

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1948

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 21

22—26 maj.

Debatter m. m.

Lördagen den 22 maj.

	Sid.
Interpellation av herr Anderson, Axel Ivar, ang. förordad återhållsamhet vid försäljning av obligationer	4

Onsdagen den 26 maj.

Svar på fråga av herr Holmbäck angående nedläggande av tvångsarbetsanstalten å Svartsjö m. m.	9
Byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	12
Samarbete med Stockholms stad beträffande Sabbatsbergs sjukhus	13
Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter	16
Utgjämning av kommunernas kostnader för folkpensioneringen	20
Inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.	22
Ändring i lagen om hyresreglering m. m.	25
Anslag till hushållningssällskapen	48
Omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet	54
Begränsning av den s. k. långtradartrafiken	75
Ang. det försenade avlämnandet av kungl. propositioner	76
Interpellation av herr Elofsson, Gustaf, ang. beviljad importlicens för färskpotatis	78

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 26 maj.

Utrikesutskottets utlåtande nr 10, ang. varuutbytet mellan Sverige och Danmark	11
Statsutskottets memorial nr 105, ang. gemensam votering i fråga om anslag till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvaror	11
— nr 106, ang. anslag till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter (sammanjämningsförslag)	11
— utlåtande nr 107, ang. anslag till statens sinnessjukhus: avlöningar m. m.	11

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 108, ang. vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.	12
— nr 109, ang. anslag till svenska farmakopékommittén m. m.	13
— nr 110, ang. anslag till kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.	13
— nr 111, ang. statsbidrag till byggande av fiskehamnar m. m.	13
— nr 112, ang. samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus m. m.	13
— nr 113, ang. vissa anslag under åttonde huvudtiteln å tilläggsstat II	16
— nr 114, ang. vissa anslag till alkoholistvården	16
— nr 115, ang. bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.	16
— nr 116, ang. bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter	16
— memorial nr 117, ang. gemensam votering i fråga om försäljning till Lunds stad av fastigheterna Källby 2 ² , 2 ³ och 2 ⁴ i Lund	20
Bevillningsutskottets betänkande nr 42, om avskaffande av fastighetsskatten, m. m.	20
— nr 43, om viss ändring i förordningen ang. understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner	20
— nr 44, ang. provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m.	22
— nr 45, ang. inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.	22
— nr 46, ang. frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Bergslagernas järnvägsaktiebolag m. fl. bolag	25
Första lagutskottets utlåtande nr 37, ang. vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m.	25
Andra lagutskottets utlåtande nr 33, ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.	25
Jordbruksutskottets utlåtande nr 32, ang. vissa anslag till hushållningssällskapen m. m.	48
— memorial nr 39, ang. gemensam votering i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen	53
Första tillfälliga utskottets utlåtande nr 14, ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet	54
Andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 12, ang. begränsning av den s. k. långtradartrafiken	75

Lördagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 249, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.;

nr 257, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbete;

nr 262, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.;

nr 263, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor;

nr 267, med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd;

nr 268, med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m.; och

nr 269, angående prisutjämningsavgift m. m.

Justerades protokollen för den 13, 14 och 18 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse till Konungen:

nr 208, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fort-

satt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 211, i anledning av väckta motioner om årlig livränta åt makarna Gustaf och Ester Johansson med anledning av deras son Sven Estbjörns förolyckande under värnpliktstjänstgöring.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 212, till Konungen i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringssätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens institut för folkhälsan;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt sjöfolkets erkända arbetslöshetskassa;

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillgodosende av universitetets i Lund och Malmöhus läns sjukvårdsinrättningars i Lund behov av tomtmark jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II

Interpellation ang. förordad återhållsamhet vid försäljning av obligationer.

till riksstaten för budgetåret 1947/48 till riksbankens avbetalningslånefond.

vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.; och

nr 393, av herr *Löfvander* m. fl., i samma ämne.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande överflyttande av vissa till justitiedepartementet hörande ärenden från Kungl. Maj:t till underordnad myndighet m. m.;

nr 221, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse, m. m., dels och i ämnet väckta motioner; samt

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa inskränkningar i utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 249, 257, 262, 263 och 267—269.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 394, av herr *Göransson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.; och

nr 395, av herr *Anderson, Axel Ivar*, i samma ämne.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående social jordbrukskreditgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stöd åt fiskerinäringen, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Interpellation ang. förordad återhållsamhet vid försäljning av obligationer.

Herr **ANDERSON, AXEL IVAR**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Riksbankens innehav av svenska skattkamarväxlar och obligationer uppgick den 15 maj i år till 2 835 milj. kr. Denna statsverkets skuldsättning till riksbanken har nu tagit sådana proportioner, att den översteg den utelöpande sedelmängden vid samma tillfälle med 215 milj. kr. Ungefär en fjärdedel av hela statsskulden befinner sig numera i riksbanken.

Under den senast förflutna veckan har riksbanken i allmänna marknaden uppköpt betydande belopp av statsobligationer. Det osedvanligt starka utbudet av sådana har satts i samband med ett uttalande av statsrådet och chefen för finansdepartementet på den socialdemokratiska partikongressen angående en ifrågasatt »bindning av obligationer som ett led i investeringsrestriktionerna».

Sedan statsrådet i ett tidningsuttalande den 20 dennes förklarat, att det icke vore fråga om att förbjuda försäljning eller belåning av statsobligationer, har visserligen en lugnare stämning på obli-

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 259, angående anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Svenska godscentraler.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet herr *Herlitz* motion, nr 391, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 392, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående

Interpellation ang. förordad återhållsamhet vid försäljning av obligationer.

gationsmarknaden inträtt. Läget på denna marknad måste dock alltså betecknas såsom synnerligen labilt.

Kreditinstitutionernas innehav av statsobligationer är bland annat grundat på ett visst likviditetsbehov. Inskränkningar i rätten att fritt få avyttra statsobligationer sänka dessas användbarhetsgrad ur kreditinstitutionernas synpunkt, vilket icke kan bli utan konsekvenser för statens möjligheter att i öppna marknaden placera obligationer i fortsättningen. Särskilt sparbankernas utbud av obligationer under senaste år måste ses i samband både med riksbankens obligationspolitik och statsmakternas bostadspolitik. Det är alltså icke fråga om spekulativa utbud.

Statsrådet har i sitt nyssnämnda tidsningsuttalande framhållit, att det påginge förhandlingar mellan honom och försäkringsbolagen respektive sparbankerna om en *frivillig* uppgörelse om återhållsamhet i fråga om försäljningar av obligationer och att syftet vore att nå fram till ett *frivilligt* samförstånd mellan alla berörda parter.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet har också upprepade gånger — även i denna kammare — understrukit att riksbanken är ett riksdagens verk. Icke minst då fråga varit om bankens metod att genom operationer på öppna marknaden garantera en viss räntenivå, har statsrådet framhållit riksbankens självständiga ställning. Riksgäldskontoret, som även torde ha intresse av varje form av inskränkning i den fria förfoganderätten över de skuldebvis kontoret emitterar, förbliver — enligt grundlagen — under riksdagens styrelse. Man måste väl därför förutsätta, att statsrådet och chefen för finansdepartementet i denna fråga handlar i samförstånd med dessa båda riksdagens verk.

Jag får därför anhänga om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att snarast lämna riksdagen en redogörelse för de förhandlingar om en *frivillig* uppgörel-

se om återhållsamhet i fråga om försäljningar av obligationer, som pågå mellan Kungl. Maj:t å ena sidan och alla de parter, som på grund av obligationsinnehav beröras av denna fråga?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 105, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor;

nr 106, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens sinnessjukhus: avlöningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till svenska farmakopékommittén m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och upplagande av spioneri m. m.;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggande av fiskehamnar m. m.;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning

till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m.;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under åttonde huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till alkoholistvården jämte i ämnet väckt motion;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1948/49 till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter; samt

nr 117, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om försäljning till Lunds stad av fastigheterna Källby 2^a, 2^a och 2^a i Lund;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av väckta motioner om avskaffande av fastighetsskatten, m. m.;

nr 43, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normal-lager, m. m., jämte i ämnet väckt motion;

nr 45, i anledning av väckta motioner angående inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Bergslagernas järnvägsaktiebolag m. fl. bolag;

första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkten 54) Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar, punkten 55) Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader och punkten 107) Arrendenämnder, jämte i anslutning därtill väckta motioner; samt

nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen med statens fiskeriförsök;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion angående begränsning av den s. k. långtradartrafiken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2,14 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 25 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 264, angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Österrike;

nr 266, angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., och

nr 272, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Justerades protokollen för den 19 innevarande månad.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 24 maj 1948.

Till justitiedepartementet hade den 22 maj 1948 från länsstyrelsen i Kalmar län inkommit fullmakt för skyddskonsulenten Axel Georg Pettersson, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

Herr *Georg Pettersson* infann sig här efter och intog sin plats i kammaren.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 257, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbete.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 262, angående reglering av sockernäringen i riket m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 263, med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor; och

nr 267, med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 268, med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lagförslaget, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 269, angående prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 394, av herr *Göransson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1948/49 m. m.; och

nr 395, av herr *Anderson*, *Axel Ivar*, i samma ämne.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 10, statsutskottets memorial och utlåtanden nr 105—117, bevillningsutskottets betänkanden nr 42—46, första lagutskottets utlåtande nr 37, andra lagutskottets utlåtande nr 33, jordbruksutskottets utlåtande nr 32 och memorial nr 39, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 264, 266 och 272.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 396, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

nr 397, av herr *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

nr 398, av herr *Löthner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändringar i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 399, av herrar *Lindblom* och *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 400, av herr *Ekströmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.; samt

nr 401, av herrar *Sjö* och *Uhlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.05 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 270, med förslag till lag om förstörande av vissa postförsändelser.

Ang. nedläggande av tvångsarbetsanstalten å Svartsjö m. m.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Holmbäck* till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framställt följande fråga: »När kunna statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes komma att nedläggas?»

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet *MOSSBERG*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Holmbäck*s berörda fråga, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Herr *Holmbäck* har till mig riktat frågan, när statens tvångsarbetsanstalt på Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes komma att nedläggas. I anledning härav vill jag anförda följande.

Svartsjöanstalternas klientel består huvudsakligen av sådana svårskötta och mera oförbätterliga manliga alkoholmissbrukare, som icke kunna vårdas på öppen anstalt, ävensom vissa smittosamt sjuka alkoholmissbrukare av samma kön. En mindre del av klientelet utgöres av manliga lösdrivare, som ådömts tvångsarbete. Särskilt svårskötta alkoholister, som icke lämpligen kunna vårdas på Svartsjö, omhändertagas f. n. på en vid fängsvårdsanstalten i Västervik på min föredragning år 1946 inrättad provisorisk alkoholistanstalt.

I årets statsverksproposition räknades med att under budgetåret 1948/49 i genomsnitt högst 80 interner skulle vara intagna på Svartsjöanstalterna. Alkoholistanstalten i Västervik, vilken vanligen är fullbelagd, har 14 vårdplatser.

Svartsjöanstalterna ha sedan länge ansetts olämpliga för sitt ändamål. I syfte att tillfälligt förbättra vårdförhållandena hemställde Kungl. Maj:t i proposition nr 2 till årets riksdag att ett anslag av 50 000 kronor skulle anvisas till vissa ombyggnadsarbeten avseende särskilt förlägningslokalerna. Förslaget har bifallits av riksdagen. Vidare har Kungl. Maj:t i proposition nr 205 i år föreslagit, att en provisorisk alkoholistanstalt med 40 vårdplatser skulle inrättas på Bona med anslutning till det sjukhus för asociala imbecilla män, vilket skall träda i verksamhet den 1 juli 1948. Sedan den nya provisoriska alkoholistanstalten iordningstälts, kan Västerviksanstalten nedläggas och en överflyttning av svårskötta alkoholister från Svartsjö ske i större omfattning än fallet är för närvarande.

Erfarenheten har visat, att alkoholistvården är i behov av en eller flera botenanstalter av sluten typ. Så länge den nuvarande lösdriverilagstiftningen är gällande, måste även utrymme finnas för tvångsarbetare. Sammanlagt torde i runt tal 100 platser erfordras. Då Bonaanstalten är beräknad för 40 intagna, måste alltså även efter denna anstalts iordningställande finnas ytterligare minst omkring 60 platser.

1946 års alkoholistvårdsutredning har i ett nyligen avlämnat betänkande förordat vissa ändringar i den nuvarande anstaltsorganisationen. Utredningen föreslår — i enlighet med vad som av mig förutsatts i direktiven — att Svartsjöanstalten nedlägges. I avbidan på att så-

Ang. nedläggande av tvångsarbetsanstalten å Svartsjö m. m.

dana nya vårdmöjligheter komma till stånd, synes det, såsom även utredningen förutsatt, icke möjligt att slopa Svartsjöanstalten.

Till fullföljande av en redan påbörjad utredning rörande lösdriverilagstiftningen har jag nyligen tillkallat särskilda sakkunniga.

Mitt svar på den framställda frågan är alltså, att Svartsjöanstalterna, såvitt nu kan bedömas, icke kunna slopas, innan nya vårdmöjligheter skapats inom en omorganiserad alkoholist- och lösdrivarvård. Tidpunkten härför kan icke nu med säkerhet förutses.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag får till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framföra min tack-samhet för svaret.

Att frågan har framställts, beror givetvis därpå, att allmänheten efter de senaste oroligheterna vid Svartsjö har intresse av att få veta, när man skulle kunna tänka sig att Svartsjöanstalterna kunna nedläggas. Att det är just jag, som har framställt frågan, beror därpå, att andra lagutskottet år 1945 gjorde ett besök på Svartsjö och att det då ansågs lämpligt, eftersom andra lagutskottets ordförande icke hade tillfälle att vara närvarande vid besöket, att jag här i kammaren, som vice ordförande, meddelade de intryck, som utskottet hade fått av Svartsjö. Dessa intryck voro synnerligen ogynnsamma, och den debatt, som ägde rum här i kammaren, blev också mycket långvarig och gav ett mycket starkt eko i pressen.

Jag har inte varit i tillfälle att på förhand se herr statsrådets svar på min fråga, och det är mig därför svårt att gå in i detalj på detsamma, men jag läser ut av svaret två ting. Det ena är, att också herr statsrådet mycket gärna vill att Svartsjöanstalterna skola komma att upphöra, och det andra är, att någon tidpunkt inte kan anges, när detta skall bli möjligt, men att det torde dröja åtskillig tid, innan Svartsjöanstalterna komma att nedläggas.

Herr talman! Jag kanske får till pro-

tokollet uttrycka mitt beklagande av att det inte skall vara möjligt att inom kort nedlägga de båda anstalterna.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge tillkännagiva, att gemensamma omröstningar komme att anställas vid kamrarnas sammanträden onsdagen den 2 nästkommande juni.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till närslutna läkarintyg hemställer undertecknad om ledighet från riksdagsgörömlen under den i intyget angivna tiden.

Kristianstad den 24 maj 1948.

N. Elowsson.

Härmed intygas, att riksdagsman *Nils Elowsson* sedan den 23 maj 1948 vårdas å härvarande Centrallasarettss medicinska avdelning för *ulcus duodeni cum melaena* (blödande magsår) samt att han till följd av denna sin sjukdom är oförmögen att delta i riksdagsarbetet tills vidare under 6 veckor framåt.

Kristianstad den 25 maj 1948.

Hans Silwer,

med. dr, lasarettsläkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, under vilken herr *Nils Elowsson* på grund av den i läkarintyget angivna sjukdomen vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 223, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid statens krisorgan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 224, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om reservbarnmorskornas pensionsförmåner;

nr 225, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgivande av livräntor till Lilly Holmin, Karin Persson och B. H. E. Sjölander; samt

nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48, såvitt angår tolfte huvudtiteln.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 264, angående godkännande av varuutbytesöverenskommelse mellan Sverige och Österrike.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 266, angående slutlig reglering av riksstaten för budgetåret 1947/48 m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 272, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 396, av herr *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.; samt

nr 397, av herr *Lindblom*, i samma ämne.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Löthners* motion, nr 398, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 399, av herrar *Lindblom* och *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 400, av herr *Ekströmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.; samt

nr 401, av herrar *Sjö* och *Uhlén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 105, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till undersökningar rörande levnadsvillkor och hushållsvanor, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial och utlåtande:

nr 106, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1948/49 till ersättning för skador vållade av personer som avvikit från vissa anstalter jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till statens sinnessjukhus: avlöningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Ang. vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 185 gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

I. besluta

a) att vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn skulle i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 12 mars 1948 förordat förslag uppföras en ny vårdpaviljong för en beräknad kostnad av högst 1 610 000 kronor samt att härför finge disponeras 1 478 000 kronor av de medel, som av riksdagen tidigare anvisats för andra och tredje etapperna av om- och nybyggnadsarbetena vid sjukhuset;

b) att vid psykiatriska kliniken i Lund skulle i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda protokoll förordat förslag verkställas om- och tillbyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 1 700 000 kronor;

II. till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. anvisa

a) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48 under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 259 500 kronor,

b) för budgetåret 1948/49 under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 4 130 000 kronor;

III. till Om- och tillbyggnad av psykiatriska kliniken i Lund för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 750 000 kronor.

Herr OHLON: Herr talman! Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på de höga byggnadskostnader, som hålla på att framträda inom sinnessjukvården. Speciellt har utskottet observerat kostnaderna för bygandet av den

nya paviljongen vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn, där byggnadskostnaden per vårdplats — med frånräknande av värmecentralen — uppgår till den betydande summan av 20 000 kronor. Utskottet har funnit detta så mycket mera anmärkningsvärt som det alldeles nyligen har invigts ett kroppssjukhus i Stockholm, där byggnadskostnaden per vårdplats endast har uppgått till 15 600 kronor. Man brukar ju räkna med att byggnadskostnaden vid sinnessjukvården bör hålla sig lägre än vid kroppssjukvården, beroende på alla de agremanger som behövas vid kroppssjukhusen. Att utskottet inte har skrivit mera än vad som står på sidan 17 i utskottsutlåtandet om att utskottet förväntar, att Kungl. Maj:t i fortsättningen skall följa detta ärende och se efter huruvida man inte genom besparingar skulle kunna få ned byggnadskostnaden, beror på den brist på vårdplatser, som existerar inom sinnessjukvården. Men det är klart, att om utvecklingen fortsätter på detta sätt, blir det mycket svårt att bygga ut sinnessjukvården i den utsträckning varav behov föreligger.

Jag har, herr talman, intet yrkande, utan vill bara understryka vad utskottet har sagt i detta sammanhang.

Herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag vill bara i anledning av herr Ohlons anförande säga, att det är självklart att vi från departementets sida skola se till, att byggnadskostnaderna vid sinnessjukhusen hållas nere så långt det är möjligt utan att kraven på en fullgod vård eftersättas, och jag betraktar detta som så mycket angelägnare, då jag har klart för mig att vi stå inför ett mycket kostnadskrävande ombyggnads- och nybyggnadsprogram på sinnessjukvårdens område.

Vad som föranledde mig att begära ordet var emellertid den förklaring, som herr Ohlon avgav, att det var självklart att byggnadskostnaderna under alla förhållanden måste hålla sig lägre inom sinnessjukvården än inom kroppssjukvården. Jag är inte beredd att utan vidare

Ang. samarbete med Stockholms stad beträffande Sabbatsbergs sjukhus m. m.

acceptera en sådan tankegång. Jag vill framhålla, att den paviljong, som skall byggas vid Mariebergs sjukhus, skall bestå av små avdelningar med bara 24 patienter i varje avdelning. Meningen är att man till denna paviljong skall koncentrera sådana fall av sinnessjukdom, som kräva en aktiv terapi i olika hänseenden för att gå till hälsa, och jag tror inte att de extra anordningar, som behöva vidtagas för en sådan paviljong, i och för sig komma att vara mindre omfattande än de som måste finnas på en vanlig sjukavdelning för kroppssjuka.

Jag vill alltså betyga mitt intresse för att byggnadskostnaderna hållas nere, men det är också min absoluta förvissning, att om vi skola kunna höja sinnessjukvårdens standard här i landet, få vi också se till, att vi redan från början bygga de nya sinnessjukhusen på ett sådant sätt, att alla möjligheter till vård och aktiv terapi kunna tillvaratagas.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! I anledning av statsrådets uttalande vill jag endast framföra den meningen, att bilokalerna i våra sjukvårdsinrättningar sedan länge taga alltför stort utrymme. Redan inom kroppssjukvården kan det tyckas att man därvidlag går för långt, jämfört med förhållandena i andra länder. Man nöjer sig inte med användbara lokaler, utan man vill ofta ha stora reservutrymmen, och man tar ibland till ytorna onödigt stora. Skall man nu även inom sinnessjukvården börja öka utrymmena till bilokaler i stil med vad som tillämpas vid kroppssjukhusen, då kommer man fram till ett läge där möjligheterna att öka antalet vårdplatser bli sämre och sämre. Därför menar jag, att man i någon mån måste stå emot de krav, som ställas när det gäller bilokaler. Däremot menar jag nog att man inte, för att få ned byggnadskostnaderna, behöver sänka standarden på själva rummen, där patienterna skola bo. Byggnadskostnadernas stora höjd vid alla slags sjukinrättningar beror mycket på bilokalernas stora omfattning, och det är där, herr talman, som jag menar

att man skall vara litet restriktiv när det gäller att ge efter för de krav som ställas av fackmyndigheterna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till svenska farmakopékommittén m. m.;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1948/49 till kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av spioneri m. m.; samt

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggande av fiskehamnar m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. samarbete med Stockholms stad beträffande Sabbatsbergs sjukhus m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m.

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 213 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 april 1948 förordade grunder för samarbete med Stockholms stad i fråga om ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus;

b) för sin del godkänna ett föreliggande — under förbehåll av dylikt godkännande — mellan statens och Stockholms stads förhandlingsdelegerade träffat avtal angående försäljning till staden

Ang. samarbete med Stockholms stad beträffande Sabbatsbergs sjukhus m. m.

av stiftelsen serafimerlasarettets fastigheter;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med Stockholms läns landsting angående upplåtande till landstinget av ett visst antal vårdplatser å garnisonsavdelningen vid karolinska sjukhuset i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förordat.

Herr FORSLUND: Herr talman! I det utlåtande, som nu har föredragits, förutsättes det att en sjukhusanläggning av ganska stora mått skall upphöra att vara statens egendom med utgången av år 1960. Jag ber att få säga några ord med anledning av detta.

Jag har ett sorgligt minne från detta sjukhus, men jag har också minnen av motsatt karaktär. Detta sjukhus är fädrens verk; år 1952 fyller det 200 år. Det har tillkommit genom de fria krafternas insatser, och det är många goda givare som ha bidragit. Även driften av sjukhuset har tidigare skötts genom de fria krafterna, med bidrag av Stockholms stad och Stockholms län; först i slutet på trettioalet har staten övertagit driften. Sjukhusets fastigheter förvaltas allt fortfarande av en stiftelse. Detta sjukhus är sannolikt det första i landet och som redan från början varit rikssjukhus. Det har utöver sjukhusvård kommit att vara samlingspunkt för utbildningen av unga män till läkare och kanske stora vetenskapsmän.

Jag måste därför beklaga, att nutidens människor inte ha känt det som en allvarlig uppgift att med beaktande av de gamlas insatser och med den pietet, som man alltid vill skall vara förenad med gamla minnens skydd, söka finna ett sätt att åtminstone försäkra sig om att detta sjukhus även i fortsättningen får förbli ett sjukhus. Det skall nu säljas till Stockholms stad, och allting tyder visserligen på att staden kommer att behöva det som sjukhus, men det finns inte alls någon garanti för att det kommer att förbli ett sjukhus.

Ett annat allvarligt problem i detta sammanhang är sjukvårdsplatsernas antal. Det råder ett starkt behov av ökat

antal platser för att sjuka människor skola kunna återvinna sin hälsa. Det sjukhus jag talar om har 533 platser, varav 200 disponeras av Stockholms stad, 100 av Stockholms län och de övriga äro avsedda för landet i övrigt — det är som sagt ett rikssjukhus. De nya byggnader, som tillkomma vid Sabbatsberg, äro icke avsedda att ge ersättning för dessa 533 vårdplatser, utan för att tillgodose enbart Stockholms stads stora behov av sjukvårdsplatser i övrigt, och något samarbete med andra än Stockholms stads institutioner har endast kommit till stånd såtillvida, att karolinska institutet tycks ha funnit det fördelaktigt att ordna det så, att man kan komma bort från de gamla lokalerna — där man utan tvivel har haft vissa besvärligheter, även om jag tycker att dessa ibland ha givits för stora proportioner — och flytta in i nya, moderna lokaler, byggda under hänsynstagande till att de också skola kunna användas till undervisningssjukhus.

Jag skall inte säga ett klandrande ord om allt detta som sker, jag vill endast beklaga att det sker. Det är inte Kungl. Maj:t som är ansvarig för initiativet och för de förslag som föreligga, utan det är de, som ha velat skapa någonting nytt. Det har redan på ett tidigt stadium varit ifrågasatt, att serafimerlasarettet skulle bli överfört till karolinska sjukhuset och att man därigenom skulle få undervisningssjukhus endast på en enda plats. Nu har emellertid denna enhetlighet i fråga om undervisningssjukhus inte kommit till stånd, utan undervisning skall meddelas vid två sjukhus, nämligen dels vid det stora rikssjukhuset och dels vid Sabbatsberg.

Kammaren bör alltså ha klart för sig, att det steg, som vi nu gå att fatta, innebär att vi åsidosätta minnet av fädernas arbete. Jag tycker det borde ha varit en plikt, för nutidens barn att behålla serafimerlasarettet, inte bara för att visa aktning för dem som ha gjort de stora insatserna för detsamma, utan också för att sjukhuset i fortsättningen skall kunna tjäna den uppgift det är skapat för.

Ang. samarbete med Stockholms stad beträffande Sabbatsbergs sjukhus m. m.

Jag hoppas att statsrådet, som är närvarande här i kammaren och som inom kort skall få hand om undervisnings-sjukhusen i sitt departement, skall ägna en tanke åt den fråga jag här påtalat och undersöka vad som lämpligen kan vara att åtgöra. Den omständigheten, att sjukhusets ekonomi har varit beroende av frivillig hjälp, har ofta gjort arbetet inom sjukhuset rätt påfrestande. Man behöver inte gå längre tillbaka än till 1880-talet för att få mycket slående exempel på den saken. Bestyrelsen för sjukhuset hade då med kungahusets hjälp fått en dagligen tjänstgörande ledning för sjukhuset, så att förutsättningarna för sjukhusets funktion skulle bli de bästa möjliga, och den föreståndarinnan, som hade fått hand om denna ledning, skrev till bestyrelsen och uttalade i alla vördsammaste ordalag ett önskemål, att denna bestyrelse måtte vara så utomordentligt vänlig att bevilja tillräckligt med medel för att sjukhuset, som då redan var cirka 140 år gammalt, skulle kunna tillhandahålla en handduk till varje patient i stället för att såsom hittills på varje sal endast ha en handduk, bestående av ett upphängt lakan, som alla fingo använda till att torka sig på; bara denna lilla detalj måste stämma oss till djupt allvar och ge en uppfattning om den utveckling av vårt sjukhusväsande, som har skett under de senaste 60 å 70 åren. Den lilla lyxen att ha en handduk till varje patient var för övrigt alltför flott för den tiden; bestyrelsen för vårt första rikssjukhus befann sig i det prekära läget att behöva avslå föreståndarinnans bön, och man skrev ett brev till henne, där man tackade henne så hjärtligt för all den möda hon hade lagt ned och allt det intresse hon hade lagt i dagen för sjukhusets bästa, men där man också talade om, att man inte hade möjlighet att bifalla hennes framställning. Det har alltid varit en hård kamp och många besvärigheter vid skapandet och skötseln av detta sjukhus, men vi se också att man trots dessa svårigheter har kommit fram till goda resultat i fråga om utbildning av lä-

kare och i fråga om botande av sjuka människor.

Skulle det inte, herr statsråd och chef för inrikesdepartementet, som, vilket jag tidigare anført, från och med den 1 juli skall vara den ansvarige även för undervisningssjukhusen, kunna finnas någon möjlighet att på ett bättre sätt än genom att bara bevara entrén till serafimerlasarettet hugfästa minnet av detta enligt min uppfattning goda, centralt belägna sjukhus med gamla anor? Jag vill inte att det här beslutet nu skall göras om intet och att saken skall rivas upp, men det kan måhända vid övervägande av saken komma fram någon lösning som är sådan, att det inte skall kunna sägas att vi helt snöpligt ha rivit ned vad fädren byggt upp.

Det är, herr talman, i korthet anledningen till att jag begärt ordet. Jag tycker att det är litet för fnuttigt, att staten inte har försäkrat sig om mera än att Stockholms stad inte bör få köpa huvudentrén, som i stället skall kunna placeras på något annat ställe.

Jag vill tillägga, att stiftelsen finns kvar, och jag vill uttala en förhoppning att köpeskillingen för fastigheterna inte användes för betalning av löpande utgifter, utan kan komma till användning för de syften som stiftelsen vill främja.

Jag har velat anföra detta för att det inte om det beslut, som vi gå att fatta, i framtiden skall kunna sägas, att inte en själ tänkte på att serafimerlasarettet var ett den gamla tidens verk, vilket bättre borde ha beaktats i den träffade överenskommelsen.

Slutligen vill jag endast nämna, att frågan om äganderätten till serafimerlasarettets fastigheter är omtvistad. Jag tillhör styrelsen för stiftelsen och har i en särskild reservation inom styrelsen påpekat, att frågan inte är tillräckligt utredd. Det är också en omständighet, som borde ha manat till större försiktighet än som nu har visats.

Herr THUN: Herr talman! Jag vill helt instämma i den runa, som herr Forslund

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter.

har tecknat över serafimerlasarettet. Emellertid känner jag det som en plikt att, innan kammaren går att fatta beslut i detta ärende, framhålla, att det för Stockholms läns landsting varit förenat med mycket stora bekymmer att gå med på en uppgörelse. Detta län har att räkna med folkökning, och folkmängden torde år 1960 komma att närma sig 500 000, varav ungefär 350 000 i förorter till Stockholm. Vi ha anslagit omkring 18 miljoner kronor till sjukhusbyggnader med tanke på att vi skulle få färdigställa dem under den närmaste tiden. Den planerade utbyggnaden sammanhänger med införandet av den fria sjukvården, som man räknade med skulle vara genomförd till år 1950. Vi förstå fuller väl, att det nu inte kan ske med hänsyn till svårigheterna att få byggnadstillstånd. Under sådana förhållanden är det klart, att vi se mycket bekymmersamt på den här frågan.

Som herr Forslund påpekat, har serafimerlasarettet 533 vårdplatser, och jag tror inte jag överdriver om jag gör den meningen gällande, att detta sjukhus sannolikt befinner sig på en väsentligt högre nivå än många av våra landsortslasarett. Jag finner det under sådana förhållanden otänkbart, att man år 1960 skall kunna rasera sjukhuset med dess stora antal vårdplatser. Besvärigheterna på byggnadsmarknaden komma sannolikt att bestå, och därför blir det omöjligt för Stockholms stad och för länets landsting att få bygga i den omfattning som vi önska. Vi från landstinget taga därför fasta på utskottets uttalande, att om sjukhuset inte nedlägges, utan kommer att användas efter 1960, ett visst antal vårdplatser komma att ställas till landstingets förfogande. Vi ha, som herr Forslund nämnde, 100 platser på serafimerlasarettet, men äro tillförsäkrade 40 platser på rikssjukhuset. Redan det betyder en brist på 60 platser, om serafimerlasarettet nedlägges, och här till kommer att på grund av folkökningen behovet av vårdplatser kommer att stegras väsentligt. Det gör oss naturligtvis än mera betänksamma.

I förhoppning att landstinget skall få till stånd ett hyggligt avtal med Stockholms stad, om sjukhuset skall drivas efter 1960, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Franzon*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under åttonde huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till alkoholistvården jämte i ämnet väckt motion; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag för budgetåret 1948/49 till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

I förevarande utlåtande hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 182 framlagda förslag till Bidrag till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter för budgetåret 1948/49 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 10 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Andrén, Mannerskantz, Heiding, Gustav Emil Andersson, Ohlon, Svensson* i Grönvik, *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ly-

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter.

delse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande finnes fogad en reservation av ett antal ledamöter av utskottet. Jag kan nämna, att det var flera än de, som sedermera antecknade sig såsom reservanter, som röstade mot propositionens förslag, men några ansågo, att det begärda anslaget var så litet, att de inte ville reservera sig mot förslaget.

Det är visserligen sant, att det rör sig om en liten summa. Det föreslås, att 10 500 kronor skola beviljas såsom bidrag till Stockholms stad för en kurs för utbildning av arbetsterapeuter. Det är emellertid inte summans storlek som föranlett reservationen. Det är inte fråga om snålhet eller sparsamhet eller vad man vill benämna det. Skälet är i stället att man måste räkna med att de, som komma att anmäla sig såsom elever, tillhöra ungefär de grupper av människor, varifrån sjukvårdspersonal i allmänhet rekryteras. Kanske komma även sådana, som redan tillhöra denna personal, i viss utsträckning att anmäla sig till deltagande. Vi reservanter ha därför ansett, att när det gäller kroppssjukhusen, kan det knappast vara riktigt att tillskapa nya befattningshavargrupper på bekostnad av tillgången på vanlig sjukhuspersonal, som redan nu är otillräcklig. Jag förmodar att inte minst Stockholms läns och Stockholms stads representanter ha reda på att nya stora sjukvårdsavdelningar, som kostat miljoner kronor, inte kunna tagas i bruk på grund av att man inte har personal.

Härtill kommer att vi inte kunnat införa arbetsterapi i den omfattning, som skulle ha behövts, ens vid sanatorierna och sinnessjukhusen. Där måste arbetsterapin dock anses vara mest önskvärd och behövlig. Vid kroppssjukhusen är det i allmänhet en så ringa del av patienterna som äro intagna så länge, att man behöver arbetsterapi, och i den mån den verkligen erfordras, finns det

redan nu i viss utsträckning möjligheter därtill tack vare de sjukgymnaster, som finnas vid kroppssjukhusen, varjämte kuratorerna och även i vissa fall sjuksköterskorna kunna anvisa patienterna lämplig sysselsättning. I varje fall borde denna utväg kunna anlitas mera än som nu sker.

Detta är, herr talman, de huvudsakliga skälen till att vi avstyrkt propositionens förslag. Jag skall försöka låta anfördets längd stå i direkt proportion till anslagssummans storlek och inskränker mig därför till att med det sagda yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag ger i så måtto herr Mannerskantz rätt, att detta är en liten fråga, och jag finner det märkligt, att det nödvändigtvis skall bli delade meningar även i sådana här små frågor. Herr Mannerskantz har anfört de skäl, som kunna andragas för att förslaget om bidrag till kursen inte skall bifallas. Vi, som tillhöra utskottsmajoriteten blevo emellertid varken vid ärendets behandling på tredje avdelningen eller vid statsutskottets plenum på något sätt övertygade av den motivering, som herr Mannerskantz har anfört. Vi funno i stället att starka skäl tala för ett bifall till propositionen.

Det är fråga om en kurs för utbildning av arbetsterapeuter. Dessa skola inte, som herr Mannerskantz sade, endast ge anvisning om lämplig sysselsättning för de sjuka människor, som ligga flera månader på ett lasarett, utan meningen är att de verkligen skola hjälpa de sjuka och handleda dem när det gäller att exempelvis göra en liten matta eller förfärdiga någon enkel slöjdsak. Kuratorerna skola kunna ge anvisning på var man kan göra inköp av arbetsmaterial, men vi ha för närvarande inga som kunna hjälpa och handleda patienterna, och terapeuterna komma därför att bli av en utomordentlig betydelse.

Nu föreligger ett digert kommittébetänkande med förslag om åtgärder på det här området, och däri föreslås an-

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter.

ordnande av tvååriga kurser för utbildning av terapeuter. Den i propositionen föreslagna kursen är av enklare typ, och avsikten är att man nu skall kunna vinna en liten smula erfarenhet, innan man tar ställning till frågan i dess helhet. Ur den synpunkten har det ansetts vara befogat, att staten bidrar till kostnaden för kursen, som anordnas av Stockholms stad. Men man har även beaktat, att en mindre del av eleverna avses skola arbeta på karolinska sjukhuset och några i Stockholms läns landstings anstalter. Det finns alltså vid sidan om det direkta stockholmsintresset faktiskt ett intresse för staten att bidra till kursen. Utskottsmajoriteten har därför utan tvekan tillstyrkt förslaget. Vi ha visserligen i utlåtandet uttalat, att man bör iakta försiktighet när det gäller att gå in för nya vårdformer vid våra sjukhus, men det är en helt annan sak. Det är av vikt att man vinner erfarenhet på det här området, varigenom man lättare kan bedöma den lämpligaste formen av terapeutbildning över huvud taget.

Nu säger herr Mannerskantz, att kursen kommer att försvåra rekryteringen av personalen vid våra sjukvårdsanstalter, där det redan nu är så svårt att få tillräckligt med folk. Detta kan naturligtvis sägas, men det är klart, att det lika litet kan bevisas som ett påstående, att kursen därvidlag inte betyder någonting. Kursen är planerad för 22 elever, och man förutsätter att de skola ha samma förutbildning som elever, vilka antagas vid våra sjuksköterskeskolor, men dessutom förutsätter man, att eleverna före kursens början skola ha tillägnat sig viss teknisk utbildning, varigenom man kan förkorta kursen. Man får väl antaga, att knappast några vid våra sjukvårdsanstalter ha denna tekniska utbildning. Om man skall behöva hysa några farhågor i samband med rekryteringen, är det snarare att det måhända blir svårt att rekrytera den här kursen och få tillräckligt kvalificerade elever. Den saken har utskottsavdelningen inte undersökt närmare, men jag hoppas att de, som planera kursen, ha

förvärvat sig om att det verkligen finns intresserade människor, som vilja delta i kursen, så att man har möjlighet att genomföra den och inte när den skall börja, tvingas konstatera, att ingen deltagare anmält sig.

Vi tro således inte att kursen kommer att försvåra rekryteringen av sjukvårdspersonal i allmänhet. De, som äro anställda vid sjukhusen, torde inte ha sådan teknisk utbildning, att de utan vidare kunna anmäla sig till kursen. Dessutom kan man väl säga, att inte alla som fått sådan utbildning, att de kunna antagas som elever i en sjuksköterskeskola, verkligen vilja delta i en sjukvårdskurs. Lika väl som herr Mannerskantz säger, att kursen kommer att försvåra rekryteringen till sjukhusen, kan man säga, att det finns flera människor, som äro intresserade för just arbetsterapien och att man har vissa utsikter att kunna rekrytera kursen med sådana elever.

Dessutom är det ett tredje skäl, som jag bara vill snudda vid och som gör att vi anse det angeläget, att bidraget nu anvisas av riksdagen. Bidraget är avsett att täcka hälften av kostnaderna för kursen, och det förutsätter ett samarbete med Stockholms stad. Jag skulle tro, att om riksdagen avvisar förslaget, så kan det uppstå vissa svårigheter att i framtiden ordna sådana här angelägenheter i samarbete med Stockholms stad. Man kan riskera att det blir dyrare och svårare, om sådant samarbete inte äger rum. Vi ha härvidlag en viss erfarenhet från de kurser för utbildning av barnmorskor, som skulle bedrivas i samarbete med Stockholms stad.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Det är alldeles självklart, att man, såsom det har framhållits här i debatten, med hänsyn till den rådande personalbristen bör vara försiktig när det gäller att bygga ut nya vårdformer vid sjukhusen.

Anslag till utbildningskurs för arbetsterapeuter.

Jag har emellertid vid departementsbehandlingen ansett, att det är värdefullt för staten att genom bidrag till kursen få tillfälle att taga del av erfarenheterna av densamma och av terapeuternas arbete ute på sjukhusen. Det har nämligen helt nyligen avgivits ett kommittébetänkande, som just tar upp dessa frågor om sysselsättningsterapi vid sjukhusen. I detta kommittébetänkande förutsättes, att det skall anordnas en ganska långvarig och dyrbar utbildning för arbetsterapeuterna. Nu ha vi möjlighet att få pröva en väsentligt kortare och billigare utbildningsform. Få vi ut ett antal terapeuter, som genomgått den kurs det nu är fråga om, få vi tillfälle att rent praktiskt se, om vi inte för framtiden skulle kunna klara oss med väsentligt billigare utbildning än som förutsatts i kommittébetänkandet.

Jag vill erinra om att det här gäller ett mycket stort ekonomiskt intresse för statsverket, ty en av de allra största bristerna inom vår sinnessjukvård är för närvarande avsaknaden av arbetsterapeutiska vårdformer vid sinnessjukhusen. Jag är övertygad om att därest vi kunde få till stånd en bättre arbetsterapi vid sinnessjukhusen, skulle det leda till för många patienter väsentligt kortare vårdtider, och vi skulle alltså få möjlighet att effektivare utnyttja vårt begränsade platsantal vid sinnessjukhusen.

Herr Mannerskantz tyckte i sitt anförande utgå från att det här bara är fråga om att få pröva arbetsterapien vid de vanliga kroppssjukhusen, lasaretten. Hälften av eleverna skall tjänstgöra på vanliga kroppssjukhus, men i övrigt skola två av eleverna tjänstgöra vid barnsjukhus, där ju arbetsterapien är en självklar sak, fyra stycken skola sättas in på sanatorier, där också behovet av arbetsterapi är mycket framträdande, fyra skola arbeta vid konvalescenthem och två på psykiatriska avdelningar vid sjukhusen. Genom en dylik kurs har man alltså möjlighet att på ett mycket vitt arbetsfält få utrönt, hur en förkortad utbildning av detta slag utfaller.

Slutligen skulle jag bara vilja säga, att man inte behöver hysa några farhågor

för att denna kurs skall undandra sjukvårdspersonal från den sjukvårdande verksamheten genom att personalen i stället skulle ägna sig åt arbetsterapi, ty alla de 22 elever, som skola deltaga i kursen, ha tidigare genomgått konstfackskola, vävseminarium eller fått annan liknande utbildning och tillhöra alltså inte rekryteringsunderlaget för den vanliga sjukvårdspersonalen.

Herr WISTRAND: Herr talman! När jag begärde ordet, hade varken herr statsrådet eller herr Karlsson yttrat sig, och jag skulle egentligen kunna inskränka mig till att instämma i vad de sagt.

Jag skulle emellertid vilja betona, att det synes vara angeläget, att, när en annan part, såsom i detta fall, åtar sig att göra experimenten och betala en mycket väsentlig del av kostnaderna därför, ett sådant erbjudande inte förkastas. Arbetsterapien vid sjukhusen har otvivelaktigt i mycket hög grad framtiden för sig. De erfarenheter, som gjorts, ha utfallit så lyckligt, att det alldeles säkert kommer att resas starka krav på att försöken skola fortsättas. När nu Stockholms stad till ett billigt pris och under enkla former anordnar en kurs, av vilken man, såsom statsrådet framhöll, i mycket hög grad kan vänta att den kommer att ge resultat, som förbilliga och förenkla utbildningen även för framtiden, anser jag det vara förenligt med klok sparsamhet från statens sida att vara med och dela kostnaderna på sätt som föreslagits.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets framställning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om utjämning av kommunernas kostnader för folkpensioneringen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 117, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om försäljning till Lunds stad av fastigheterna Källby 2^a, 2^a och 2^a i Lund, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av väckta motioner om avskaffande av fastighetsskatten, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om utjämning av kommunernas kostnader för folkpensioneringen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 43, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner.

I en till bevillningsutskottet hänvisad motion, I: 75, av herrar *Hage* och *Lars Andersson*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta den ändringen i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner, att i 2 § 1 mom. b) även intages: kommuns utgifter till folkpensioneringen (möjligen med undantag för utgifter, som föranledas av kommuns beslut om utgående av kommunalt hyresbidrag till folkpensionärer), eller — om detta icke kunde bifallas — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam utredning och framläggande av förslag till riksdagen i denna fråga.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet lämnat en redogörelse för vad tidigare i detta ärende förekommit, varefter utskottet anförde:

»I den föreliggande motionen har yrkats sådan ändring i 1927 års förordning angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner, att kommuns utgifter för folkpensioneringen finge medräknas bland

de ändamål, för vilka kommuns utgifter må kunna genom dylikt understöd nedbringas till 5 kronor 50 öre per skatte-krona.

Såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen ägnades uppmärksamhet åt förevarande spörsmål vid 1947 års riksdag i samband med antagandet av lagen om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen. Det ansågs därvid icke tillrädligt att genomföra den nu ifrågasatta ändringen av 1927 års förordning. Med hänsyn härtill anser sig ej heller utskottet kunna tillstyrka motionärernas yrkande att detta spörsmål upptages till en från skatteutjämningsfrågan i övrigt fristående behandling.

Utskottet får emellertid erinra om att utskottet i sitt samtidigt härmed avgivna betänkande nr 42 föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan att Kungl. Maj:t ville snarast låta verkställa en förnyad utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning samt för riksdagen framlägga de förslag, som må av utredningen föranledas. Vid den av utskottet sålunda föreslagna utredningen kommer givetvis även frågan om den kommunala skatteutjämningen att upptagas till behandling. Utskottet förutsätter, att de i den föreliggande motionen framkomna synpunkterna därvid tagas under övernägon.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att motionen I: 75 av herrar *Hage* och *Lars Andersson* om viss ändring i förordningen angående understöd av skatteutjämningsmedel åt synnerligt skattetyngda kommuner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr HAGE: Herr talman! Den motion, som i föreliggande utlåtande har behandlats av bevillningsutskottet och av detsamma avstyrkts, är väckt av mig och min länskamrat L. E. Andersson, vilken är bosatt i en av landets mest skattetyngda kommuner.

Motionen syftar till att åstadkomma en ändring i den författning, som gäller för utdelande av statsbidrag till

Om utjämning av kommunernas kostnader för folkpensioneringen.

skattetyngda kommuner. För att erhålla sådant statsbidrag uppställas för närvarande två villkor. Dels skola kommunalskatten och landstingsskatten tillsammans föranleda ett skattetryck, överstigande 10 kronor per skattekrona, och dels skola dessutom utgifterna för kyrko-, folkskole-, fattigvårds- och barnavårdsväsendet motsvara ett skattetryck av mer än 5 kronor 50 öre per skattekrona. Båda dessa villkor skola uppfyllas för att en kommun överhuvudtaget skall ha möjlighet att få statsbidrag för skatteutjämning.

Nu har emellertid inträffat en viss förändring med avseende på vår sociallagstiftning, som enligt mitt sätt att se motiverar en ändring av dessa bestämmelser, särskilt av bestämmelsen beträffande 5:50-regeln. De ändrade bestämmelserna om folkpensionerna måste innebära, att för skattetyngda kommuner en hel del fattigvårdsutgifter komma att falla bort, under det att däremot utgifterna för folkpensioneringen höjas. Kommunerna uppnå därigenom i de flesta fall denna tiokronorsgräns, som är bestämmande för att vederbörande kommun skall få utjämning. Men det är risk för att fattigvårdsutgifterna, som ligga till grund för det andra villkoret, minskas på ett sådant sätt, att denna gräns av 5 kronor 50 öre icke uppnås, och då föreligger den risken — jag har talat med ett flertal erfarna kommunalmän, som alla ha den uppfattningen — att en del kommuner inte fylla kravet om uppnående av 5:50-gränsen.

Det är från denna utgångspunkt som vi i motionen begärt, att utgifterna för folkpensionen även skola inräknas i 5:50 kronors summa.

Denna fråga fördes fram — ehuru icke i samma form som nu — redan år 1945, och när nu frågan har legat under uppsikt så att säga och vederbörande har kunnat följa utvecklingen, tycker jag att det kunde ha varit rimligt, att utskottet nu hade gått med på en ändring på denna punkt. Jag har den uppfattningen nämligen, att det inte fordras någon så synnerligen omfattande lagändring för att nå det mål, som jag vill

nå. Risken är däremot, det vill jag betona, synnerligen stor, att en del kommuner nu falla utanför bidragsbestämmelserna genom den förändring som har inträffat beträffande vår sociallagstiftning. Utgifterna till folkpensionering och utgifterna till fattigvård gälla ju för övrigt i stort sett samma klientel inom samhället. När kommunernas utgifter för folkpensioneringen stiga, måste matematiskt följa, att fattigvårdsutgifterna i stället minskas; men där uppstår denna risk, att en del kommuner inte få detta tillskott som skatteutjämningsbidraget utgör.

Jag skall i denna fråga inte ställa något yrkande, vilket ju tjänar mycket litet till gentemot ett enligt utskottet, men jag måste uttrycka mitt beklagande av att en så pass liten fråga som denna inte har kunnat klaras tidigare. Nu skall frågan uppskjutas, till dess frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning kommer på kammarens bord. Men när blir det? En del tala om nästa år såsom en tänkbar tidpunkt, men det är väl knappast troligt, att denna fråga hinner bli klar till dess — den är ju så oerhört stor. Men jag vill passa på att i detta sammanhang såsom representant för skattetyngda kommuner säga att nog skulle det vara synnerligen önskvärt, att denna kommunalskattefråga forcerades. Det är naturligtvis mycket tacknämligt, att statsskatterna nedsätts, men för den stora massan av kommuner betyder kommunalskattens nedsättning någonting helt annat. Jag vill därför taga fasta på utskottets uttalande, att vid den utredning rörande frågan om kommunalskattelagstiftningens utformning, som utskottet år 1947 föreslog riksdagen att snarast låta verkställa, även frågan om den kommunala skatteutjämningen kommer att upptagas till behandling, jag hoppas då, att även det av mig nu berörda problemet därvid tages under övervägande. Samtidigt vill jag uttala den förhoppningen, att den möjlighet, som Kungl. Maj:t har, att även utan att de två uppställda kraven fyllas ge skatteutjämning till vissa kommuner, under tiden utnyttjas i största möjliga utsträck-

Ang. inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.

ning, till förmån för kommuner, som skulle kunna komma att bli lidande genom att den av mig här påtalade bestämmelsen alltså får stå kvar.

Jag är, herr talman, övertygad om att jag i denna fråga har bakom mig de skattetyngda kommunerna, inte bara i mitt län utan även i andra delar av landet.

Jag har intet yrkande, men jag har velat få detta korta anförande antecknat till protokollet.

I detta anförande instämde herrar *Grym* och *Söderkvist*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normallager, m. m., jämte en i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 45, i anledning av väckta motioner angående inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna I: 76 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II: 151 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta anhänga hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning om införande av investeringsfonder vid jordbruk samt om de speciella former härför som syntes nödvändiga;

2) de likalydande motionerna I: 185 av herr *Domö* m. fl. och II: 300 av herr *Henriksson* m. fl., vari hemställt, att

riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t snarast måtte framlägga förslag om sådan ändring av förordningen om investeringsfonder, att de nuvarande bestämmelserna dels bleve tillämpliga även å fysisk person, dels komme att omfatta även avsättningar inom förvärvskällan jordbruksfastighet;

3) motionen I: 226 av herr *Näsgård*, vari hemställt, att riksdagen måtte antaga vid motionen fogade förslag till förordning om investeringsfonder för skogsvårdsarbeten och förordning om ändring i förordningen den 2 maj 1947 (nr 174) om investeringsfonder; samt

4) motionen II: 196 av herr *Hansson* i Skediga, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta, att rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen finge medgivas även vid nyanskaffning av maskiner inom jordbruket.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återropade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 76 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II: 151 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., de likalydande motionerna I: 185 av herr *Domö* m. fl. och II: 300 av herr *Henriksson* m. fl. samt motionen I: 226 av herr *Näsgård* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville, med beaktande av vad i betänkandet anförts, föranställa om utredning rörande de i motionerna berörda frågorna samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda; samt

B) att motionen II: 196 av herr *Hansson* i Skediga om rätt till avdrag vid inkomsttaxeringen för nyanskaffning av maskiner inom jordbruket måtte, i den mån densamma icke kunde anses besvarad genom vad utskottet förut anförts och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Våra skattelagar och alldeles speciellt skatteskalorna äro ju uppbyggda närmast med tanke på personer, som ha en något så

Ang. inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.

när jämn årsinkomst, exempelvis lön- tagare, vilkas inkomst förändras relativt litet. Det utmärkande för dem är vidare, att de äro progressiva, delvis starkt progressiva. En person, som har en ojämn årsinkomst, får då självfallet för en inom en viss period sammanlagd inkomst betala högre skatt än han skulle behöva göra, om han hade haft inkomsten jämnt fördelad över perioden. Jag tar såsom exempel, att en person har 5 000 kronor ett år, 5 000 kronor nästa år, men så kanske 80 000 kronor det tredje året. Då har han 90 000 kronor inalles under tre år. För detta får han betala en avsevärt högre skatt än om han hade haft 30 000 kronor under vart och ett av dessa tre år.

Detta förhållande, att våra skatteskalor äro avpassade huvudsakligen med hänsyn till personer som ha en något så när jämn inkomst, står i strid med i varje fall vad jag uppfattat såsom andemeningen med en skattelagstiftning, och då blir frågan om skatteutjämning en betydelsefull fråga inom skattelagstiftningen. Det finns åtskilliga möjligheter för skattskyldiga att komma ifrån den merbeskattning, som blir följderna av en ojämn inkomst. De som på detta sätt ha en ojämn inkomst äro i första hand företagare, som syssla med konjunkturberednad näringsverksamhet, men dessutom en del utövare av fria yrken, uppfinnare, konstnärer o. s. v., som äro i hög grad beroende av konjunkturen, fastän de icke idka rörelse. Nu finns det åtskilliga möjligheter att genom olika arrangemang komma ifrån en sådan extra skattebelastning på grund av ojämn inkomstutveckling. Aktiebolag ha genom den fria avskrivningsrätten en betydande sådan möjlighet, liksom genom den numera genomförda lagstiftningen om fondbildning av olika slag. Detsamma gäller, ehuru i något mindre utsträckning, om enskilda rörelseidkare.

I samma riktning verka vidare vissa mer eller mindre provisoriska regler. Vi ha t. ex. haft en lagstiftning för att möjliggöra för folk, som ett år ha fått en stor inkomst av sina skogar på grund av stormfällning, vilken kanske har ab-

sorberat inkomsten för en lång period, att fördela inkomsten på flera år. Man kan även säga att vår beskattning av lotterivinster är ett försök i samma riktning. Jag vet, eftersom jag själv skrev den motion som därvidlag till slut ledde till denna lagstiftning, att den proportionella beskattningen i detta fall motiverades inte minst med att de, som få en vinst på låt oss säga 100 000 kronor, inte böra behöva betala den relativt höga skatt, som blir en följd av progressionen. Det är emellertid rätt dåliga metoder båda dessa, den ena därför att den innebär ett provisorium, vilket aldrig är bra när det gäller skattelagstiftning, den andra därför att den tar sikte på ett speciellt fall, som är rätt svårt att samordna med den övriga skattelagstiftningen.

Jag har deltagit vid behandlingen av det ärende, som innefattas i föreliggande betänkande av bevillningsutskottet, men jag hade tyvärr inte tillfälle att närvara vid justeringen, och jag har nu endast att konstatera, att utskottets utlåtande inte blivit efter min mening i alla avseenden tillfredsställande. Utskottet har genom sitt sätt att skriva motiveringen begränsat sig till att av Kungl. Maj:t begära en utredning om möjligheterna att utjämna skatterna för folk, som ha ojämn inkomster, vilken huvudsakligen skulle komma att beröra rörelseidkare. Det hade här varit ett tillfälle för utskottet att stryka under, att även fysiska personer, som icke äro rörelseidkare, borde omfattas av denna utredning, ty det finns en motion i denna kammare, nr 185, där man i klämman bland annat har hemställt, att Kungl. Maj:t snarast måtte framlägga förslag om sådan ändring av förordningen om investeringsfonder, att de nuvarande bestämmelserna bleve tillämpliga även å fysisk person. Om man läser denna kläm ensam för sig, synes det klart, att den tar sikte på det fall, som jag här har berört, nämligen att det finns enskilda utövare av fria yrken, som ha mycket ojämn inkomster, men det måste medges, att man i motiveringen till denna motion nog inte direkt framhållit detta, och man kan nog säga att motiveringen är så skriven, att

Ang. inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.

man av den kan förstå, att motionärerna även där närmast ha tänkt på rörelseidkare. Jag skulle, herr talman, om jag hade haft tillfälle att vara närvarande vid justeringen, ha försökt att ta fasta på motionens kläm och försökt få in i motiveringen någonting, som tog sikte även på dessa andra fall jag här har berört

Jag skulle för det berättigade häri kunna anföra ett skäl till — utom det att man därigenom kunde ge möjlighet för, låt oss säga, en uppfinnare att få en något så när skälig beskattning — nämligen det, att jag tror, att om man angrep problemet beträffande utövare av fria yrken, skulle man där komma in på de principiella svårigheterna och tvingas fram till en lösning, som måhända kunde ha gjorts generell för rörelseidkare, vilka icke äro bokföringsskyldiga eller icke ha sådan bokföring, att man kan lägga den till grund för taxeringen. Självfallet finns det en svårighet, som principiellt uppstår vid allt undanskjutande av skatteplikt, nämligen att när skatten en gång skall tagas ut på dessa inkomster, den skattskyldige måhända är insolvent. Om man befارar att detta skall inträffa i någon större utsträckning — och det kanske man kan räkna med när det gäller enskilda personer, som ha en i hög grad konjunkturbetonad verksamhet — bör man förknippa en sådan möjlighet med krav på att skatten på hela beloppet skall till en början erläggas eller deponeras och utjämningen ske genom restitution av skatt eller genom lossande av spärren på det deponerade beloppet.

Då jag, herr talman, förstår att det är fullkomligt hopplöst att försöka få kammaren att så här på rak arm godkänna en omskrivning i föreliggande betänkande av någon punkt av mera principiell betydelse, anser jag mig inte böra ställa något yrkande i detta avseende. Jag har endast velat anteckna de nu framförda sypunkterna till dagens protokoll.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag skulle bara med anledning av herr

Björnssons yttrande vilja understryka vad herr Björnsson själv erkände, nämligen att det var litet svårt för utskottet att ta upp det spörsmål, som herr Björnsson berörde, beroende på att det inte ligger inom motionernas ram. Dessa taga uteslutande sikte på frågan om investeringsfonder och investeringsfonder speciellt för jordbruk och skogsbruk.

Sedan skulle jag ytterligare vilja säga, att om herr Björnsson haft tillfälle att dela sin tid mellan denna kammare och andra kammaren, hade han i andra kammaren kunnat avlyssna ett interpellationssvar av finansministern, i vilket denne på en fråga om utjämning av engångsinkomster för uppfinnare — jag hoppas inte för optimistiskt — meddelade, att ett förslag därom väntades av 1944 års allmänna skattekommitté innan detta års utgång.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRNSSON: Herr talman! Jag är mycket tacksam för den upplysning som här har lämnats, och jag hoppas att herr Sjödahls skepsis skall vara obefogad.

När herr Sjödahl säger, att bevillningsutskottet inte hade kunnat ta upp mitt förslag, därför att det föll utanför motionernas ram, skulle jag vilja anmärka, att det väl är allmänt bekant, att bevillningsutskottet har initiativrätt. Om herr Sjödahl läser klämman i motion nr 185, kan herr Sjödahl där läsa ut att man begär ändrade regler för beskattning även av fysisk person, så att även om herr Sjödahl menar att bevillningsutskottet skall använda sin initiativrätt försiktigt, hade motionens formulering inte utgjort något hinder för en skrivning av det innehåll jag här velat förorda.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det är nog mycket svårt att av motionens kläm kunna utläsa allt detta, som herr Björnsson vill inlägga i densamma. Där talas ju om investeringsfonder och att bestämmelserna därom böra bli tillämpliga även

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

på fysisk person. Det skulle betyda, att man alltså för en uppfinnare med en engångsinkomst skulle lägga upp en investeringsfond. Man måste väl också i detta fall ta någon hänsyn till motionens motivering, vilken inte ger något stöd alls för herr Björnssons tolkning. — Det är ju känt, och det vet herr Björnsson likaväl som kammaren i övrigt, att bevilningsutskottet har initiativrätt. Men då det var bekant för utskottet, att denna fråga var under behandling av 1944 års allmänna skattekommitté och att ett förslag väntades relativt snart, fanns det ju ingen praxis som talade för att utskottet i sådant fall skulle använda sin initiativrätt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevilningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Bergslagens järnvägsaktiebolag m. fl. bolag, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlönings- och pensionsförbättringar för präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 april 1948 dagtecknad proposition, nr 212, vilken hänvi-

sats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts förslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; samt

3) lag med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapsskillnad m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft elva i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 353 av herr *Heiding* m. fl.,

nr 354 av herrar *Holmbäck* och *Petersson*,

nr 355 av herrar *Hage* och *Johannes-*
son,

nr 356 av herr *Lindblom* m. fl. och
nr 357 av herr *Ericsson*, *Carl Eric*,
ävensom

inom andra kammaren:

nr 513 av herr *Pettersson* i *Dahl* m. fl.,

nr 514 av herr *Eriksson* i *Stockholm*,

nr 515 av fru *Ewerlöf* och fru *Möller*,

nr 516 av herrar *Mosesson* och *Svens-*
son i *Ljungkile*,

nr 517 av herr *Adolfsson* m. fl. och

nr 518 av herr *Johnsson* i *Kastanjegår-*
den m. fl.

Därjämte hade utskottet i samband med propositionen till behandling förehaft tre före propositionens avlämnande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen motionen i första kammaren nr 227 av herr *Hage* samt motionerna i andra kammaren nr 209 av fru *Västberg* m. fl., och nr 215 av herr *Kempe* m. fl.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

212, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 a och 9 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

B. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition, nr 212, framlagda förslagen till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m. och till lag med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapskillnad m. m.;

C. att motionerna I: 353, I: 354, I: 355, I: 356, I: 357, II: 513, II: 514, II: 515, II: 516, II: 517 och II: 518 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt;

D. att motionen II: 209 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A och B hemställt;

E. att motionen I: 227 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; och

F. att motionen II: 215 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag fanns upptagen en med 8 b § betecknad paragraf av följande lydelse:

Är lägenhet förhyrd till bostad och vill hyresgästen sätta viss hyressökande i sitt ställe för att genom byte, i ett eller flera led, erhålla annan bostad, men vägrar hyresvärden att samtycka till överlåtelsen, äger hyresnämnden på framställning av hyresgästen förordna, att överlåtelsen likväl må äga rum inom viss av nämnden bestämd tid, såframt hyresrätten ej är förverkad samt vägande skäl tala för bytet och hyresvärdens vägran finnes vara obillig. I fråga om hyresvillkoren efter överlåtelsen skall vad i 7 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

Denna paragraf saknade motsvarighet i utskottets under A upptagna lagförslag.

Vid utlåtandet hade reservationer anmälts

1) av herrar *Olovson* i Västerås och *Larsson* i Östersund, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) beträffande utskottets hemställan under A, av herr *Carl Eric Ericsson* och fru *Ewerlöf*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med förklaring att det genom förevarande proposition, nr 212, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 a § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

3) likaledes beträffande utskottets hemställan, under A, av herr *Holmberg*, som på återopade grunder hemställt, att riksdagen — med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 212, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag — måtte för sin del antaga nämnda förslag med den ändringen, att den föreslagna 8 b § erhåller följande lydelse:

Vill hyresgäst överlåta sin hyresrätt till annan men vägrar hyresvärden att samtycka till överlåtelsen, äger hyresnämnden förordna, att överlåtelsen likväl må äga rum, så framt hyresvärden ej visar, att den till vilken överlåtelsen skulle ske skäligen icke kan tagas för god såsom hyresgäst eller att överlåtelsen eljest skulle medföra väsentlig skada eller olägenhet för honom. Är lägenheten förhyrd till bostad och belägen i kommun, där kommunal bostadsförmedling finnes anordnad, må förordnande meddelas endast då fråga är om överlåtelse till hyressökande, som anvisats av den

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

kommunala bostadsförmedlingen, samt å andra orter efter hörande av det kommunala organ, som handhaver förmedlingen av statliga tertiärlån.

I fråga om hyresvillkoren efter överlåtelsen skall vad i 7 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

4) av herrar *Hage* och *Uhlén*, vilka inom utskottet yrkat bifall till propositionen även i den del av densamma, som gällde hyresgästs rätt till lägenhetsbyte, och därför ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

A. att riksdagen måtte antaga det genom förevarande proposition, nr 212, framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

B. att riksdagen måtte antaga de genom förevarande proposition, nr 212, framlagda förslagen till

lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; och

lag med vissa bestämmelser om hyresrätt vid hemskillnad eller äktenskapskillnad m. m.;

C. att motionerna I: 353, I: 354, I: 355, I: 356, I: 357, II: 513, II: 514, II: 515, II: 516, II: 517 och II: 518 måtte anses besvarade genom vad utskottet under A hemställt;

D. att motionen II: 209 måtte anses besvarad genom vad utskottet under A och B hemställt;

E. att motionen I: 227 icke måtte föranleda någon riksdagen åtgärd; och

F. att motionen II: 215 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr NORMAN: Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 33 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det

sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget paragrafvis, med slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till lag angående ändrad lydelse av 8 a och 9 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag.

8 a §.

Herr HAGE: Herr talman! Av det föreliggande utskottsutlåtandet framgår ju, att jag och min vän Uhlén på malmöbänken avgivit en reservation, där vi tämligen utförligt motivera vårt ställningstagande till förman för Kungl. Maj:ts proposition om fortsatt giltighet av hyresregleringslagen m. m.

I denna proposition har bland annat framlagts förslag om möjlighet till lägenhetsbyte för hyresgäster. Förslaget innebär, att om en husägare vägrar att medge lägenhetsbyte, skall frågan kunna hänskjutas till hyresnämnden, som under vissa förutsättningar skall kunna medgiva lägenhetsbytet. Stadgande här om har införts i 8 b § av Kungl. Maj:ts förslag. Utskottets majoritet har avstyrkt detta förslag, medan vi ha anfört reservation och yrkat bifall till den kungl. propositionen även på denna punkt. Jag skall be att nu få anföra några synpunkter, som ligga till grund för vårt ställningstagande i denna fråga.

Det finns enligt vår mening ett särskilt utgångsläge för bedömningen av detta spörsmål. Den nu existerande hyresregleringslagen tryggar varje hyresgästs rätt att kvarbo i den lägenhet han innehar — visserligen med en del un-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

dantag. Om då två hyresgäster önskar byta lägenhet med varandra, utan att alltså upptaga något nytt utrymme på fastighetsmarknaden, tycker man att det vore ganska rimligt, att de skulle kunna få göra detta med bibehållande av den rätt till besittande av bostad, som de nu ha. Det ter sig i varje fall orimligt, att byte av lägenhet skall bryta den rätt, som enligt nu gällande hyresregleringslag tillförsäkras hyresgästerna. Detta har varit vår och säkerligen också Kungl. Maj:ts utgångspunkt vid ställningstagandet i denna fråga, och från den utgångspunkten kommer jag för min del att yrka bifall till den reservation, som jag tillsammans med herr Uhlén har avgivit och som alltså innebär förslag om undantagslöst bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Jag vill påpeka att propositionens förslag inte är sådant — som många gånger har sagts — att hyresgästerna alltid skola få rätt att byta bostäder med varandra, trots att husägarna neka. Tvärtom är den i propositionen föreslagna bytesrätten förenad med ett flertal undantag och restriktioner. Att bytesrätten ej får vara förverkad, är ganska naturligt. Men vidare stadgas, att vägande skäl skola tala för byte, och denna bestämmelse innebär att en hel del framställningar om byte skola kunna avvisas av hyresnämnderna. Hyresvärdens vägran skall dessutom befinnas vara obillig, och vidare bör den nya hyresgästen vara lika solvent hyresbetalare som den gamla. Det säges också i propositionen, att där bytesvärden kan antagas lida något avsevärt men av förändringen, bör den tydligen icke få komma till stånd. Avsevärda undantag ha alltså införts dels i motiveringen och dels i lagtexten, och därför kan jag inte finna, att det här på något sätt är fråga om att miss-handla husägare och hyresvärdar.

Men under kristider får man vara beredd att på en eller annan punkt ge avkall på vad som annars anses rimligt i fråga om skydd för husägare, och det ha vi redan gjort när det gäller den nu existerande hyresregleringslagen. Man måste också säga att den nu ifrågava-

rande lagstiftningen är en typisk kristidslagstiftning. Orsaken till att förslaget framlagts är naturligtvis den oerhörda bostadsbrist som för närvarande råder. *Allmänt väl bör i en sådan situation gå före den enskildes bekvämlighet*, och jag skulle tro att det är detta betraktelsesätt, som ligger till grund för den här ifrågavarande lagstiftningen ävensom för en hel del annan kristidslagstiftning.

Nu resonera kanske en del människor som så, att bostadsbristen väl kommer att upphöra ganska snart och att det därför inte finns någon anledning att genomföra denna lagstiftning till skydd för hyresgästerna och deras intressen. Jag vågar emellertid göra det påståendet, att bostadsbristen — och jag tror att det är den allmänna uppfattningen — kommer att existera under en ganska lång tid framåt. I den för någon tid sedan till riksdagen avlämnade kungl. propositionen nr 231 säges på ett ställe, att »krisläget på bostadsmarknaden synes ha skärpts under år 1947» och att möjligheterna försämrats, då det gäller att bereda bostäder åt alla, som önska hyra sådana.

Jag vill i det sammanhanget omtala, att en ung man, som står mig nära, för något år sedan anmälde sig såsom hyressökande vid Stockholms stads bostadsförmedling. Han trodde, att han på ett år skulle ha kommit ett bra stycke upp på listan över hyressökande, men då han nyligen hörde sig för, fick han svaret: »Nej, Ni står fortfarande kvar i slutet på kön.» Det hade kommit en hel del s. k. katastroffall emellan, och där-om är naturligtvis ingenting att säga, men det är å andra sidan ytterst beklagligt, att det skall kunna förekomma, att en mängd människor i slutet på kön se sig berövade varje möjlighet att inom rimlig tid få någon bostad.

Det är också att märka, att hela detta problem att skaffa bostäder även sammanhänger med den sanering av undermåliga lägenheter, som vi äro inställda på att genomföra. Sedan bostadsbristen blivit någorlunda avhjälp, återstår det ju att riva en massa hälsovådliga bostäder och bygga nya till ersättning för

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

dem. Situationen på bostadsmarknaden är alltså ganska förtvivlad. Bara i ett så pass litet samhälle som Bodens stad finns det enligt en uppgift, som jag såg härom dagen, inte mindre än 200 hälsovådliga bostäder som böra rivas, så snart förhållandena göra det möjligt.

I denna krisartade situation framstår det som ett starkt motiverat önskemål, att hyresgästerna få möjlighet att genom bytesrätt göra sådana omflyttningar, att deras befogade önskemål bli tillgodosedda. Det finns för närvarande en massa människor, löntagare och arbetare, som tvingats att i större eller mindre utsträckning leva gräsänklingsliv, därför att familjen måste bo kvar i sin gamla lägenhet, trots att husfadern fått arbeta på en annan ort eller i en långt avlägsen stadsdel i någon av våra största städer. Detta missförhållande har nog accentuerats under den nu rådande krisen, och om man är anti-gräsänklingsbetonad — som jag för min del och som väl alla i denna kammare äro — tycker jag man har anledning att försöka göra någonting för att åstadkomma en ändring. Jag vågar tro, att också utskottet har den uppfattningen, att det är både ett allmänt och ett legitimt intresse att underlätta en omflyttning, så att människor, som nu måste bo långt borta från sina familjer, få möjlighet att hyra en annan och bättre belägen bostad.

Ändrade familjeförhållanden och förändrad ekonomi göra också, att en hel del hyresgäster med fog önska flytta till en annan bostad, och även sådana önskemål böra efter mitt sätt att se tillmötesgås.

Nu säger emellertid utskottet, att husägarna — och det har också framhållits i ett flertal motioner — äro oerhört lyhörda och visa stort tillmötesgående mot hyresgäster, som vilja byta bostad, och i allmänhet tillmötesgå deras framställningar. Om den saken råder det emellertid olika meningar. Jag vågar tro att ett mycket betydande antal av landets husägare och hyresvärdar, såsom det också står i utskottets utlåtande, uppträda fullt korrekt mot hyresgästerna och inte på grund av en nyck eller något sådant

neka dem att byta lägenhet, utan i en stor mängd fall ha skäl för sin vägran. Men å andra sidan är det välbekant för den, som har erfarenhet av förhållandena, att husägarna i en mängd fall ha varit mindre tillmötesgående och avvisat önskemål om lägenhetsbyte, trots att man tyckt att det inte funnits några skäl för vägran.

Man har sagt, att Kungl. Maj:t i propositionen borde ha rent siffermässigt redovisat de fall, där husägare på ett obilligt sätt ha avvisat framställningar om lägenhetsbyte. Men för min del har jag nog den uppfattningen, att det skulle vara ganska obilligt mot Kungl. Maj:t att begära, att en justitieminister skall åstadkomma en så långt gående siffermässig redovisning. En sådan redovisning förutsätter ju en mycket noggrann undersökning på varje plats, om det eller det fallet kan anses vara sådant, att det varit obilligt från husägarens sida att avvisa begäran om lägenhetsbyte. Enligt min mening kan man inte av Kungl. Maj:t begära en så långt gående siffermässig redovisning av förhållandena på detta område.

Liksom många gånger annars när man lagstiftar, får man väl också här söka skaffa sig en viss allmän uppfattning om situationen. Och då vill jag för min del säga, att jag känner till ett tjugutal fall, där husägare nekat hyresgäster att byta lägenhet, så vitt jag kan se utan någon rimlig anledning. Jag skulle inte här ingå på detaljer rörande dessa olika fall — en stor mängd exempel ha ju redan framdragits av hyresgästorganisationer och andra. I ett eller ett par av mina fall har hyresvärden motiverat sin vägran med att han principiellt ogillar riksdagens allmänna lagstiftning på hyresregleringens område. Från riksdagens sida kan man ju inte anse detta såsom ett verkligt motiv för att avvisa det föreliggande förslaget. Förhållandena i vårt land ha ju varit och äro alltfjämt sådana, att en kristidslagstiftning på detta område *måst* genomföras. Att en del husägare inte tyckt om detta, förstår jag så innerligen väl. Men krissituationen har ju lett till, att väl de allra flesta människor i detta

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

land på ena eller andra sättet fått finna sig i inskränkningar i sin förfoganderätt. Och husägarna få väl också böja sig för situationens krav. Att åberopa ett allmänt ogillande av hyresregleringen såsom skäl för att vägra lägenhetsbyte är, åtminstone efter mitt sätt att se, fullständigt orimligt.

Sedan finns det en del hyresvärdar som rycka på axlarna och inte ge något svar alls. Andra avvisa med ett eller annat skäl eller förklara, att de inte vilja framföra något motiv för sin avvisande hållning.

Underlaget för den begärda lagstiftningen kunde naturligtvis ha gjorts ännu mera detaljerat, men enligt min mening finns det dock redan nu ett så pass tillfredsställande underlag, att riksdagen har anledning att godkänna förslaget. Ett flertal institutioner ha ju också i sina remissyttranden förklarat, att de inte ha någonting att invända mot den föreslagna lagstiftningen. Så är fallet exempelvis med socialstyrelsen, som ju har att beakta de sociala synpunkterna i detta sammanhang. En hovrätt av de tre, som blivit tillfrågade, har tillstyrkt lagstiftningen. Tre ledamöter av hyresrådet ha förordat lagstiftningen, under det att majoriteten har gått på avslag. Länsstyrelsen i Växjö har också tillstyrkt lagförslaget. Jag antar att dess utlåtande skrivits eller i varje fall i stora drag utformats av vår tidigare kammarkamrat Bergquist, och vi veta ju alla, att han är en mycket förnuftig man, som sannernigen inte går med på vad som helst, utan som tänker sig mycket noga för, innan han tar ståndpunkt till ett förslag sådant som detta. En styrka för den föreslagna lagstiftningen är slutligen, att lagrådet inte i stort har haft någonting att invända mot den, utan endast har föreslagit två mindre justeringar i lagtexten, som också ha genomförts i Kungl. Maj:ts förslag. Lagrådet har ju vid flera tidigare tillfällen sagt, att den eller den nya lagstiftningen inte står i överensstämmelse med svensk rättspraxis, men något sådant omdöme från lagrådets sida finner man inte i detta fall. Lagstiftningen har alltså tillstyrkts av så

många remissinstanser, att Kungl. Maj:ten enligt min mening har haft ett mycket gott underlag för framläggandet av denna proposition.

Vad kommer att inträffa, om riksdagen avslår Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt? Så vitt jag förstår, komma de bytesnekande hyresvärdarna att känna sig styrkta, och jag antar att deras nekande kommer att ökas. Utskottet har ju sagt några vackra ord till hyresvärdarna om att de inte böra fatta saken på det sättet, men jag undrar, om hyresvärdarna komma att fästa något större avseende vid detta. De ha fått sin vilja fram, och det är mycket troligt, att detta resulterar i att de komma att neka lägenhetsbyten i ännu större utsträckning än hittills.

Man har bland annat från husägarhåll gjort gällande, att ett avslag på propositionen i en del fall skulle möjliggöra intagning av nya hyresgäster, vilka äro i behov av bostäder. Detta är oriktigt. Om två hyresgäster A och B vilja byta lägenheter och hyresvärdens hindrar detta med stöd av den befogenhet, som riksdagens majoritet i dag kanske tillerkänner honom, blir följden bara den, att dessa båda hyresgäster A och B komma att sitta kvar i sina gamla lägenheter. Hyresvärdaren får alltså inte några större möjligheter att skaffa sig en trevligare hyresgäst, och värdens nekande leder inte heller till att någon ny hyresgäst får lägenheten. Det talas ju om en »infrusen hyresmarknad», men genom ett avslag på propositionen bidrar man inte på något sätt till en ökad omflyttning bland hyresgästerna. Hyresmarknaden kommer att i fortsättningen vara lika »infrusen» som hittills, även om utskottsmajoriteten får sin vilja fram och propositionen avslås.

Man har också framfört den synpunkten, att om denna lagstiftning bifalles komma hyresgästerna att begagna sin nya maktställning för att vid frånträde av en bostad kräva ersättningar. Det är klart att sådant kan inträffa, men enligt vad man kunnat förnimma, har det i ganska betydlig utsträckning förekommit att *hyresvärdar* krävt sådana ersätt-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

ningar. Det är oftast folk i små omständigheter som önska byta sina hyreslägenheter, och de ha över huvud taget inte råd att betala dryga ersättningar till någon. Dessutom är i allmänhet intresset för ett byte lika stort på bägge sidor. Därför kan man våga det påståendet, att ersättningar från den ena hyresgästen till den andra i samband med lägenhetsbyte troligen komma att få ganska ringa omfattning.

En annan invändning mot lagstiftningen tar sikte på att tilldelningen av bostäder inom kooperativa föreningar i allmänhet skall ske efter en viss turordning, så att de, som betalt insats och stå i tur, skola komma i fråga i stället för en av de båda personer, som annars skulle vilja byta lägenhet med varandra. I det fallet vill jag hänvisa till, att departementschefen på s. 29 i propositionen har uttryckt sig på sådant sätt, att det skall tagas hänsyn till dylika bestämmelser inom kooperativa föreningar. Vi reservanter ha också i vår reservation ytterligare understrukt, att så bör ske. Enligt vår mening måste denna lagstiftning innebära — även med nuvarande utformning och med den motivering som anförts för densamma — att turordningsregeln allttjämt skall tillämpas i dylika fall. Det skulle inte kunna inträffa, att denna regel brytes och att en alldeles ny hyresgäst får överta en lägenhet i ett kooperativt företag.

Det finns också en kommunistisk motion i denna fråga, som bland annat innebär att innan ett hyresbyte medges, skall frågan provas av bostadsförmedlingsorganet på platsen eller något annat jämförligt organ. Syftet med detta förslag är, att man vid utväljande av nya hyresgäster alltid skall gå efter behovsprincipen. Om alltså två hyresgäster A och B vilja byta lägenhet med varandra, kan det hända att man inom bostadsförmedlingsinstitutionen säger: »Nej, det tillåta vi inte. Vi ha här en hyresgäst C, som har en stor barnskara och behöver få denna byteslägenhet i stället.» Men vad inträffar då? Jo, då förklara A och B på grundvalen av den existerande lagstiftningen, att de be-

hålla sina gamla lägenheter. C blir alltså inte hjälpt på detta sätt.

Annars må jag säga, att det är ett ideal och ett mål som man måste sträva efter, att lediga bostäder utlämnas till dem, som ha det största behovet. Men för att detta skall kunna ske behövs en ytterligare ändring av hyresregleringslagstiftningen, så att bestämmelsen om hyresgästs rätt att kvarbo i sin lägenhet upphäves till förmån för bostadssökande, som inte ha någon bostad. Något förslag till en sådan ändring i lagstiftningen föreligger inte nu, och den kommunistiska motionen kan alltså inte leda till det eftersträfvade målet. Detta mål kan inte uppnås utan mycket längre gående regleringar och ändringar i hyresregleringslagstiftningen än som föreslås i denna proposition.

Jag skall inskränka mig till denna motivering för ett bifall till den kungl. propositionen. Jag kommer alltså för min del att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag när det gäller 8 b §. Detta innebär yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande lagförslag oförändrat.

Jag har, jämte partivän Johannesson på stockholmsbanken, i en motion framfört förslag om att även *affärslokaler* skulle innefattas i denna lagstiftning, men jag har inom utskottet nödgats övergiva detta förslag. När utsiktarna att få igenom redan vad Kungl. Maj:t föreslagit äro små, skulle det ju vara nästan fantastiskt att begära riksdagens bifall till ett ännu längre gående förslag. Så vitt jag förstår, har emellertid Kungl. Maj:t sin uppmärksamhet fästad även vid överlåtelseerna av affärslokaler, där det bedrives en hel del puffens och tillämpas orimliga ersättningar med mera sådant.

Jag skall således inte på den punkten göra något yrkande. Däremot vill jag passa på att säga, innan jag slutar, att jag både telefonledes och samtalsvis och genom brev under dessa dagar fått framställningar från flere personer, som beröras av denna planerade hyresreglering. Man har trott, att när Kungl. Maj:t har lagt fram ett förslag, skulle det gå igenom i riksdagen. Det kommer att bli en mycket stor besvikelse, om så icke blir

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

fallet. Saken berör olika kategorier i samhället. Det gäller inte bara småfolk och arbetare, utan synbarligen berör denna fråga medborgare långt upp i mera väl-situerad ställning. Som bevis för detta vill jag framföra, att två borgerliga tidningar här i Stockholm — Stockholms-Tidningen och Expressen — båda ha gått in för att försvara Kungl. Maj:ts proposition. Dessutom ha våra socialdemokratiska tidningar — Morgon-Tidningen och Aftontidningen — utan någon tvekan gått in för propositionen.

Jag ämnar alltså, när vi komma fram till 8 b §, yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr ERICSSON, CARL ERIC: Herr talman! Då jag tillsammans med fru Ewerlöf har avgivit en reservation till detta betänkande, skall jag be att få i korthet motivera denna reservation.

Departementschefen har i propositionen framhållit, att i lagstiftningen om hyresreglering äro intagna bestämmelser, som åsyfta att draga upp en fast gräns mellan å ena sidan bostadsmarknaden och å andra sidan hyresmarknaden i övrigt. Man vill genom dessa bestämmelser förhindra, att denna gräns förskjutes till bostadsmarknadens nackdel.

Det finns emellertid en kategori bostäder, nämligen hotell och pensionat, som intaga en särställning i detta avseende. De särskilda rummen i ett hotell eller pensionat räknas till bostadsmarknaden och få därför enligt lagen icke uthyras till kontor eller dylikt, under det däremot hela hotellet eller pensionatet får uthyras för ett sådant ändamål. Detta har lett till att ett antal hotell och pensionat i Stockholm, enligt uppgift från Hyresgästernas riksförbund 11 stycken, med sammanlagt cirka 200 rum ha omändrats och uthyrt till kontor. Nu tror jag att det förhåller sig på det sättet, att en stor del av dessa pensionat, som använts på det sättet, gått över i statens regi genom kommissioner, som haft behov av lokaler och tillgodosett behovet på detta sätt.

Man kan ju göra sig den frågan, vad

det kan bero på, att innehavarna av dessa pensionat gå till väga på detta sätt. Departementschefen anser, att denna omändring framför allt beror på personalbrist. Denna personalbrist skulle göra det svårt för innehavarna av pensionaten att driva sin verksamhet, och därför skulle de i stället ha givit sig på att överlämna lokalerna till kontor. Jag har också vid ärendets behandling i utskottet fått den uppfattningen, att utskottet delar denna departementschefens mening. Reservanterna däremot hysa den uppfattningen, att även om personalbristen kan bereda vissa svårigheter, så är det dock i huvudsak ekonomiska skäl som varit avgörande för pensionatsinnehavarna. Den prisbegränsning som pris-kontrollnämnden tillämpar vid rumsuthyrning gör att denna rörelse icke lönar sig, särskilt om man tänker på de ökade kostnader som denna rörelse liksom allting annat i samhället får dragas med. Det betalar sig bättre att hyra ut pensionaten till kontor.

Av omtanke om bostadsbeståndet har nu departementschefen vidtagit en ändring av 9 § i propositionen därhän, att den innehåller förbud för pensionatsinnehavare att utan hyresnämndens tillstånd ändra om sina pensionat till kontor. Detta vill med andra ord säga, att departementschefen vill med hjälp av lagen tvinga en medborgare i samhället att bedriva en rörelse som går med förlust. Innehavaren av pensionatet kan visserligen icke hindras att lägga ned sin rörelse, men även om han vidtar en sådan åtgärd, medför det en förlust, ty han har ju hyran att dras med, och om han lägger ned rörelsen, får han ju inte någon som helst intäkt. För övrigt är det väl så, att om rörelsen nedlägges, har hela saken förfelat sitt syfte, ty syftet är ju att rörelsen skall kunna bedrivas i fortsättningen. Reservanterna ha därför den uppfattningen, att den ifrågavarande lagen, som är ett nytt blomster i förbudslagstiftningsfloran, dels är orättvis i sina verkningar och dels icke med säkerhet kommer att medföra det resultat som åsyftas med densamma.

Jag anser att man i stället för en ne-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

gativ lagstiftning borde söka genom positiva åtgärder öka tillgången på resanderum. En i dagarna gjord undersökning i Göteborg har visat, att det finns en mycket stor reserv av rum i våningarna i staden. Jag är alldeles övertygad om att en liknande rumsreserv finns även i Stockholm. Jag skulle tro att man vågar antaga, att den är relativt större i Stockholm än i Göteborg. Om man nu anordnade en praktiskt lagd hotelltjänst t. ex i närheten av SJ:s station skulle man få fram ett stort antal rum till den resande allmänhetens disposition, och det är ju dock den resande allmänheten, som i första hand är beroende av dessa rum. Jag menar inte att rummen inte skulle få användas för andra ändamål, men i stort sett är det ju den allmänhet som kommer till Stockholm som behöver resanderum och är beroende av dem. Det borde inte heller vara uteslutet, att priskontrollnämnden medgäve en sådan prissättning, att en uthyrning lönade sig, och hade dessa hotellinnehavare litet bättre betalt för sina rum hade de ingen anledning att lägga ned rörelsen. Det är mot detta, som departementschefen vill lagstifta.

Jag tror också att det finns andra utvägar. Man har t. ex. nere i Göteborg byggt upp ett provisoriskt hotell — jag vet inte om herrarna känna till det, men det kallas Hotell Heden. Det är en enplansbyggnad av trä med små men mycket bekväma rum med varmt och kallt vatten, billig att bygga och lätt att riva ner. Jag är ingen vän av provisorier, men jag tror att i en situation som denna, då det verkligen är så av behovet påkallat, att man ökar tillgången på resanderum, bör man mycket bestämt överväga, huruvida inte denna väg skulle vara framkomlig.

Till slut skulle jag vilja säga ett par ord om motsättningen mellan resanderum och kontorslokaler. Bostadsbristen är ju mycket stor, vilket också klart framgick av herr Hages yttrande nyss, men kontorsbristen är fullt lika stor, och man kan ju då ställa upp frågan: Vilket är nödvändigast för samhället över huvud taget, att ha tillgång till resande-

rum eller att ha tillgång till kontorslokaler? Jag har — man skall kanske inte tala om sig själv, men det belyser den faktiska situationen för närvarande — ett medelstort kontor med ungefär 30 personer anställda. Hela kontoret borde ju vara förlagt till ett ställe — de olika kuggarna inom verksamheten böra ju löpa i varandra — men jag har fått förlägga det på tre olika ställen, och detta försvårar ju arbetet i väsentlig grad. Var och en som har det minsta begrepp om vad det vill säga att ha en kontorsverksamhet förstår vad detta innebär. Trots detta har jag den uppfattningen, att rena familjebostäder böra få företräde framför kontorslokaler, men när det gäller resanderum, som man för övrigt bör kunna få fram på andra sätt, tror jag nog att man kanske kunde se saken på något litet annat sätt.

Herr talman! Med dessa få ord har jag velat motivera den reservation som jag har avgivit, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr NORLING: Herr talman! Det var att vänta, att Kungl. Maj:ts proposition skulle stöta på starkt motstånd, då man i propositionen försöker beskära den heliga principen om äganderätten, och fastighetsägarna ha ju också klart och tydligt sagt ifrån, att om denna proposition skulle bifallas, undergräver detta förtroendet till den privata äganderätten. Man skulle ju också främtaga hyresvärden rätten att själv välja hyresgäst. Emot denna fastighetsägarnas tankegång kan man ju genmäla, att fastighetsägarna ha fått en frihet att välja hyresgäster, som de tidigare på grund av dåvarande läge inte haft, då tillgången på fastigheter var normal, och de ha utnyttjat den friheten på sådant sätt, att de i regel sett till att de fått sådana hyresgäster som äga goda ekonomiska möjligheter att betala den hyra som hyresvärden har åsatt. Man kan nog också tryggt utgå ifrån att på en del platser husägarna inte äro så noga, om det gäller att träffa uppgörelser, som kanske inte äro helt förenliga med gällande lag.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

Om man nu tilläte lägenhetsbyte, skulle kanske följden bli, att bägge parterna försökte att var på sitt håll göra en ekonomisk vinst.

Enligt utskottets förslag utgår ju hela den punkt i den kungl. propositionen, som skulle reglera hyresgästens rätt att byta lägenheter, så att hyresvärderna icke utan giltig orsak skulle kunna motsätta sig detta. Hyresvärderna skulle således fortfarande ha rätt att hindra ett lägenhetsbyte, även om bärande skäl talade för ett sådant byte. Men även mot Kungl. Maj:ts förslag kan man göra invändningar, ty däri lämnas inga tillräckliga garantier för att man tar hänsyn till behovet av bostad eller att man fördelar bostäderna på ur samhällssynpunkt riktigt sätt. Det organ som Kungl. Maj:t föreslår skulle ha hand om dylika lägenhetsbyten anser jag för min del icke fullt kunna svara mot den uppgift det får. Det bästa hade naturligtvis varit, att den kommunala myndighet som i regel svarar för bostadsförsörjningen inom respektive samhälle hade fått taga hand om den fördelning av bostäder som sker genom lägenhetsbyten.

Även andra skäl tala emot den kungl. propositionen. Om t. ex. en mindre bemedlad familj har utsikt att skaffa sig en lägenhet, där hyran är billigare men lägenhetens standard sämre, så är det klart att denna familj försöker skaffa sig så billig lägenhet som möjligt för att slippa betala så mycket för hyran, och på så sätt skulle bostadsstandarden sänkas. Det skulle ju också kunna uppkomma osunda affärer vid lägenhetsbytena, om inget organ verkligen hade kontroll över dessa.

I en reservation av herr Holmberg har föreslagits en väg, som jag för min del anser vore bättre än den som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen att bostadsförmedlingarna på de orter där sådana finnas skulle vara de som fördelade dessa byten av lägenheter, och de kunde då också kontrollera, att lägenhetsstandarden inte sänktes utan bibehölls vid den nivå som den familj som skulle byta lägenhet behövde. Man kunde ock-

så se till, att behovet verkligen fylldes vid lägenhetsbyte. På de orter, där inte bostadsförmedling finnes, skulle i stället de organ som förmedla de statliga tertiärlånen kunna handhava även denna verksamhet. Inom de större tätorterna, där bostadsförmedlingar finnas, känna ju dessa betydligt bättre än hyresnämnderna till, vilket behov av bostäder som förefinnes för de familjer som söka bostäder.

Herr talman! Med denna motivering vill jag yrka bifall till reservationen nr 3) av herr Holmberg.

Herr NORMAN: Herr talman! Sedan nu representanter för de meningar som skilja sig från utskottets ha haft ordet, är det min uppgift att tala å utskottets vägnar.

Beträffande då först den mindre frågan, som har berörts av herr Ericsson, tror jag att jag kan fatta mig ganska kort. Herr Ericsson framhöll, att denna bestämmelse rörande hotell- och pensionatsrörelse skulle bygga på den tanken, att man på detta sätt vill tvinga hyresvärdarna att bedriva en rörelse som går med förlust, och den synpunkten kommer, såvitt jag förstår, också fram i slutet av motionen, där det heter att riksdagen bör avslå förslaget beträffande 9 § för att därigenom från priskontrollnämndens sida tvinga fram en rimlig kompensation för kostnadsökningarna. Det förefaller mig som om ett stadgande av den innebörd som här är föreslagen skulle mera positivt kunna verka för en prisförhöjning — om den nu visar sig nödvändig och behövlig — ty då ha ju dessa stackars människor ingen annan utväg än att lita till den rörelse som de bedriva, och det bör ju vara en pådrivande kraft för en eventuellt behövlig ändring. Jag tror därför att det syfte som herr Ericsson har velat nå genom sin motion, om det är nödvändigt — vilket jag inte har anledning att i detta sammanhang döma om — lika bra eller bättre vinnes genom att riksdagen bifaller förslaget om detta tillägg till 9 §.

Den stora diskussionsfrågan här gäller

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

ju våningsbytena. Vi äro alla eniga om att dessa byten fylla en viktig funktion i det läge som nu förefinnes på bostadsmarknaden. De ge möjlighet att i vissa fall komma ifrån den fastlåsnings av hyresgästerna till en bestämd lägenhet som sammanhänger med hyresregleringen. Ur den synpunkten är det bara förmånligt, om man kan göra någonting för att underlätta lägenhetsbytena, där-om äro vi eniga. När utskottet ändå inte har kunnat förorda Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende, så beror det på olika omständigheter. Det förutsättes ju i propositionen, att denna möjlighet att tvångsvis genomföra byten skall i viss mån tillämpas restriktivt. Det skulle tagas hänsyn till olika omständigheter, och detta skulle ske i olika hög grad. Det finns olika grupper, som i olika hög grad äro påverkade av en sådan här tvångsreglering. Herr Norling har påpekat, hur den skulle inverka menligt beträffande bostäder som uppföras av kommunala myndigheter och av stiftelser, som ha en väsentligen bostadssocial karaktär. I en motion av herr Eriksson i Stockholm ha framhållits de besvärigheter som eventuellt skulle kunna drabba de kooperativa bostadsföreningarna, som ju ha ett liknande socialt syfte med sin verksamhet. Så ha vi tvåfamiljshusen, där detta spörsmål är särskilt känsligt, därför att parterna där komma i så nära beröring med varandra.

Herr Hage framhöll att detta var en kristidslagstiftning, och det verkade nästan som om herr Hage skulle vara förtjust i att ha möjlighet att reglera på olika sätt. Utskottsmajoritetens utgångspunkt har varit en helt annan: att det kan vara nödvändigt med tvångsregleringar men att man inte skall tillgripa dem i större omfattning än vad som är nödvändigt och att de framför allt skola handhavas med försiktighet, när det gäller tvångsvisa regleringar i förhållanden som nära beröra människorna i deras samlevnad och där dessa tvång ofta bli ett mycket starkt irritationsmoment. Om man skall i lag stadga en rätt till sådana här byten, behövs det

således ganska bestämda restriktioner beträffande tillämpningen, och då får nog lagen inte de mera omfattande verkningar som man kanske har räknat med. Det blir ett betydligt utökat maskineri för bedömande av dessa spörsmål, men resultatet skulle säkerligen bli, att det skulle finnas många missnöjda kvar, som inte vid det slutliga avgörandet hade fått denna rätt att mot hyresvärdens vilja byta lägenheter. Med hänsyn till de direktiv som måste fogas till lagstiftningen skulle hyresvärderna i många, många fall kunna påvisa, att läget var sådant att det vore skäligt att vägra tillstånd till det önskade bytet. Det skulle således bli olika besvärigheter vid tillämpningen av lagen, och där den slutligen komme att ge den åsyftade effekten, skulle den säkert verka irriterande mellan intressenterna.

Utskottet räknar därför med att de i sig själva praktiska åtgärderna med våningsbyten såvitt möjligt skola ordnas genom frivilliga överenskommelser. Om det i fortsättningen skulle visa sig, att hyresvärdarna äro obstinata och icke ta skälig hänsyn till olika omständigheter, till parternas önskemål, till sociala synpunkter, som böra göra sig gällande vid bedömandet, så tror jag att vi icke kunna undvika en tvångslagstiftning på denna punkt, och frågan är, om inte den riktiga vägen då blir den som herr Norling här har anvisat: att taga som huvudsyfte att tillgodose det sociala behovet och koppla in de kommunala bostadsförmedlingarna eller liknande organ, som få avgöra med utgångspunkt från det sociala behovet. Men innan vi på allvar taga upp det spörsmålet, synes det vara lämpligt att ge vederbörande en chans. Jag riktar en allvarlig vädjan till hyresvärdarna och framför allt till deras organisationer att ordna detta på frivillighetens väg, så att det blir så få anledningar som möjligt till missnöje. Då skulle vi kanske kunna undvika en ytterligare tvångslagstiftning här. I propositionen redovisas en överenskommelse, som Stockholms fastighetsägarförening har träffat med Stockholms stads fastighetsnämnd om att organisationen

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

skall rekommendera sina medlemmar att vid våningsbyten — alltså icke blott vid våningsbyten av det slag vi här tala om utan när det är fråga om överlåtande av en våning över huvud taget — taga all möjlig hänsyn till de sociala omständigheter som föreligga. Jag tror att det är en riktig väg, och i den mån som organisationerna kunna fortsätta på den vägen undvika vi irriterande regleringar.

Herr Hage har som skäl för sin ståndpunkt bland annat framhållit, att denna lagstiftning tillstyrkts av vissa myndigheter. Jag skulle kunna mot detta ställa de avstyrkande myndigheterna som överväga till antalet, och frågan är om de inte till viss mån väga över även i kvalitet. Herr Hage åberopade vad en länsstyrelse yttrat, nämligen den i Kronobergs län. Mot detta kan man ställa de yttranden, som ha avgivits av överståthållarämbetet i Stockholm och av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, således från de bägge storstäder, där detta våningsbyttessystem är som mest anlitat och där behovet av våningsbyten är störst. Dessa yttranden äro avstyrkande, och hyresrådets majoritet, som ju är särskilt sakkunnig på detta område — jag menar inte, att minoriteten är mindre sakkunnig, men hyresrådet som sådant är ju särskilt sakkunnigt vid sitt bedömande av den praktiska tillämpningen — har också avstyrkt. Sedan kan ju herr Hage få behålla den tröst, som han här hade, att Stockholms-Tidningen och Expressen hade tillstyrkt detta lagförslag och att det borde tala för att det nu genomföres.

I frågans nuvarande läge önskar jag ju, att första kammaren skall fatta samma beslut som andra kammaren nyss har fattat, då den har tagit utskottets förslag. Men till denna önskan vill jag knyta den bestämda förhoppningen, att fastighetsägarnas organisationer i fortsättningen taga ett riktigt krafttag för att få till stånd en lämplig lösning av detta spörsmål, så att irritationsmomenten bli så få som möjligt. Om inte det blir fallet, fruktar jag, att vi få ta upp denna lagstiftningsfråga på nytt och då kanske göra betydligt djupare ingripanden i den

enskildes beslutanderätt över sin egendom än vad som här ifrågasättes.

Jag yrkar bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr vice talman! En av de stora svårigheterna i det nuvarande läget på bostadsmarknaden består i fastlåsnings av lägenhetsfördelningen; den som har en bostad, lämnar den naturligt nog inte, förrän han har övertygat sig om att han kan få en annan. Detta har lett till den helt säkert ofrånkomliga följden att det nu inte finns en sådan lägenhetsreserv, som under normala tider bidragit till att lösa fördelningsproblemet. Att bostadsmarknaden sålunda till följd av bristen på lägenheter har blivit fastlåst, bidrager i sin tur på ett rätt besvärligt sätt till att förvärra situationen genom att det alltför knappa lägenhetsbeståndet inte blir utnyttjat på det lämpligaste sättet. Emellertid finns det ju i praktiken ett arrangemang, genom vilket denna olägenhet i ganska stor utsträckning blir avhjälpd, nämligen just de lägenhetsbyten som nu avhandlas.

På olika sätt kan ju behov uppstå för en familj att få en annan lägenhet. Barnen kunna ha blivit stora och lämnat hemmet, och man klarar sig då med en mindre bostad. Det kan å andra sidan vara så, att familjen växer och behöver flera rum än förut. Detta är typiska exempel. Ett annat typiskt fall sammanhänger med förflyttningar från en ort till en annan. Det är inte minst tjänstemän i alla grader, som råka ut för sådant, och även stora arbetargrupper, t. ex. vid statens järnvägar. Alla som bli förflyttade från en plats till en annan vilja naturligtvis skaffa sig bostad på den nya orten. Detta har i många fall blivit omöjligt, med påföljd att den förflyttade personen har fått hysa in sig någonstans på sin nya förläggningssort, medan familjen har fått bo kvar i den gamla lägenheten. Faktiskt ha på detta sätt familjebanden i många fall blivit upplösta.

För sådana och andra fall, då någon behöver byta bostad, ha i praktiken lä-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

genhetsbytena kanske varit den enda möjligheten att få en lämpligare bostad, och det förslag, som vi nu diskutera, avser att underlätta sådana byten.

Eftersom det på många håll i diskussionen har yppats rätt stora missuppfattningar om förslaget, skulle jag vilja precisera detta något. Förslaget har till att börja med den begränsade räckvidden, att det blott tar sikte på byten. Därav följer t. ex. att förslaget inte kan avhjälpa de svåra situationer, som uppstå för personer, vilka inte ha någon lägenhet att byta med. Att de bostadslösa, de som exempelvis stå i begrepp att bilda familj och inte ha någon lägenhet från början, ej kunna bli hjälpta med detta förslag, det står klart, men detta är å andra sidan inte alls något skäl att avslå förslaget. Ty om ett tillämnat byte omöjliggöres, blir ju följden nästan aldrig, att den, som velat byta, likväl flyttar och lämnar lägenheten tom för en bostadslös familj, utan han behåller den för honom olämpliga lägenheten — man måste ju ha tak över huvudet — och det allvarliga problemet om de bostadslösa möjligheter beröres således inte av detta förslag. Det är egentligen en ren missuppfattning att dra in den saken i denna diskussion. I propositionen har antytts, hur man försöker komma till rätta med detta svåra problem genom ökad bostadsproduktion. Skulle detta inte lyckas, kan det naturligtvis komma i fråga att införa ännu längre gående åtgärder — bostadsransonering i egentlig mening. Men naturligtvis vill man i det längsta hoppas att kunna slippa en sådan ingripande och obehaglig reglering.

För att också försöka undvika missförstånd i andra riktningar kanske jag även bör säga några ord om hur lagförslaget närmare är konstruerat. Förslaget har ju ibland misstolkats, i det man trott att hyresgästerna skulle få något slags rätt att göra affärer med sina lägenheter, att få en fri förfoganderätt över dem. Det är inte alls fallet.

Enligt nu gällande lagstiftning är det så, att om två personer vilja byta lägenhet — ibland kanske det gäller s. k.

triangelbyten eller ännu flera led, men låt oss för enkelhetens skull ta det fallet att det gäller två personer, som vilja byta — om den ene behöver en större, den andre en mindre bostad och de därför vilja byta med varandra, så ha de enligt gällande rätt att vända sig till hyresvärdarna och begära deras tillstånd till bytet. I fall bägge värdarna lämna sitt medgivande, är ju allt gott och väl, men var och en av de berörda värdarna kan sätta en käpp i hjulet och hindra en i och för sig önskvärd omflyttning och bättre användning av lägenhetsbeståndet genom att säga nej till bytet. En hyresvärd kan vägra godkänna ett byte av hur asociala skäl som helst; han behöver över huvud taget inte anföra något skäl för sin vägran. För att komma till rätta med sådana fall innebär förslaget det tillägget till nu gällande rätt, att när en hyresvärd har sagt nej till ett byte, skall hyresgästen kunna vända sig till de hyresreglerande myndigheterna, alltså i första hand till hyresnämnden och sedan eventuellt med klagan hos hyresrådet, och ställa under deras prövning frågan, om värden haft vägande skäl för sitt avslag. Det är alls inte säkert, att prövningen kommer att gå till hyresgästens favör, men det skall enligt förslaget finnas en möjlighet att få hyresvärdens vägran prövad.

Under vilka förutsättningar skall då hyresnämnden eller hyresrådet kunna godkänna bytet? Först och främst har man velat föreskriva en avvägning mellan de bägge motstående intressena. Hyresnämnden skall alltså väga de skäl värden har för sin vägran mot de skäl hyresgästen har för sin önskan att få byta. Vidare skall hyresmyndigheten beakta, hur bytet kan inverka helt allmänt, bostadssocialt sett. Enligt den föreslagna lagtexten skall alltså bytet få komma till stånd om hyresnämnden eller hyresrådet finner, att »vägande skäl tala för bytet» och att hyresvärdens vägran är »obillig». Detta och ingenting annat är innebörden i förslaget.

När utskottets majoritet har avstyrkt detta förslag, har det skett med ett i

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

och för sig välvilligt uttalande om nytan av dessa byten. I utskottsutlåtandet anges nämligen till en början, att utskottet delar min uppfattning om att lägenhetsbytena böra underlättas. Men därefter gör utskottet tre invändningar mot förslaget, vilka jag nu skall be att få taga upp till bemötande.

För det första, och det är väl huvudskälet, har utskottets majoritet anfört, att det inte är visat »i vilken utsträckning hyresvärdar utan bärande skäl förhindrat i och för sig önskvärda byten». Därför har utskottet återgivit vad jag sagt i propositionen och fortfarande tror vara riktigt, nämligen att i flertalet fall hyresvärdarna ha varit lojala och visat förståelse för hyresgästernas önskemål. Men även om alltså de flesta tilltänkta byten komma till stånd, är det enligt min mening illa nog, om då och då — kanske rätt ofta och i rätt många fall — lägenhetsbyten vägras utan att tillräckliga skäl därför kunna åberopas.

När utskottet säger, att det inte har visats, i vad mån så skett, är det ju riktigt, att någon statistik häröver inte redovisats. Det är omöjligt att uppdriva någon sådan. Men jag tror att man i alla fall har en hel del hållpunkter för att bedöma läget. Efter det att utskottets avstyrkande utlåtande blev känt, ha i flera tidningar redovisats ganska många fall, då hyresvärdar asocialt ha vägrat att gå med på önskvärda lägenhetsbyten. Jag har för min del fått brev från för mig okända människor, som ha klagat sin nöd och berättat om sina svårigheter; och kanske känna många av kammarens ledamöter liksom jag redan ur den egna bekantskapskretsen till dylika fall. Detta är ju sådant som blott ger en mera allmän antydning om läget, men dessutom har jag från Hyresgästernas riksförbund fått en dossié med handlingar från olika delar av landet, vari förbundets lokalföreningar ha redogjort för sina mera generella erfarenheter. Jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp allt detta, men jag skall lämna några stickprov, som visa att situationen är litet allvarligare än utskottets majoritet har tänkt sig.

Först har jag från hyresgästföreningen här i Stockholm ett allmänt uttalande om att förfrågningar rörande byte av lägenheter förekomma dagligen på dess expedition och att denna förenings erfarenhet är, att de nuvarande bestämmelserna inte äro tillfredsställande. För att få en mera konkret belysning av förhållandet har föreningen förfrågat sig hos några företag med stor personal, och jag kan som exempel på resultatet av denna undersökning nämna, att det från statens järnvägar har inberättats, att flera befordringar, förbundna med transport till annan ort, ha återtagit på grund av omöjligheten för den beförade tjänstemannen att få lägenhet. Från Aktiebolaget L. M. Ericsson, för att ta ett annat exempel, har det förklarats, att flera tjänstemän och arbetare för närvarande gå och vänta på att lagen skall bli genomförd. Hälsingborgs hyresgästförening skriver, att den under de gångna krisåren har fått föra ständiga förhandlingar för hyresgäster, som blivit nekade att byta lägenheter, och att så gott som dagligen till föreningens expedition inkomma förfrågningar om sådan rätt. I Landskrona tycks det ligga illa till. Hyresgästföreningen därstädes skriver, att värdarna i över 90 fall på 100 vägra att gå med byten. I Karlskrona är det om möjligt ännu värre, ty där vägra fastighetsägarna enligt hyresgästföreningens uppgift så gott som undantagslöst, i varje fall i 95 procent av fallen, att godkänna byte. Och hyresgästföreningen framhåller, att detta är så mycket bekymmersammare som den i Karlskrona anställda militära personalen mycket ofta är tvungen att flytta. För att ej längre trötta kammaren skall jag slutligen blott nämna, att hyresgästföreningen i Eskilstuna haft många fall, säkert över hundra, då endera hyresvärdens motsatt sig hyresgästens önskan att byta.

Allt detta är visserligen blott stickprov, men de äro ju ganska omfattande och komma från olika delar av landet. De ha för mig bestyrkt det allmänna intryck, som jag tidigare fått, att det finns ett behov av lagstiftningsingripande på detta område. Det synes mig klart,

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

att det i varje fall alldeles för ofta förekommer otillbörliga avslag på framställningar om lägenhetsbyten.

Som jag redan nämnt, innebär förslaget endast, att en sakkunnig myndighet skall pröva, om världens vägran är att betrakta som illojal. Vid denna prövning skall enligt förslaget hyresnämnden göra en avvägning av alla intressen på olika sidor. Därvid skall nämnden naturligtvis ta särskild hänsyn till sådana speciella förhållanden, som föreligga i vissa mera särpräglade fall. Detta är inte någon för hyresnämnderna främmande metod, ty så göra de redan nu beträffande en hel del av sina ärenden.

För att exemplifiera vad jag nu menar vill jag till en början hänvisa till den motion, som herr Eriksson i Stockholm har väckt och som tar sikte på vissa kooperativa bostadsföreningar, där man bör hålla på en viss turordningsrätt till lediga lägenheter. Detta är en omständighet, till vilken särskild hänsyn enligt min tanke både bör och kan tagas vid intresseavvägningen. För att undvika misstag vill jag framhålla, att det här inte är fråga om vanliga HSB-hus; i dem ha delägarna bostadsrätt, och de beröras inte alls av detta förslag, utan motionen avser en speciell, äldre typ av kooperativa bostadsföretag.

Ett annat särpräglat fall utgöres av de kommunala husen, d. v. s. sådana, där kommunen, som har kostat på byggnaden, vill ha en särskild kategori hyresgäster boende.

Ett tredje specialfall är tvåfamiljshusen. I dessa små byggnader, som i regel äro försedda med trädgård, brukar ju den som äger huset bo tillsammans med en bekant, vilken hyr den ena delen av huset. Det är klart att dessa familjer få en mycket närmare kontakt med varandra än vad som kan bli fallet i en stor, vanlig hyresfastighet. Därför måste det personliga momentet i dessa hyresförhållanden tillmätas mycket större betydelse än annars.

De speciella förhållanden, som föreligga i sådana särpräglade fall som nu angivits, böra enligt min mening föranleda särskilt beaktande vid hyresnämndens

avvägning. Jag kan nämna, att beträffande det sist angivna fallet, nämligen i fråga om tvåfamiljshus, ha hyresnämnderna redan enligt nuvarande lag i vissa ärenden anledning att taga hänsyn till de personliga förhållandena, nämligen i uppsägningsmålen. Så bör enligt min mening också ske, om den föreslagna lagregeln skulle införas.

Däremot har jag svårt att begripa, om man av hänsyn till dessa speciella fall — tvåfamiljshusen, de kooperativa bostadsföreningarna m. fl. — skulle förklara, att man borde gå emot hela förslaget. Vill man ha särregler för dessa specialfall, bör det antingen göras en undantagsbestämmelse eller också tagas speciell hänsyn här till vid den allmänna intresseavvägningen. Men man bör inte från dessa fall, som ändå utgöra ett mycket ringa fåtal i jämförelse med de andra, sluta till en regel, som rör dem alla.

Som skäl att avstyrka förslaget har utskottets majoritet vidare anført, att man måste väga den föreslagna lagstiftningens av majoriteten erkända fördelar mot dess nackdelar, och det är två slags olägenheter, som utskottets majoritet därvid har angivit.

Den ena är risken för olagliga ersättningar. Det förhåller sig så, att både för hyresvärdar och för hyresgäster är det enligt nuvarande lag straffbart att ta ersättning utöver hyran. Säkerligen finns det illojala personer bland både hyresvärdar och hyresgäster, som trots lagbudet betinga sig en sådan ersättning, och det kan vara svårt att komma åt dem. Men jag tror knappast att förslaget skulle vara ägnat att medföra några större risker för att sådana olagliga ersättningar skulle bli vanligare än förut. Så kunde befaras bli fallet, om hyresgästen skulle få full frihet att överlåta lägenheten, men som jag nyss framhållit avser förslaget icke detta. Den enda nyhet som föreslås i förhållande till nuvarande rätt innebär ju, att sedan de båda hyresgästerna kommit överens om ett byte och vidtalat sina värdar, så kan i sista ronden en myndighet inkopplas på frågan om världens ställningstagande. Jag har

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

svårt att tro, att detta i nämnvärd utsträckning skulle kunna öka risken för olagliga transaktioner.

Den andra nackdel slutligen, som utskottets majoritet har befarat att förslaget skulle kunna medföra, är att reformen skulle vålla ökat arbete för hyresnämnderna och hyresrådet. Denna föreställning står i varje fall inte i god överensstämmelse med utskottsmajoritetens egen uppfattning om att det skulle vara i så få fall, som lagen över huvud taget skulle behöva tillämpas. För min del har jag, som jag nyss antytt, inte heller trott, att lagen skulle behöva användas så ofta, och framför allt har jag den uppfattningen, att den föreslagna paragrafens förnämsta verkan skulle bli av preventivt slag. Jag menar med andra ord, att om hyresvärdarna veta, att det finns en möjlighet att få ändring, ifall de skulle våga hyresbyte på uppenbart illojala skäl, så skulle de antagligen i större utsträckning än nu gå med på önskemål om lägenhetsbyten utan att frågan behövde dragas inför de hyresreglerande myndigheterna.

Med all respekt för det ståndpunktstagande, till vilket utskottets ärade ordförande och den övriga utskottsmajoriteten ha kommit, anser jag alltså fortfarande, att vägande skäl finnas för att införa denna möjlighet att underlätta lägenhetsbyten. Det gäller här kanske inte någon så stor fråga, men jag är ganska övertygad om att de bostadssökande människorna överallt ute i våra städer och samhällen med stort intresse ha väntat på denna lagändring, och jag hoppas därför, att kammaren skall följa de reservanter, som hemställt om bifall till propositionen på denna punkt.

Överläggningen blev nu för en stund avbruten för att begärt tillfälle skulle beredas två av statsrådets ledamöter att avlämna kungl. propositioner.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 273, med förslag till lag angående

ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker, m. m.;

nr 274, med förslag till vissa ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m.;

nr 276, angående grunderna för höjning av löner enligt statens löneplansförordning, m. m.; och

nr 277, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. och 4 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 261, angående vissa frågor rörande skärgårdstrafiken.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

Fortsattes överläggningen angående 8 a § av andra lagutskottets i utlåtande nr 33 punkten A framlagda lagförslag.

Herr **LINDBLOM**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig allena i frågan om väningsbytena. Jag skall sålunda inte i detta sammanhang yttra mig om de övriga frågor, som redovisas i utskottets utlåtande.

Dessa väningsbyten äro enligt min mening en både ömtålig och komplicerad fråga. Den är komplicerad i nuvarande praxis, och den skulle enligt min mening komma att bli det i ännu högre grad, i fall man genom en tvångslagstiftning skulle söka reglera dessa byten. Jag anser därför att utskottets majoritet har sett på frågan både psykologiskt och praktiskt riktigt, då den på sätt som skett fattat sitt beslut.

Såsom framgår av propositionen ha ju också flera myndigheter avstyrkt förslaget, bl. a. statens hyresråd, som torde vara den myndighet, som bäst känner läget på hyresmarknaden.

Det är förnämligast tre saker, som ha varit för dessa myndigheter avgörande, när de ha tagit ståndpunkt till frågan;

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

den ena är svårigheten att tillämpa denna lag, den andra är den tvivelaktiga nytan av lagen och den tredje den stimulans, som lagen möjligen skulle kunna medföra i fråga om otillbörliga ersättningar.

Herr Hage talade här, när han förordade sin reservation, som om det inte förekom några byten. Han överbetonade detta så att man nästan fick den känslan, att han inte trodde att några byten förekomma. Emellertid är det nog riktigt som justitieministern nyss påpekat, att dessa byten ju förekomma i mycket stor utsträckning. Det ha vi sett under en lång tid genom annonserna om byten i de dagliga tidningarna, och detta visar, hur man på hyresvärdshåll har varit intresserad av att söka vara så tillmötesgående som möjligt, då det ju är självklart, att dessa byten avse att i viss mån motverka den stelhet, som för närvarande finns på bostadsmarknaden.

Nu har det ju anförts, att det har förekommit fall, där man har vägrat byte. Ja, det är mycket möjligt, att så är förhållandet, ehuru jag måste säga, att den dossië, som justitieministern här nyss presenterade, inte var ägnad att inge något större förtroende med hänsyn till avfattningen av de skrivelser som där redovisades. Men om det nu förekommer dylika fall, vet man inte, huruvida just dessa fall äro sådana, där enligt propositionen överlåtelsen skulle ha godkänts. Det är kanske just sådana fall, där det förelåg en anledning att vägra byte.

Nu ha emellertid både hyresgäster och hyresvärdar här skaffat sig en goodwill, som jag menar att det kan vara ganska farligt att vedervåga. Ty man kan ju tänka sig den möjligheten, att därest man nu genom tvångslagstiftning söker inaugurera lägenhetsbyten i en strängare och snävare och strävar form, det skulle uppstå en sådan reaktion hos vederbörande hyresvärdar, att de bleve mindre intresserade av att gå med på byten än tidigare. Vad blir då följden? Jo, man måste gå till hyresnämnden. Men vad sker då? Dessa byten äro ju i många fall triangelbyten, där det kan vara fråga om att vända sig till två, tre eller kan-

ske fyra hyresnämnder för att få frågan avgjord. Det är ingenting som hindrar hyresvärderna, om han så vill, att överklaga hyresnämndens beslut. I så fall skulle ärendet hänskjutas till hyresrådet, och det skulle ta flera månader, innan ärendet kunde avgöras. Det är ganska farligt att ge sig in på en sådan väg. Man kanske kan spänna bågen för högt, så att den brister. Då är det bättre att falla tillbaka på den goodwill, som redan nu finnes, och det intresse för bytesaffärer i det här fallet, som föreligger redan i nuvarande praxis.

Jag vill ytterligare understryka den överenskommelse som har träffats på detta område. Den redovisas på s. 25 i propositionen. Mellan Stockholms fastighetsägareförening och fastighetsnämnden i Stockholm har ingåtts en överenskommelse om riktlinjer för upplåtelse av bostadslägenheter, enligt vilken bland annat varje upplåtelse av lägenhet skulle ske med beaktande av den bostadssökandes oundgängliga behov av utrymme. På grundval av överenskommelsen har fastighetsägareföreningens styrelse riktat en allvarlig vädjan till medlemmarna att icke blott vid uthyrning av lediga lägenheter utan även vid byten iakttaga vad som angivits i överenskommelsen. Inom föreningen har också tillsatts en särskild nämnd med uppgift att på framställning av fastighetsägaren eller bostadsförmedlingar meddela råd i fråga om val av hyresgäster vid uthyrning. Nämnden har även till uppgift att bedriva samarbete med stadens bostadsförmedlingsorgan. Jag tycker, att man har kommit så långt i den här frågan, åtminstone vad gäller Stockholm, att det inte är mycket övrigt att erinra.

Det har här framhållits, att det inte skulle vara någon större risk för att hyresgästerna skulle ta ut obehöriga ersättningar. Jag har i min hand ett meddelande från Malmö stads bostadsförmedling. Denna lämnar i sin rapport för första kvartalet uppgifter, som peka i en annan riktning. Det torde vara bekant för var och en som sysslar med dessa frågor, att det blir mer och mer den kutymen, att man söker sig till hy-

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

resgäster som ha råd att betala gamla stolar och enkla möbler med någon tusenlapp eller ett par tusen kronor. Vad blir följden av ett sådant förfaringssätt? Jo, just att de sämst ställda komma i den svåraste belägenheten. Och det är väl ändå inte detta som man skulle åsyfta med förslaget?

Vad därefter gäller den vädjan, som utskottets ärade ordförande har riktat här, har jag bemyndigande att meddela i kammaren, att Sveriges fastighetsägareförbund är berett att, därest riksdagen bifaller utskottets förslag, medverka till att byten skola förekomma i fortsättningen i minst lika stor utsträckning som tidigare, alltså medverka till att man når det syfte, som man avser att nå med denna lag. Jag tror, att vi sålunda ha den allra största möjligheten att vinna det bästa resultatet genom att alltför gå fram på frivillighetens väg.

Jag ber, herr talman, att i den här punkten få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WAHLUND: Herr talman! Jag tillhör utskottsmajoriteten, men jag måste säga, att jag på flera punkter sympatiserar med herrar Hages och Uhléns reservation. Det gäller särskilt, när de i motiveringen till reservationen komma in på barnfamiljernas problem. Jag menar, herr talman, att vi i denna diskussion böra lämna utrymme också åt barnfamiljernas speciella förhållanden. Det är inte tu tal om att barnfamiljerna i den nuvarande bristsituationen kommit i ett särskilt besvärligt läge. De ha svårt att få bostäder, och när de erhållit tak över huvudet, få de ofta nöja sig med de sämsta bostäderna. Det är inte rimligt, att barnfamiljerna, som i allmänhet ha större bostadsbehov än andra och krav på sunda bostäder, skola vara så handikappade som de äro på hyresmarknaden.

Herr Hage sade, att hyresvärdarna ha uppträtt asocialt i en hel del fall; han hade själv en dossié på 20 fall. Jag skulle tro, att om herr Hage undersöker dessa fall, kommer det att visa sig, att det inte

sällan är fråga om barnfamiljer. Det händer inte så ofta nu som förr att hyresvärderna säger till barnfamiljerna, att han inte vill hyra ut till familjer med barn. Opinionen reagerar hårt mot något sådant; den har svängt i familjevänlig riktning. Men man kommer nog fortfarande med förhinder från hyresvärdarnas sida, ibland med verkliga förhinder, ibland med föreburna. Man säger: »Den här bostaden passar inte er, det blir för trångt för er.» Eller: »Vi ha hyresgäster, som inte äro nöjda med att det kommer in barn i huset. De vilja inte bli störda.» Sådant händer fortfarande, det kan jag försäkra, och vi ha i Befolkningsförbundet fått in en hel del material som visar den saken.

Men varför klandra hyresvärdarna? Jag vill i stället påminna om att man minsann också i riksdagen har mött förhinder, när det gällt barnvänlig lagstiftning på detta område. Det har alltid varit förhinder, när det kommit motioner från mig och andra om att man åtminstone borde försöka göra någonting för att ge barnfamiljerna försteg på hyresmarknaden.

Det intresserar mig för resten ganska litet, om det är hyresvärdarna eller hyresgästerna som inte tycka om barnspring i trapporna eller barngråt på nätterna. Men faktum kvarstår: barnfamiljerna ha svårt att få bostad just nu. Jag skulle, herr talman, gärna vilja biträda varje förnuftigt förslag, som är *direkt* inriktat på att hjälpa barnfamiljerna till bostäder.

Då frågar man sig, varför jag i utskottet har biträtt yrkandet om avslag på 8 b §. Det är, herr talman, av tvenne skäl. Det första är, att denna paragraf inte vill skydda barnfamiljerna som sådana, utan personer i allmänhet som ha bostad. Det kan inte bestridas — jag vänder mig här mot justitieministern — att 8 b § dock skulle skapa ett visst monopol för alla dem som redan ha bostad. Nu säger justitieministern, att denna paragraf inte skulle spela så stor roll. Om t. ex. en familj inte får byta, stannar man kvar i sin gamla lägenhet; någon ny ledig bostad blir det inte. Detta är

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

naturligtvis riktigt i allmänhet, men inte alltid.

Det blir, såsom jag nyss nämnde, en viss monopolställning för dem som redan inneha bostad gentemot dem som inte ha bostad i och med 8 b §. Till den senare kategorien får man i första hand räkna en mycket viktig familjesocial grupp, som ställs utanför »monopolet», nämligen sådana som skola ingå äktenskap och sätta bo.

Men detta skäl är inte mitt väsentliga. Det väsentliga är, att vi faktiskt i dag sakna verkligt underlag för en lagstiftning i enlighet med 8 b §. Departementschefen säger i propositionen i fråga om lägenhetsbytena, att anledning finnes till antagande, att hyresvärdarna som regel visat förståelse för hyresgästernas önskemål vid lägenhetsbyte. Nu var departementschefens inställning här i dag i debatten något kärvare, men jag menar i alla fall i likhet med den föregående talaren, att här ändå inte föreligger ett sådant påtagligt skäl som vi behöva, när vi skola göra ett nytt krisingripande. Det är dock så, att vi inte vilja ha mera krislagstiftning än som är oundgängligen nödvändigt. Vi vilja inte i onödan ingripa i människornas vardagstillvaro.

Jag vill framhålla, att utskottet i alla fall har bett justitieministern att noggrant följa utvecklingen på det här området. Det var med stor tillfredsställelse man hörde den deklaration som nyss lämnades från Fastighetsägareförbundet. Låt oss ge fastighetsägarna en chans. Om det skulle uppstå missförhållanden på här ifrågavarande område och om fastighetsägarna i någon mera påfallande utsträckning skulle bli besvärliga, då är det klart, att vi få ta upp frågan till ny prövning.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr UHLEN: Herr talman! Den tyngst vägande invändningen mot den ifrågavarande paragrafen är den, att de som byta lägenhet — till exempel en stock-

holmare flyttar till Göteborg och en göteborgare flyttar till Stockholm och dessa byta — få företräde framför de bostadssökande i respektive städer som ha väntat på lägenhet, kanske i åratals. Det är en invändning, som man måste anse väga tungt, men endast under en viss förutsättning, nämligen den förutsättningen, att de bostadssökande nu skulle ha företräde på något sätt framför sådana som byta lägenheter. Det förhållandet existerar inte. De bostadssökande i allmänhet komma följaktligen inte i något som helst försämrat läge genom den av regeringen föreslagna lagstiftningen. Däremot kommer en del av dem — och i de mest ömmande fallen — i ett bättre läge, vilket också är meningen med lagstiftningen.

För närvarande förekommer det ju en rörlighet på arbetsmarknaden som saknar motstycke i vårt lands historia. Men de som ha flyttat från en plats till en annan — jag kan åberopa erfarenheter till och med bland nära bekanta — ha haft mycket svårt att få tag i en ny bostad, därest de inte haft relationer på ett eller annat sätt, ofta sådana relationer som innebära, att arbetsgivaren skaffar dem företräde framför alla andra bostadssökande. De som inte ha några relationer eller kunna vänta sig några favörer, de få söka förgäves i både månader och år. Jag har personligen anmält en bostadssökande till alla bostadsföreningar i Stockholm och den närmaste omgivningen. Det skedde för två år sedan. Vederbörande väntar fortfarande på att få lägenhet.

Värdarna godkänna ofta byte utan vidare, den saken är klar. Men det händer också ofta, att bytena ske mot ekonomiska favörer på ett eller annat sätt, inte hyresgästerna emellan i allmänhet, utan ekonomiska favörer till hyresvärderna. Herr Lindblom har ansträngt sig över hövan att bestrida detta. Han har hänvisat till en överenskommelse. Jag har erfarenhet av, eller det har i varje fall berättats för mig flera olika fall, där det inte gått rätt till. I ett sådant fall, där jag minns siffrorna, har ett

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

byte vägrats åt en familj, men medgivits åt en annan familj, därför att den andra familjen gick med på att betala 1 800 kronor för en reparation, som i själva verket hade kostat bara 800 kronor. Så går det alltså till för närvarande.

Men vad som är av särskilt stor betydelse i det här sammanhanget är, att värddar alltså i mycket stor utsträckning vägra byte, när en av de bytesintresserade familjerna har barn. Det är ju en gammal företeelse, att hyresvärdarna såvitt möjligt vilja undvika barn i sina fastigheter. Jag medger gärna, att de naturligtvis kunna åberopa vissa skäl för denna ståndpunkt, men av sociala skäl borde det inte vara tillåtet att vägra en barnfamilj bostad, såvida det finns möjligheter att bereda dem en sådan. Det är sådana fall som bli de ömmande fallen, sådana som lagstiftningen här skulle ta sikte på. Det är i dylika fall det kan erfordras ett ingripande från annat håll, som skaffar barnfamiljen, den mest behövande, en bostad och låter den mindre behövande vänta till senare.

Det har åberopats exempel på uttalanden som avstyrka den ifrågasvarande paragrafen. Man säger, att länsstyrelsen i det och det länet och vissa andra myndigheter och organisationer gjort det. Att fastighetsägareföreningen avstyrkt är ju ganska självklart — herr Lindblom har här talat för ett påtagligt gruppintresse. Att några andra myndigheter också ha avstyrkt kan man förstå, eftersom fastighetsägarintresset kan vara representerat även i olika myndigheter. Men jag anser för min del, att alla dessa uttalanden väga fjäderlätt i jämförelse med hyresgästföreningarnas uttalanden, på vilka justitieministern här anförde åtskilliga exempel. Hyresgästföreningarna ha vad länsstyrelserna och jämförbara myndigheter sakna, nämligen den direkta och omedelbara kontakten med hyresgästerna, framför allt med sådana hyresgäster som ha anledning att framföra klagomål.

Herr talman! Det är kanske inte så stor mening med att plädera vidare för

reservationen, frågan är kanske avgjord med andra kammarens redan fattade beslut. Men jag skall bara vidare säga, att man bör hålla i minnet, att lagen inte kommer att innebära något tvång till byte i alla de fall bostadsinnehavare behåga ifrågasätta byten. Lagen kommer att få tillämpning endast i sådana fall, då det är obilligt att vägra ett byte, kanske alltså framför allt i de fall man vägrar byte av lägenhet på grund av att en av bytesintressenterna har barn. Det är i sådana ömmande fall som lagen kommer att verka. Jag vill sluta med att säga, att om lagen bara i ett femtiotal eller hundratal sådana fall kan hjälpa hårt trängda barnfamiljer att få en bostad, så har lagen gjort ofantligt mycket större nytta än skada.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till herr Hages och min reservation.

Herr HOLMBÄCK: Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga några ord huvudsakligen beträffande våningsbytena. I de övriga frågorna står jag liksom utskottet på samma sida som regeringen. Vad särskilt angår frågan om förbud mot att använda hotellrum som kontorslokaler har jag för egen del haft så livlig erfarenhet av svårigheterna att få ett hotellrum i Stockholm, att jag redan på denna grund måste helt instämma i den kungl. propositionen.

Det må emellertid tillåtas mig, herr talman, att på denna punkt göra en liten reflexion. Jag såg i en tidning för ett par dagar sedan, att ett av statens ämbetsverk för närvarande är sysselsatt med att försöka förvandla ett icke obetydligt antal hotellrum i Stockholm till kontorslokaler. Det är att hoppas att — i överensstämmelse med den anda som präglar propositionen — detta försök icke fullföljes.

Vad beträffar våningsbytena tror jag det är en sak som man till att börja med måste stryka under, nämligen att frågan om hur man skall ställa sig till det lagförslag, som här är uppe, är helt och hållet oberoende av vad man själv har för socialpolitisk grundåskådning.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

Det är bl. a. två personer som ha yttrat sig över lagförslaget, landshövdingarna i Kronobergs län och i Göteborgs och Bohus län. De ha som vi veta helt olika socialpolitiska grundåskådningar. Förslaget har tillstyrkts av landshövdingen i Kronobergs län och avstyrkts av landshövdingen i Göteborgs och Bohus län.

När jag läste om det kungl. förslaget i pressen, blev jag för min del sympatiskt stämd mot det och tänkte, att det var någonting till vars framgång jag skulle bidra i utskottet. Men när jag närmare studerade förslaget, ändrade jag uppfattning och anslöt mig till den ståndpunkt, som sedermera blev utskottsmajoritetens. Jag kunde för min del inte bortse från att i propositionen saknas varje utredning om hur ofta det förekommer, att fastighetsägarna vägra att godkänna våningsbyten. Nu har herr justitieministern för en liten stund sedan anfört uttalanden från åtskilliga städer — från hyresgästföreningarna i Hälsingborg och i Landskrona och från andra håll — om att hyresvärdarna i allmänhet vägra byten. Jag tror att siffran i ett fall var 90 procent och i något annat fall 95 procent. Där ha vi början till en utredning. Dessa hyresgästföreningarnas uttalanden böra underställas fastighetsägarföreningarna på respektive platser. Då få vi höra även den andra parten, och sedan kanske vi ha tillfälle att bedöma saken. Men för närvarande har det faktiskt inte företagits någon utredning på denna viktiga punkt.

Vid mitt studium av propositionen observerade jag också, att oppositionen emot det kungl. förslaget har varit mycket stark. Ty, herr talman, en opposition som innefattar hyresrådets majoritet, överståthållarämbetet i Stockholm och länsstyrelsen i Göteborg — alltså hyresrådet samt de högsta myndigheterna i de två folkrikaste städerna — måste betraktas som stark.

Läser man nu det kungl. förslaget, får man samma intryck som åtminstone jag fick nyss av justitieministerns anförande, nämligen att det skulle bli i mycket få fall som hyresnämnderna i de särskilda orterna skulle kunna ingripa mot

en hyresvärd, då för detta skulle fordras dels att hyresvärdens vägran att samtycka till byte finnes vara obillig och dels att vägande skäl tala för bytet. Justitieministern har av oppositionen tvungits att ge sitt förslag så litet tillämpningsområde, att jag inte tror att det skulle bli många gånger som det skulle kunna bli tal om förändringar av hyresvärdens beslut. Då frågar man sig naturligen: Är det motiverat att för ett mycket ringa antal fall införa en lagstiftning, som måste komma att lägga ett betydande antal frågor under hyresnämnderna — ty de som komma att begära rätt till våningsbyte måste givetvis bli utomordentligt många flera än de som kunna få det enligt propositionens direktiv till hyresnämnderna? För min del tror jag inte det finns tillräckligt skäl att införa en lagstiftning, som skulle medföra mycket arbete för hyresnämnderna, men ge mycket små resultat för hyresgästerna.

Detta har för min del varit anledningen till att jag har anslutit mig till utskottets ståndpunkt, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Liksom herr Norman skulle jag emellertid vilja göra detta med det uttalandet, att om det på detta område skulle visa sig föreligga allvarliga missförhållanden — vilket jag inte vet om det gjort hittills; jag har inte sett några klara belägg för det — så skall jag för min del gärna medverka till att en sådan lagstiftning som denna ett följande år vinner riksdagens bifall, särskilt om den då kan förbindas med det syfte, som herr Wahlund talade om, nämligen ett hänsynstagande till de barnrika familjerna.

Herr HAGE: Herr talman! Endast några mycket korta repliker till ett par föregående talare. Jag vill börja med herr Lindblom. Herr Lindblom ville göra gällande, att jag uttryckt mig på ett sådant sätt, att man kunde få den uppfattningen att min mening var, att *inga* byten hade ägt rum i vårt land. Jag vågar bestämt påstå, att jag icke har yttrat mig på det sättet. Jag har t. o. m.

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

vid något tillfälle sagt, att det givetvis existerar ett mycket stort antal husägare, som uppträda på ett korrekt sätt mot hyresgästerna i fråga om bostadsbyten, och jag vill inte låta detta herr Lindbloms yttrande stå oemotsagt i kammarens protokoll.

Sedan ber jag att få säga ytterligare några ord. Herr Holmbäck var inne på den tanken, att det enligt Kungl. Maj:ts föreliggande förslag skulle bli så många undantag, att denna lagstiftning inte skulle få någon effekt. Ja, den där metoden är ganska vanlig. När man från motståndarsidan går emot ett förslag, så säger man ofta, att förslaget inte är tillräckligt radikalt, vilket är ytterligare ett skäl att avslå det. Jag vågar emellertid bestämt påstå, att det trots dessa undantag kommer att existera ett mycket stort fält för tillämpande av denna lagstiftning. Jag har någon liten erfarenhet av dessa saker — jag har sysslat med hyresregleringslagstiftning sedan 1920 och försökt att specialisera mig på detta område. Jag representerar också den stora riksorganisation, som omfattar 150 000 organiserade hyresgäster. Jag bör alltså i någon liten mån kunna bedöma denna sak.

Herr Wahlund var inne på frågan om hur man skulle kunna tillgodose dem, som inte ha någon bostad, och han talade särskilt om dem som tänka gifta sig och stå utan bostad. Han ömmade oerhört mycket för dem. Vi böra naturligtvis göra så gott vi kunna för att öka bostadsbeståndet, så att även dessa människor kunna bli tillgodosedda. Men jag är inte beredd att vräka dem, som nu ha bostäder, för att låta unga par flytta in i dessa bostäder. Det torde vara så, att de, som ha bostäder och vilja byta dem, i allmänhet tillhöra den äldre kategorien och i allmänhet ha stora familjer. Bland dem som stå utan bostäder finns det naturligtvis också sådana, som ha barnrika familjer. Men den stora massan av dem tillhör den yngre kategorien och saknar barn. Därför menar jag, att man genom denna lagstiftning åtminstone delvis hjälper de barnrika familjerna.

Utskottets ordförande, herr Norman, värdesatte i sitt anförande de olika institutioner, som ha yttrat sig i denna fråga, och han sade att de som hade yttrat sig *mot* lagstiftningen vägde över i kvaliteten. Det var ett farligt yttrande. T. ex. socialstyrelsen tycker jag nog att vi som äro socialdemokrater borde hålla litet på. Det är väl ändå en institution, som vi borde sätta någorlunda högt. Dessutom var det ju faktiskt så, att för lagstiftningen anmälde sig *tre* medlemmar av hyresrådet, som äro särskilt sakkunniga — det vet jag alldeles bestämt. Slutligen har ju lagrådet inte i princip haft någonting att invända mot denna lagstiftning. Det tycker jag är ganska välgående auktoriteter, som jag vill sätta högt i fråga om kvalitet.

Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av det kommunistiska yrkandet. Hur välmenande det än är, så är detta yrkande ett slag i luften och ingenting annat. Ty för att det kommunistiska förslaget, att bytesfrågorna skulle gå genom de kommunala bostadsförmedlingarna eller liknande institutioner i respektive samhällen, skulle ha någon effekt, skulle denna lagstiftning behöva kompletteras. Om två personer, A och B, ha försökt byta lägenhet och bostadsförmedlingen har sagt nej, därför att det finns en herre som heter C, som har många barn och bör få en av lägenheterna, då måste denna lagstiftning kompletteras med en lag, som upphäver hyresregleringslagen för A eller B. Utan en sådan tilläggslagstiftning kan det kommunistiska förslaget inte få någon effekt.

Min vän herr Norman var ju också inne på den tanken, att det kanske vore radikalast att gå in för att över huvud taget alla bostäder, som på ett eller annat sätt bli lediga, utdelas med hänsyn till behovet hos dem som söka bostad. Ja, jag gillar tanken i princip, men jag undrar om det finns möjlighet att genomföra den i andra lagutskottet. Jag känner ju andra lagutskottet något efter att ha suttit där sedan utskottets tillkomst, och jag tror knappast att det finns möjlighet att där och i första och andra kammaren vinna stöd för en så radikal

Ang. ändring i lagen om hyresreglering m. m.

lagstiftning. Den är ju ofantligt mycket radikalare än det lilla lagstiftningsförslag, som här föreligger. Att tala om att vi borde ha en sådan radikalare lagstiftning i stället för den mera moderata som här föreslås, det tycker jag alltså är att ställa i utsikt någonting, som jag tror aldrig kommer att kunna genomföras i denna riksdag, såvida det inte inträffar en fruktansvärd revolution i sammansättningen av dess kamrar. Det tycker jag är att lova saker och ting som vi aldrig komma att kunna hålla.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag minns inte riktigt hur jag uttryckte mig i mitt anförande, men det är i alla fall alldeles säkert, att min mening inte var att fälla något kvalitetsomdöme på det sätt, som herr Hage här har gjort gällande. Det var långt ifrån meningen. Vad jag närmast ville säga var att hyresrådet kanske är den mest betydelsefulla instansen, när det gäller att bedöma den praktiska tillämpningen av sådana lagar som denna.

Herr HAGE: Herr talman! Jag vill bara till detta foga det påpekandet, att det i hyresrådet endast var en mans majoritet *mot* det kungl. förslaget. En stor minoritet, bestående av tre medlemmar, var *för* förslaget.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes den nu föredragna paragrafen.

Härefter anförde

Herr HAGE: Herr talman! Jag ber att beträffande 8 b § få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Uhlén och mig.

Herr NORLING: Herr talman! Vid 8 b § skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Holmberg.

Herr NORMAN: Herr talman! Jag ber att beträffande denna paragraf få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att kammaren skulle, i enlighet med vad utskottet tillstyrkt, avslå 8 b § av Kungl. Maj:ts förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag; 2:o) att nämnda paragraf skulle godkännas enligt Kungl. Maj:ts förslag; samt 3:o) att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Holmberg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på avslag å paragrafen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hage begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits paragrafens godkännande enligt Kungl. Maj:ts förslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som, i enlighet med vad andra lagutskottet i sitt utlåtande nr 33 tillstyrkt, avslår 8 b § av Kungl. Maj:ts i punkten A av utlåtandet behandlade lagförslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

Anslag till hushållningssällskapen.*Utskottets hemställan i punkten A.*

Bifölles i vad den ej besvarats genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkterna B—F.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Anslag till hushållningssällskapen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln punkten 54) Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar, punkten 55) Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader och punkten 107) Arrendenämnder, jämte i anslutning därtill väckta motioner.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts under punkten 54 av nionde huvudtiteln i inrevarande års statsverksproposition gjorda framställning samt med avslag å motionerna I: 69 och II: 122, likalydande, I: 96 och II: 165, likalydande, samt I: 199 och II: 325, likalydande, till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 3 221 700 kronor.

I de likalydande motionerna I: 69 av herr *Åman* och II: 122 av herr *Kyling* m. fl. hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att tillerkänna tjänstemän vid hushållningssällskap rätt att för löneklassplacering tillgodoräkna tidigare tjänstetid i motsvarande befattning.

I motionerna I: 96 av herr *Isaksson* m. fl. och II: 165 av herr *Larsson* i Karlstad m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att rörligt tilllägg å 12 procent under år 1948 skulle utgå på de av Kungl. Maj:t föreslagna lönerna till hemkonsulenter och fiskerikonsulenter, dels att till Bidrag till hus-

hållningssällskapen: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 3 272 000 kronor.

I motionerna I: 199 av herr *Osvald* och fröken *Osvald* samt II: 325 av herrar *Sandberg* och *Jacobsson* i Igelsbo hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att utöver vad departementschefen föreslagit i fråga om löner till hushållningssällskapens tjänstemän rörligt tilllägg skulle utgå till hemkonsulenter och fiskeritjänstemän samt att det för Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar åskade förslagsanslaget skulle uppräknas med härför erforderligt belopp.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Näslund*, *Hjalmar Nilsson*, *Hollertz* och *Larsson* i Karlstad på åberopade grunder ansett, att utskottets motivering bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte,

a) i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionerna I: 96 och II: 165, likalydande, samt I: 199 och II: 325, likalydande, besluta, att rörligt tilllägg skulle utgå på lönerna till hemkonsulenter och fiskerikonsulenter, samt till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar för budgetåret 1948/49 anvisa ett förslagsanslag av 3 272 000 kronor;

b) avslå motionerna I: 69 och II: 122, likalydande.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Tillsammans med tre andra ledamöter av utskottet har jag på en punkt anmält avvikande mening gentemot departementschefens och utskottsmajoritetens förslag. Vi äro i övrigt i stort sett nöjda med departementschefens förslag till löner för hushållningssällskapens befattningshavare, och den avvikande uppfattningen gäller endast lönerna till hemkonsulenter och fiskerikonsulenter. Dessa båda grupper av befattningshavare ha i lönehänseende kommit att alltmera sacka efter i förhållande till sina kolleger. Anledningen till detta är utred-

Anslag till hushållningssällskapen.

ningar rörande dessa verksamheters organisation, som ha förbådats och kanske också påbörjats, men ännu inte ha slutförts. Resultatet har, som jag nyss sade, blivit att dessa båda grupper av befattningshavare ha fått vänta längre på sin lönereglering än hushållningssällskapens övriga tjänstemän.

Lantbruksstyrelsen har i sitt förslag till stat för hushållningssällskapen beaktat detta förhållande och föreslagit, att hemkonsulent skulle erhålla en lön på 7 100 kronor per år plus 12 procent rörligt tillägg och fiskerikonsulent en lön på 6 500 kronor plus 12 procent rörligt tillägg. Detta skulle enligt lantbruksstyrelsens och enligt reservanternas uppfattning ungefärligen motsvara inplacering på löneskalan efter tidigare tillämpade principer för lönesättning för hemkonsulenter och fiskerikonsulenter.

Departementschefen har i stället föreslagit en lön för hemkonsulent av 5 900 kronor, jämte en provisorisk avlöningsförbättring av 960 kronor, alltså sammanlagt 6 860 kronor. Motsvarande belopp för fiskerikonsulent skulle vara 5 500 kronor plus 960 kronor, alltså sammanlagt 6 460 kronor.

Reservanterna anse, att denna av departementschefen föreslagna och av utskottsmajoriteten godtagna lönesättning är väl låg och ägnad att framkalla missstämning bland de berörda befattningshavarna. Vi anse heller icke att den är rättvis. Dessa befattningshavare ha kommit i en missgynnad löneställning i förhållande till övriga. De ha ju t. o. m. genom det förslag, som utskottsmajoriteten accepterat, i lönehänseende kommit lägre än jordbruksinstruktörerna, medan de däremot tidigare alltid ha placerats i en avsevärt bättre löneställning än vandringsrättarna.

Vi förmena, att hemkonsulenter och fiskerikonsulenter fylla mycket viktiga arbetsuppgifter. Hemkonsulenten är en mycket värdefull tillgång, inte minst på landsbygden, där många äro angelägna om att inhämta hennes råd, och fiskerikonsulenterna sakna säkerligen inte arbetsuppgifter; det har ju tidigare omvitnats här i kammaren, att de ha ett

mycket rikt arbetsfält framför sig. I båda fallen är det fråga om verksamhet av övervägande praktisk natur. Vi anse emellertid icke att denna verksamhet är mindre värd av den anledningen, utan vi anse att det är väl befogat att riksdagen slår vakt om dessa praktiska yrken och att hemkonsulenter och fiskerikonsulenter äro värda att få den löneställning, som de tidigare ha intagit i förhållande till andra befattningshavare hos hushållningssällskapen och som är befogat med hänsyn till den utbildning och den praktik, som de ha skaffat sig.

Reservanterna vilja ingalunda tillmätta de provisoriska lönerna så, att det skulle innebära ett föregripande av ett slutgiltigt ställningstagande till frågan om deras löneställning. Det skulle ju vara i någon mån förhastat och ur alla synpunkter mindre lämpligt. Men vi anse, att de löner som äro föreslagna av departementschefen äro otillfredsställande och orättvisa. Vi förmena därför, att de löner som äro föreslagna av lantbruksstyrelsen och i den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen, skulle vara rättvisare, och att ett beslut i enlighet med detta förslag inte på något sätt skulle innebära ett föregripande av det slutliga ställningstagandet till frågan.

Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Näslund m. fl. avgivna reservationen.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Efter den föregående talarens inlägg skall jag kunna fatta mig mycket kort.

Jag har begärt ordet med tanke på den debatt, som fördes i denna kammare för snart två veckor sedan, i samband med en interpellation rörande den husliga utbildningen. Det statsråd som besvarade denna interpellation förklarade sig ha ett mycket stort och positivt intresse för denna utbildning. Det lät i och för sig ganska hoppfullt, men när man tar del av det här föreliggande förslaget blir man mindre glad. Jag tänker närmast på förslagets behandling av de grupper, som den föregående talaren nämnde, nämligen hemkonsulenterna

Anslag till hushållningssällskapen.

och fiskerikonsulenterna. Det är ju endast dessa två grupper, som ha blivit ställda utanför lönegradsplaceringen. De få alltså inte något rörligt tillägg o. s. v.

Det låter visserligen ganska bra, när det i utskottets utlåtande föreslås, att vederbörande skola få en provisorisk avlöningsförbättring på 960 kronor, men det är att märka, vilket inte här framgår tillräckligt klart, att hemkonsulenterna ha fått det föreläsningsarvode, som tidigare utgått, indraget, varför den reala avlöningsförbättringen sålunda blir väsentligt mindre än 960 kronor. Dessa arvoden ha varit olika stora i olika fall, men de beräknas till i genomsnitt 500 kronor, och deras indragning reducerar alltså väsentligt den summa, som nu föreslås i avlöningsförbättring. Dessa löner äro vidare inte dyrortsgrupperade, och dessutom få från och med 1948 icke lönegradsplacerade tjänstemän själva betala sina pensionsavgifter. Detta förslag är alltså, som jag nyss sade, inte så fördelaktigt som det ser ut.

Det har redan sagts, och jag skall be att få understryka det, att lantbruksstyrelsen har framlagt ett förslag till avlöningar — jag tänker fortfarande på hemkonsulenterna — som närmast svarar mot lön i lönegrad Ca 19. Nu framhåller departementschefen, att det skulle vara att i viss mån föregripa den kommande löneregleringen, om man gick på lantbruksstyrelsens förslag. Jag förstår i viss mån dessa svårigheter, det skall jag villigt erkänna, men som här nämndes ha ju dessa två grupper satts åt sidan och behandlats på ett annat sätt än övriga grupper inom hushållningssällskapen. Vidare komma, som också redan har betonats, fiskerikonsulenterna och hemkonsulenterna nu de facto lägre än jordbruksinstruktörerna, och någonting sådant har det aldrig tidigare varit fråga om. Jag har här några tabeller över löneutvecklingen för dessa grupper. Jag skall inte gå in på dem i detalj, utan bara säga att det har gått bakåt för hemkonsulenterna och fiskerikonsulenterna. Enligt förslaget i årets statsverksproposition komma de om inte väsentligt så dock ganska myc-

ket lägre än jordbruksinstruktörerna, vilka de tidigare alltid ha legat över i lönehänseende.

Nu kan man ju fråga sig vad det är som har sänkt värdet av hemkonsulenternas och fiskerikonsulenternas arbete. Jag har snarast den uppfattningen att i alla händelser hemkonsulenterna, som jag bäst känner till, just nu om någonsin ha en mycket stor betydelse, av en hel massa skäl som jag inte nu behöver dra upp igen. Jag finner alltså det förslag, som här föreligger, rätt beklämande.

Utskottsmajoriteten betonar vikten av att lönegradsplaceringen för hemkonsulenter och fiskerikonsulenter snarast möjligt slutgiltigt fastställas, och den reella skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag är alltså, att de sistnämnda anse att en lönegradsplacering i viss mån borde komma till stånd redan nu, så att inte dessa grupper ställas efter de övriga.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på att enligt vad som framgår av reciten i utskottets utlåtande har statens lönenämnd, den i dessa frågor mest kompetenta myndigheten, ansett, att avlöningen för år 1948 till hemkonsulent borde avvägas efter lönegrad Ca 20 och till fiskerikonsulent efter lönegrad Ca 16. Nu förhåller det sig emellertid så, att hemkonsulenterna med den av utskottet föreslagna lönen inte ens nå upp till jordbruksinstruktörernas — de gamla vandringsrättarnas — lönegrad, nämligen Ca 16, ty som fröken Andersson framhöll, komma jordbruksinstruktörerna att få en högre lön än hemkonsulenterna, om man tar i betraktande att från hemkonsulenternas lön rätteligen skall dragas pensionsavgift. Hemkonsulenterna få ju själva betala sina pensionsavgifter, under det att de, som få sina löner reglerade efter det nya systemet, få nettolön, så att något av-

drag för pensionsavgifter inte förekommer.

I realiteten innebär detta, att om de föreslagna lönerna gå igenom komma hemkonsulenterna att få en lön efter avdrag på 6 760:46 och fiskerikonsulenterna en lön på 6 253:74 kronor, medan jordbruksinstruktörerna få 7 068 kronor. Detta är ett tråkigt missförhållande, och enligt min mening fanns det inte något reellt skäl att inte genomföra hemkonsulenternas lönereglering samtidigt med att avlöningsförhållandena regleras för de övriga befattningshavarna vid hushållningssällskapen. Den omständighet som man föreburit som skäl att vänta — att möjligen landstingen komma att bli huvudmän för hemkonsulentverksamheten — är ju intet reellt skäl att inte ge hemkonsulenterna en hygglig lönegradsplacering. Det böra de väl — liksom för övrigt fiskerikonsulenterna — ha, vilken myndighet de än komma att lyda under.

Det är tråkigt när i ett verk några grupper bli eftersatta. Det är inte rättvist, och orättvisa är, som mina ärade kamrater veta, något som vi svenskar lätt reagera inför. Om denna fråga ställes på framtiden, skulle detta lätt komma att väcka misstämning hos befattningshavarna. Det visar sig redan svårigheter vid rekryteringen, särskilt av hemkonsulentkåren. Därför borde detta missförhållande bringas ur världen.

En tillfällig lösning, långtifrån tillfredsställande, men i alla fall så tillfredsställande som under nuvarande förhållanden kan åstadkommas, vore att riksdagen här följde reservanterna och gav dessa två eftersatta grupper samma tillägg på 12 procent, som de övriga tjänstemännen ha. Därigenom skulle hemkonsulenterna få en lön på 7 583:40 och fiskerikonsulenterna en lön på 7 028:74 kr. Kostnaden för det hela skulle belöpa sig till något över 50 000 kronor; sålunda ingen stor summa, och ingen summa som kan sägas påverka det finansiella läget i någon större grad.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Näslund m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Anslag till hushållningssällskapen.

Fröken OSVALD: Herr talman! Efter de inlägg, som gjorts i denna fråga, skulle jag nu kunna inskränka mig till att instämma med föregående talare, men jag vill dock göra ett par tillägg.

Vid lönesättningen för de två grupper av befattningshavare, som vi här behandla, vilka ha undanhållits förmånen av 12 procents rörligt tillägg på sin lön, nämligen hemkonsulenterna och fiskeritjänstemännen, har man hänvisat till att frågan om organisationen av dessa båda gruppers verksamhet ännu inte är definitivt löst. Det är en motivering som använts och användes med framgång i många olika sammanhang, men som i varje fall för dem det gäller förefaller tämligen svårförståelig. Det är ju inte billigare för dem att leva än för andra.

Vad särskilt hemkonsulenterna beträffar, skulle jag vilja säga att det är fråga om en kår, som alltifrån början har varit underbetald och som dessutom i olika avseenden blivit illa behandlad. Staten har beträffande hemkonsulenterna dragit alltför stora växlar på deras intresse för uppgiften och deras glädje i arbetet. Det är tack vare detta intresse för arbetsuppgiften och inte på grund av de materiella förmåner, som äro förbundna med befattningarna, som vi fortfarande ha några hemkonsulenter kvar, trots att det är så stor brist på arbetskraft på deras arbetsfält och trots att hemkonsulenterna i många fall ha blivit erbjudna mycket förmånligare anställningar på annat håll.

Genom utskottets förslag komma hemkonsulenter och fiskeritjänstemän, som redan påpekats, att bli satta i en lägre löneklass än jordbruksinstruktörerna, vilket aldrig tidigare förekommit. Återigen vill jag beträffande hemkonsulenterna säga, att detta inte kan vara rimligt med tanke på den långa utbildning, som de ha, och med tanke på arbetets art och på de stora krav som arbetsuppgiften ställer på dessa befattningshavare.

Reservationen framför önskemålet om 12 procent rörligt tillägg även för dessa båda grupper, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

Anslag till hushållningssällskapen.

Herr **ANDERSSON, ALFRED**: Herr talman! Utskottsmajoriteten är nog liksom reservanterna på det klara med vilken stor betydelse dessa befattningshavare ha. Man skall inte föreställa sig att utskottsmajoriteten härvidlag har en annan uppfattning än reservanterna.

Att utskottsmajoriteten emellertid inte har kunnat tillstyrka de fyra motioner, som reservanterna nu yrka bifall till, beror ju på att det i den kungl. propositionen föreslagits en provisorisk avlösningsförbättring av 960 kronor för dessa befattningshavare. Meningen är ju också att snarast möjligt en löne reglering skall föreläggas riksdagen. Om riksdagen nu till äventyrs skulle stanna för reservanternas förslag, så skulle det nog betyda ett föregripande av den slutliga löne regleringen för dessa tjänstemän, trots den försäkran den förste ärade talaren gjorde att det inte finns någon sådan risk. Jag tror att vi äro på den säkra sidan, om vi låta denna fråga gå den naturliga vägen och låta förslag om lönegrads placering komma från Kungl. Maj:t. Det är troligt — i varje fall är det önskvärt — att detta förslag kommer så snart som möjligt, och det har ju också utskottsmajoriteten starkt framhållit. Den skriver, att utskottet vill »framhålla såsom önskvärt, att lönegrads placeringen för hemkonsulenter och fiskeritjänstemän snarast möjligt slutgiltigt fastställas».

Jag undrar om man över huvud taget kan gå längre just nu. Om vi anta — och åtminstone antar jag det — att denna provisoriska ordning inte skall bestå mer än ett år till, tycker jag inte man behöver göra större nummer av denna fråga än vad den egentligen är värd, särskilt som den skillnad i lönehänseende, som ifrån reservanternas sida har påtalats, inte är så förfärligt stor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Utskottets talesman, herr Alfred Andersson, betonade storleken av den provisoriska avlösningsförbättring, som Kungl. Maj:t har föreslagit, nämligen 960 kronor. Jag

vill då säga, att denna siffra i detta sammanhang inte säger oss någonting annat än att dessa grupper tidigare ha varit oerhört lågt ställda. Även med detta tillägg komma de betydligt under vandringsrättarnas — eller som de nu komma att kallas, jordbruksinstruktörernas — löneställning. Det är ju när det gäller bedömningen av huruvida ett lönetillägg på 12 procent skulle föregripa den slutliga löne regleringen för dessa befattningshavare eller icke, som reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattningar skilja sig. Alldenstund fiskerikonsulenterna och hemkonsulenterna även med ett rörligt tillägg på 12 procent ingalunda skulle komma upp i en löneställning, som är lika förmånlig i förhållande till jordbruksinstruktörernas som tidigare, anse vi reservanter att man utan någon som helst tvekan borde kunna ge dem såväl den provisoriska löneförbättringen som ett rörligt tillägg.

Jag kan ge herr Andersson i Bussjö rätt i att det även inom utskottsmajoriteten visades förståelse särskilt för hemkonsulenterna, men det ströks nog under, att hemkonsulenterna »dock ingalunda svult», utan mycket väl kunde livnära sig. Jag tycker nog inte att det är den argumentering som man bör trösta sitt samvete med, när det gäller bedömningen av sådana spörsmål som dessa.

Varken i den förda debatten eller i utskottets utlåtande har jag funnit någonting, som har kunnat rubba min inställning till detta spörsmål, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag skall inte gå in på själva sakfrågan.

Det finns, enligt mitt sätt att se, fullgoda skäl till att dessa båda grupper av tjänstemän ännu icke ha fått en mera definitiv löne reglering, men en sådan måste ju komma inom den närmaste tiden. Jag menar därför att det finns alla skäl att nu vara varsam och inte gå längre i fråga om justeringar av de gamla lönerna än Kungl. Maj:t och utskot-

Anslag till hushållningssällskapen.

tet ha gjort. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på hur vanskligt det kan bli, om man nu beträffande oreglerade löner går åstad och delar ut ett tolvprocentigt lönetillägg, vilket ju är det lönetillägg som gäller för de reglerade lönerna — om man med andra ord här skulle slå fast den principen, att dyrtidstillägget för de reglerade lönerna skulle tillämpas även för de oreglerade. Det finns ju många, många andra tjänstemän, som ännu icke ha fått någon löne reglering, och man kunde genom ett sådant beslut slå fast den principen att även de borde komma i åtnjutande av detta tolvprocentiga tillägg.

Jag tror att reservanterna här vilja ge sig in på någonting, vars konsekvenser man icke kan överblicka.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Hjalmar, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Hjalmar, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 52.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 2.

I förevarande punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till hushållningssällskapen: Omkostnader för budgetåret 1948/49 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor;

b) att motionen I: 169 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Under den nu föredragna punkten finns det en del tryckfel i utskottets utlåtande, som jag skall be att få rätta till. På sidan 6, fjärde stycket, första raden, och femte stycket, fjärde raden, samt slutligen i utskottets hemställan, under b), står det nämligen »motionen I: 169», men det skall rätteligen vara »motionen II: 169».

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt efter rättande av det av herr Tjällgren anmärkta skrivfelet.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 39, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förläggning av fiskeristyrelsen

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

med statens fiskeriförsök, godkändes den i detta memorial föreslagna vote-ringspropositionen.

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

I en inom första kammaren väckt, till dess första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 235, av herr *Mannerskantz*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta vore möjligt av ett friare och smidigare system.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, I: 235, icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *Arrhén* ansett, att utskottets uttalande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att »första kammaren med anledning av motionen I: 235 ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet och om tillämpning i den mån detta är möjligt av ett friare och smidigare system».

Herr *ARRHÉN*: Herr talman! Utskottets skrivning i här föreliggande utlåtande kan i många hänseenden betecknas såsom tillfredsställande. Det är därvid särskilt värt att notera understrykandet och utvecklingen av de synpunkter, som redan tidigare framförts i statsutskottets utlåtande nr 12, där vikten av regleringarnas snara och successiva avveckling betonas.

Vad som emellertid skiljer reservationen från utskottsmajoritetens utlåtande

är, att utskottsmajoriteten synes på ett överdrivet förtroendefullt sätt vilja överlämna bedömandet av tidpunkten för denna avveckling dels åt kommissionerna själva, dels åt Kungl. Maj:t.

Jag har i reservationen i överensstämmelse med motionärens yrkande och flera av de hörda remissinstansernas intentioner framfört den förmodan, att det knappast är troligt, att man har något att vänta av kommissionernas förmåga att reformera sig själva. Det tycks ligga i sakens natur, att den byråkratiska ordning, som inom dessa kommissioner under årens lopp utvecklat sig, måste stå ganska oförstående inför uppgiften att acceptera kritik och lägga upp nya linjer för sin verksamhet. Det finns anledning erinra om, att dessa kommissioner nu haft en så lång verksamhetstid som i det närmaste tio år.

Det synes inte heller rimligt att förmoda, att Kungl. Maj:ts arbetstyngda kansli äger möjlighet att följa alla utvecklingens detaljer på detta område. Kungl. Maj:t är hänvisad att träffa sina beslut på grundval av de föredragningar, som presenteras av de kommissioner, vilka jag nyss antydningssvis har karakteriserat.

I själva verket äro vi, herr talman, nu inne i en högst olycklig och beklaglig utveckling. I statsverkspropositionen 1946 bebådades en avveckling av krisregleringarna. Såväl industri- som trafikkommissionen sades stå inför sin avveckling under 1946/47, och man lovade en successiv avveckling av hela systemet. Men redan vid höstriksdagen 1946 förklarade folkhushållningsministern, att läget försämrats oerhört, att kostnaderna för kommissionsväsendet hade stigit väsentligt. Riksdagen accepterade det enligt folkhushållningsministern uppkomna nya läget men beklagade givetvis den situation, i vilken man kommit.

Sedan dess ha, som bekant, allt flera nya regleringar marscherat in, och allmänheten har kanske inte alltid varit övertygad om deras absoluta nödvändighet. Man tycker, att regleringarna på ett otillbörligt och hämmande sätt ha gripit in i näringslivets alla förhållan-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

den. Den centrala krisapparaten kostar oss ju för närvarande 24 461 000 kronor, vilket betyder en ökning med 90 procent utöver vad man räknade med, när man gjorde upp staten för detta år. Budgetåret 1947/48 var kostnaden 13 060 000 kronor. Dessa siffror tyda knappast på att man är i färd med någon avveckling. Den enda punkt inom ransoneringsapparaten, där man kan iakttä spår av någon avveckling, torde vara livsmedelskommissionen, och dessa svaga tecken har man anledning att notera med tillfredsställelse. Men å andra sidan har man genom att utrikeshandeln nu lagts under den statliga regleringen inom handelskommissionen fått en ansvällning, som uppväger denna lättnad inom livsmedelskommissionen.

Jag talade om att de nuvarande regleringarna tynga näringslivet. I det remissyttrande, som Kooperativa förbundet fogat till utskottets föreliggande utlåtande, förekommer en hel del intressanta siffror, som tyvärr inte ha medtagits i utskottets sammandrag av remissutlåtandena. Jag har dock inte för avsikt att klandra utskottet, för att det inte har tagit med dem. Kooperativa förbundet påpekar emellertid där, att den centrala krisförvaltningen för närvarande sysselsätter 2 800 personer, och att man inom den lokala krisförvaltningen därutöver har mellan 3 500 och 4 000 fast anställda personer sysselsatta. Man påpekar dessutom, att vissa undersökningar rörande spilltid och därmed förenade kostnader, som uppkomma genom ransoneringssystemet, ha utförts av Affärsekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Stockholm, varvid det konstaterats, att ransoneringssystemet i speceributikerna inkräktar på den effektiva arbetstiden med inte mindre än mellan 20 och 25 procent. I konsumtionsföreningen här i Stockholm har det visat sig, att man på en försäljningssumma av 158 miljoner kronor per år har en extra kostnad på 2,5 miljoner kronor på grund av ransonerings- och regleringssystemets existens. Kooperativa förbundet säger vidare, att avskaffandet av ransoneringarna skulle möjliggöra, att livsmedelspriserna

inom konsumtionsföreningarna överlag sänktes med en och en halv procent, enbart som en följd av de kostnadsbesparingar som skulle uppkomma.

Det har också gjorts andra utredningar, exempelvis av Köpmannaförbundet, varvid framkommit, att man inom livsmedelsbranschen tvingas att hålla 20 000 extra biträden för systemets upprätthållande. Om man beräknar, att de kosta 4 000 kronor per år, så ger det en sammanlagd kostnad av 80 miljoner kronor. Häromdagen stod det i tidningarna ett intervjuuttalande av Köpmannaförbundets verkställande direktör, som sade, att naturligtvis äro ransoneringarna i många fall ofrånkomliga, men det är psykologiskt ytterst oklokt att inte medge en ransoneringspaus, och detta gällde, menade han, särskilt inom charkuteribranschen. Att man inte tillämpar denna metod, har väckt misstro hos allmänheten även mot i och för sig berättigade ransoneringar.

Det är i detta sammanhang också anledning att erinra om den uppseendeväckande artikel, som för någon tid sedan stod införd i Kooperativa förbundets tidskrift *Vi*, där man sade sig anse, att regleringsväsendet i förening med ransoneringarna kostade vårt land årligen en miljard kronor, en summa lika stor som antingen hela vår försvarsbudget eller som folkpensionerna och barnbidragen tillsammans. Dessa siffror kunna nämnas i det här sammanhanget, även om de kanske skulle kunna diskuteras, ty de ge ett visst perspektiv åt de belopp, det här rör sig om.

Det är också många andra detaljer, som man i detta sammanhang kan erinra om: blankettycket, som drar sina 6 000 ton papper om året för de 33 000 blankettyperna, och andra liknande saker.

Jag nämner allt detta kanske närmast för att med utgångspunkt från dessa siffror klargöra, att man på dessa väldiga belopp även med måhända små ruckningar skulle kunna göra mycket avsevärda besparingar.

Under förra världskrigets slutskede visade det sig, att hela ransoneringssyste-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

met till slut dog sotdöden, därför att folk helt enkelt inte brydde sig om att tillämpa eller efterleva gällande föreskrifter. En liknande tendens tror jag mig ha funnit även i dagens läge. Man möter ganska häpnadsväckande exempel på den saken, inte minst när det ute i bygderna gäller tillämpningen av byggnadsregleringen. Det kanske kan finnas anledning för mig att så småningom återkomma till denna sak. Det allmänna läget är sannerligen inte uppbyggligt, när rättskänslan på detta sätt uppenbarligen håller på att fullständigt urvattnas och medborgarna leva vid sidan av lagen — mer eller mindre »liksom på en höft» som gumman sade — men där det väsentliga är, att regleringssystemet börjat överleva sig självt.

Det förslag, som här i dag föreligger i form av en reservation till utskottets utlåtande, ter sig i det historiska sammanhanget mycket logiskt. Vi hade nämligen här i riksdagen liknande motioner även efter det första världskrigets slut i november 1918, framlagda från olika partier. Dessa motioner voro säkerligen uttryck för en vid den tidpunkten uppenbarligen allmän folkmening. De tvingade också regeringen att lägga manken till för att i så snabb takt som förhållandena medgävo få till stånd en avveckling av kommissionsväsendet.

Det kan inte med fog göras gällande, att vi, som denna gång anslutit oss till en liknande aktion, ställt oss vid klagomuren bara på grund av något slags in-neboende onormal lust att höra vår egen röst. Jag anser för min del, att det är *av yttersta vikt, att i nuvarande läge markera de klagomål, som vi riksdagsmän få kontakt med ute bland folket. Klagomålen skola ständigt och jämt frambäras inför denna församling, så att vi till slut komma fram till det eftersträfvade resultatet, nämligen att regleringarna och vad därmed sammanhäng-er avskaffas.*

Det kan inte heller, herr talman, påstås, att den kritik, som jag här bara i stora drag velat antyda, är ovederhäftig. Tungt vägande aktstycken kunna åberopas till stöd för det resonemang, som

jag här i mera allmänna ordalag för. Jag vill bl. a. erinra om den kritik, som jag uyss refererade och som framförts från Kooperativa förbundet, samt om den kritik, som nyligen har anförts från Stockholms handelskammare i en skrivelse till folkhushållningsministern.

Kritiken från Stockholms handelskammare skjuter särskilt in sig på priskontrollnämndens försyndelser; dess verksamhet, säges det, kännetecknas av brist på fasta principer och enhetlighet. Handelskammaren begär, att de riktlinjer, efter vilka priskontrollnämnden skall bedriva sin verksamhet, skola bli klart uppdragna och offentliggjorda. Man kräver även en fortlöpande kontakt mellan priskontrollnämnden och näringslivets organisationer för överläggningar om principiella frågor rörande tillämpningen av priskontrollen. Man önskar vidare större sakkunskap och större snabbhet vid behandlingen av ärendena, varjämte man begär, att den *åklagarinställning mot näringslivet*, som efter hand blivit vanlig bland nämndens tjänstemän, skall vädras ut.

Det sista är en ganska intressant synpunkt, som sammanhänger med frågan, huruvida den allmänna utvecklingen i vårt land är på väg mot *förmyndarstaten*, överhetsstaten, varvid våra allmänna demokratiska principer i förhållandet mellan styrande och styrda samtidigt hålla på att vattnas ur. Det har funnits anledning att betvivla, att andan inom kriskommissionerna varit den riktiga. Krisförvaltningen och administrationen böra fungera såsom näringslivets och allmänhetens *tjänare*. Men denna anda av *tjänande*, som man även önskar möta hos de tjänstemän, vilka fungera i statens verk och inrättningar, söker man ofta förgäves efter.

Statsministern har en gång under denna riksdag sagt, att även han därvidlag har samma inställning som den jag här velat anvisa som den riktiga. Jag tror också, yttrade han, att den andan i stor utsträckning präglar *åtminstone* de ledande inom krisförvaltningen. Det var försiktigt sagt. Ordet »*åtminstone*» är enligt min uppfattning signifikativt och

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

ett uttryck, som i detta fall kläder sin man. Men även en ledare för en kristidskommission bör, om han över huvud taget skall kunna göra anspråk på att betraktas såsom *ledare*, ha förmåga att sprida sina goda intentioner inom den krets, där han arbetar. Det har tydligen varit mycket få möjligheter härför inom den speciella gren av vårt administrativa liv, som kristidskommissionerna utgöra. Jag är naturligtvis fullt på det klara med, att när man talar om dessa förhållanden, får man inte glömma, att huvuddelen, eller åtminstone en mycket stor del, av de tjänstemän, som det här gäller, arbeta på ett lojalt sätt och med en allvarlig vilja att göra sitt bästa. Men det finns nog anledning till vissa observationer därvidlag, och det är dem, som man här måste skjuta i förgrunden. Kritiken drabbar också mera själva systemet än dem, som bära upp det.

Vad nu priskontrollnämnden angår, har folkhushållningsministern i ett anförande häromdagen, möjligen mot bakgrund av den ampra kritik, som från Stockholms handelskammare och även från annat håll framförts till honom, utlovat nya direktiv för nämndens verksamhet. Det är verkligen på tiden, eftersom de gamla direktiven äro så pass mossbelupna, att de härstamma från år 1942. Det skulle vara av stort intresse för denna kammare att få upplysning om åtminstone de allmänna riktlinjerna för dessa direktiv. Så småningom torde de väl komma till offentlighetens kännedom.

Ett annat område, där kritiken varit särskilt markerad under den senaste tiden, är byggnadsregleringen. På nyåret inlämnades en skrivelse, undertecknad av representanter för 27 organisationer, myndigheter och sammanslutningar, vari framfördes klagomål mot byggnadsregleringen och dess tillämpning. Denna kritik har väl delvis uppmärksamats vid utarbetandet av den nu på riksdagens bord liggande propositionen angående den nya bostadsstyrelsen. Men det är betecknande, att när skrivelsen med dessa klagomål på nyåret inlämnades, gjorde undertecknarna tydligen detta i

en anda av förtvivlan och i en klar övertygelse om, att det var oförsvarligt att låta det hittills tillämpade systemet fortsätta. Det nuvarande läget karakteriseras som »nästan olidligt för alla parter». Kvalificerad personal tas i anspråk för improduktiva uppgifter. För allmänheten uppstår svår tidsförlust, påpekar man och fastslår, att gällande bestämmelser äro onödigt stränga, opraktiska och verklighetsfrämmande. Som exempel anföres ett enkelt enkelt egnahemsbygge med statligt ekonomiskt stöd. Ärendet, som gäller en trerumsvilla, passerar eller berör de olika kontrollorganen omkring 30 gånger. Var och en, som har kontakt med svenskt vardagsliv av i dag, är säkerligen förtrogen med de svårigheter, som vållas av byggnadsregleringen.

Det skulle ha kunnat finnas anledning för mig att här mera i detalj gå in på dessa ting. men, som sagt, var och en känner nog själv till den del av Krängel-Sverige, som vi på detta område möta. Om man ger sig in på ett närmare studium av, hur byggnadsregleringen fungerat under de senaste åren, får man ett vackert skolexempel på inte bara hur denna reglering fungerar utan även hur en hel del andra regleringar i vårt samhälle verka.

Av de remissvar, som fogats till utskottets utlåtande, framgår, att man äntligen har börjat röra på sig inom olika kommissioner. Livsmedelskommissionen anmäler, att ett sammanträde hållits med det inom kommissionen verksamma handelsrådet, varvid man dock beslutat avstyrka den i motionen begärda översynen. Men det är att märka, att Sveriges köpmannaförbund, som väl torde vara en mera sakkunnig företrädare för ett ungefär likartat klientel, samtidigt har tillstyrkt motionärens förslag. »Sveriges köpmannaförbund anser», refereras det i utlåtandet, »att en allmän översyn av hela krisförvaltningen bör företagas, att sakkunskapen inom näringslivet bör mera utnyttjas samt i den mån kontroll måste finnas den insättes, där den verkligen behövs.»

Handelskommissionen har nyligen be-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

slutat tillsätta en kommitté med uppgift att undersöka, vilka förenklingar och förbättringar, som kunna vidtagas i licensieringssystemet, och är tillfreds med detta initiativ, som verkligen måste sägas vara senkommet. Bränslekommissionen hyser visserligen den uppfattningen, att allt är bra som det är, men vill i alla fall försiktigtvis icke motsätta sig den begärda omprövningen av reglerings- och ransoneringsystemet.

Så låter det — naturligtvis på skiftande sätt från olika håll, beroende på, om man litar på kommissionernas förmåga till självläkedom och Kungl. Maj:ts initiativkraft på detta område eller om man icke är benägen att ha denna tilltro.

Även inför de glädjande vittnesbörd, som jag här har anfört, att man äntligen börjar röra på sig inom kristidskommissionsbyråkratien, måste jag emellertid ställa mig följande frågor:

1) Är man inom respektive kommissioner mäktig den svåra uppgiften att besegra sig själv, att bryta upp ur sin självtillräcklighet?

2) Har man för uppgiften lämpligt folk att avdela för dessa viktiga arbeten?

3) Är det inte nödvändigt, om man vill lätta på trycket genom att avveckla vissa delar av det hittillsvarande regleringssystemet, att skapa ett organ, varigenom man kan få till stånd en överblick över hela det fält, som nu täckes av regleringar och ransoneringar?

4) Skulle inte regeringen själv vara ytterst betjänt av att ha ett dylikt organ, om den verkligen vill avveckla inte bara kristidsregleringarna utan även regleringarna över huvud taget? Jag tänker mig här alltså ett organ, som kan förenkla och samordna den hittillsvarande organisationen samt förbereda avvecklingen och i dagens läge även söka popularisera de behövliga regleringarna ute bland allmänheten.

Det är dylika frågor, herr talman, som man har anledning att ställa sig i detta sammanhang, framför allt mot bakgrunden av den allmänna uppfattningen ute bland svenska folket just nu om det gällande reglerings- och ransonerings-

systemet. Med anledning därav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Den föregående ärade talaren har i mera allmänna ordalag utvecklat sin uppfattning om nödvändigheten av en omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet. Jag vill som komplettering av hans framställning säga att det enligt min uppfattning icke är ransoneringsarna som är det för näringslivets utveckling och självläkedom farligaste och för medborgarna besvärligaste. Det är i stället de regleringar, som oftast ligga till grund för ransoneringsarna och som i andra fall ha genomförts helt fristående utan att det därtill finns knutna några ransoneringar, som härvidlag är det farligaste. Regleringarna ha nämligen i många avseenden en direkt skadlig verkan.

När statsmakterna i början av kriget nödgades införa regleringar och ransoneringar, utgick man allmänt ifrån att dylika åtgärder icke skulle tillgripas, förrän detta var absolut nödvändigt på grund av bristen på varor. Ju längre tiden har gått, desto mer har man emellertid glidit över till att använda regleringar och även ransoneringar såsom ett led i regeringens allmänna strävan att kontrollera och dirigera det ekonomiska livet i landet. Mot denna användning av reglerings- och ransoneringsystemet måste vi klart opponera oss.

Jag förnekar visst inte, att många regleringar fortfarande kunna behövas, men jag vill understryka att alla regleringar, på vilket område de än må företas, i sig själva motarbeta de krafter som skulle kunna onödiggöra dylika ingripanden. Jag måste om de senaste årens regeringspolitik på detta område säga, att man har varit alldeles för sträng i sina fordringar att först ha klara bevis för att en reglering kan avskaffas, innan man velat upphäva densamma. Man borde enligt min mening inte alltid ha varit så försiktig, utan hellre tagit chansen då den funnits. Detta gäller även beträf-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

fande ransoneringarna. Regeringen och de statsråd, som främst syssla med dessa ting, ha enligt min mening underskattat näringslivets självläkedom och anpassningsförmåga. Både här i landet och kanske än mer utomlands har man nått mycket goda resultat på olika områden där man har vågat sig på försöket att avskaffa regleringar och ransoneringar. De olägenheter, som till äventyrs kunna uppstå under en kort övergångstid, betydade därvid inte så mycket jämfört med det bättre sakernas tillstånd som så småningom uppkommer på grund av den naturliga självläkedom och anpassningsförmågan.

Herr Arrhén utvecklade i sitt anförande i mera allmänna ordalag nödvändigheten av en omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet. Mången kanske säger: men ange då vilka regleringar och ransoneringar som ni anse kunna avvecklas eller förenklas. Jag skall, herr talman, här nämna ett dussin dylika, och i en del fall skall jag tillåta mig att något kommentera de olika punkterna. Jag kommer att röra mig närmast på sådana områden som jag i min dagliga gärning har att göra med och som jag därför känner bäst till.

Jag börjar med *virkesregleringen*. Hela virkesregleringen borde egentligen aldrig ha tillkommit. I varje fall borde man söka snarast möjligt avskaffa densamma, emedan den visat sig direkt skadlig förutom att den ställer till en mängd trasor. Virkesregleringen vållar skada därigenom att den medför att råvarutillförseln till industrierna blir ojämn. Det är virkesregleringen som är skulden till att alltför mycket sågat trä har blivit ligande kvar inom landet till ingen som helst nytta. Det har bara blivit förluster för landet i valutahänseende och för företagen, varjämte virket har försämrats. Jag vågar påstå — jag hoppas att statsrådet Ericsson i Kinna så småningom kommer att läsa protokollet från denna debatt — att ingen pappersmassfabrik eller intet pappersbruk här i landet skulle behöva köra med outnyttjad kapacitet, om skogsägarna, virkeshandlarna och industrien finge sköta sig

själva. Det är kanske många som tro, att detta är överord från min sida, åtminstone när det gäller Norrland. Men försök bara, skola herrarna få se! Det är visserligen sant, att man har ett råvaruunderskott i Norrland, vilket gör att man under nuvarande förhållanden icke kan utnyttja den norrländska trävaruindustriens hela kapacitet. Men i södra Sverige ha vi i stället ett så stort råvaruöverskott i våra skogar, så att detta överskott täcker hela underskottet i Norrland. Nu gällande bestämmelser med inramning i prisområden, tvångskartelleringar och tvångsartade åtgärder från myndigheterna omöjliggöra den anpassning som annars utan minsta tvivel skulle ha ägt rum på samma sätt som en dylik anpassning tidigare kommit till stånd.

För det andra anför jag *offertgranskningen* vid exportförsäljningar. Den tynger handeln och är i många fall till skada därigenom att den skötes okunnigt och saktfärdigt. Offertgranskningen har hittills kostat landet mycket stora valutabelopp — jag skulle tro att den har kostat landet mer än vad man kan spara in både genom bensin- och kafferransoneringen under de närmaste två — tre åren. Jag känner till fall då bara den tidsfrist som förorsakats av myndigheternas offertgranskning har medfört att stora affärer icke ha blivit av. Medan offertgranskningen pågått, ha de tilltänkta köparna i utlandet till fullo täckt sitt behov av varan i fråga, och det har sedan varit nästan omöjligt att uppbringa en annan köpare som för varan kunnat bjuda ett pris som kunnat accepteras av den svenska exportören. Över huvud taget undrar jag, om inte exportförsäljningarna borde lämnas så fria som möjligt och bara de ingripanden företas som äro nödvändiga för att uppfylla ingångna handelsavtal.

Jag tror för övrigt att man vid uppgörandet av handelsavtal bör överlåta åt våra erfarna exportorganisationer och exportörer att vara med om utformandet av själva grunderna för handelsavtalen. De böra vara med redan från början i avtalsarbetet, så att handelsavtalen från begynnelsen kunna läggas upp på rätt

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

sätt. Man bör således inte tillämpa samma metod som hittills, nämligen att bara tillkalla exportörerna som »smakråd» utan att ge dem möjlighet att göra sin vilja gällande. Erfarenheten visar dock att exportörerna och exportorganisationerna ofta kunna finna utvägar som myndigheterna inte själva ha förmåga att hitta på då det gäller att bringa ett avtal i hamn. Detta är ju i och för sig inte märkvärdigt. En skomakare är skickligare i att halvsula skor än en skraddare. Det är klart att man då inte skall sätta en skraddare till halvsulningsarbete, utan man bör vända sig till en skomakare som kan lösa uppgiften bäst.

Mitt önskemål är således, att exportörerna och exportorganisationerna inte bara skola rådfrågas, utan att de skola få sköta huvuddelen av arbetet och förhandlingarna när det gäller att åstadkomma nya handelsavtal.

För det tredje vill jag klandra, att regeringen icke vågade sig på att slopa *köttransoneringen* i höstas. Nu skärper man i stället denna ransonerings ytterligare. Det är nästan så, att man, när man varje vecka får rapport över läget i fråga om vår köttförsörjning, får en misstanke att avsikten är att bevisa, hur nödvändigt det varit att bibehålla ransoneringen. Enligt min mening borde man ha upphävt köttransoneringen i höstas, och detta även om man hade trott att man hade måst införa den igen om ett halvår. Det hade varit rimligt att upphäva köttransoneringen i höstas inte minst med tanke på att bereda handels utövare en andehämtningspaus i de olidliga besvärigheter som de åsamkas på grund av det med ransoneringen förknippade arbetet. Man hade även på ett helt annat sätt än vad man kan teoretiskt räkna ut fått se hur köttransoneringsens slopande i praktiken hade kommit att verka. Slutligen hade man också fått tid på sig att tänka ut ett bättre sätt att ordna denna besvärliga ransonerings än det system man hittills tillämpat. Jag är övertygad om att det verkligen finns ett bättre sätt att ordna köttransoneringen. Nu har man i stället bara skärpt det gamla systemet, och den övervakning, som man

har kunnat åstadkomma, är nog inte så mycket värd.

Det är inte så små lager kött som ännu finnas i landet. Den 30 april fanns i slakteriförbundets regi lagrat officiellt 3 277 ton kött och fläsk. Dessutom funnos naturligtvis vida större mängder lagrade inom branschen i dess helhet. Den 15 maj fanns det 4 200 ton, om man räknar samman kött och fläsk och även det konserverade köttet. Den sista veckan hade infrysningen ökat med 108 ton. Men tidigare ha lagren av fruset kött under några veckor minskat med mellan 100 och 200 ton per vecka. Om minskningen hela tiden uppgått till 200 ton per vecka, hade det dock dröjt 20 veckor, innan lagren tagit slut, eftersom tillförseln ständigt pågår. Någon verklig katastrof hade vi säkerligen inte behövt riskera, om man i höstas gjort det djärva försöket att släppa köttet fritt. Nu menar jag att man bör passa på till hösten och göra det försök, som man inte ville göra förra hösten, eftersom det alltid blir större tillförsel på höstarna.

Så skulle jag för det fjärde vilja be myndigheterna att överlåta bedömandet om hur stor *potatisskörden* blir till branschens egna företrädare och låta stärkelsefabrikerna och helst även i någon mån brännerierna arbeta utan att bli hejdade under hösten, då potatisen ännu är oskadad och man inte har lidit några lagringsförluster. Man borde låta dem själva bedöma, hur mycket stärkelse de skola tillverka. Det kan ju hända, att de tillverka för mycket stärkelse och därför måste sätta ned priset. Men på det sättet regleras frågan om användningen av potatisen av sig själv. Potatishandeln har inte mycket med krig och avspärrning att göra. Stärkelsefabrikerna ha i alla tider fått bedöma storleken av tillverkningen med hänsyn till läget på den inhemska marknaden. Om stärkelsefabrikerna åter finge fria händer, skulle det finnas möjligheter till en fortgående rationalisering av potatishandeln, varigenom människorna i städer och större samhällen skulle få bättre potatis. Som det nu är, blir det över-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

skott på en stor del av den lagrade fabrikspotatisen, som sändes ut som matpotatis under eftervintern och våren. Det är i stor utsträckning orsaken till att det är så dålig kvalitet på potatisen. Det hela ginge att ordna, om myndigheterna i största möjliga utsträckning hölle sig neutrala.

För det femte skulle jag vilja föreslå, att man funderade på att från bränslekommissionen avlasta det mesta bestyret med *regleringen av kolhandeln*. Även om det kan sägas, att tillförseln av kol inte fullt täcker behovet, bör man låta branschorganisationerna få ta hand om saken. Jag tror att man skulle kunna våga sig på det, även om jag inte i detalj kan beskriva, hur det skulle ske.

För det sjätte säger jag: Släpp loss hela regleringen av *handeln med brännved* i sommar! Om människorna få sköta det själva, är jag säker på att man skulle förvåna sig över med vilken smidighet fördelningen av ved, som finns i närheten av konsumtionsorterna, och ved i ödemarkerna skulle ordnas. Det skulle göras på det sätt som det alltid förr har gjorts. Som exempel skulle jag vilja nämna detta arma Öland, vars bränslebehov vinter efter vinter varit ett så stort bekymmer. Saken skulle ordnas mycket mera enkelt och praktiskt, om man som förut fick taga veden från hamnarna på fastlandssidan, där skogen växer ända ned till kusten, och skeppa den över till motsvarande hamn på Öland. Nu får det inte ske, emedan den ved, som finns på fastlandssidan, skall användas på andra håll, under det att veden till Öland tages på ytterligare andra håll. Nästan sedan urminnes tid har det stått klart, hur veden till Öland lämpligen skall fördelas, och jag tror att tiden är mogen för att fullständigt slopa hela brännvedsregleringen. Jag tror också att när människor känna sig handla inte på Kungl. Maj:ts och kronans utan på eget ansvar skall det visa sig att det kanske finns mera ved och större möjligheter att få fram den än vad man anar.

Så ber jag att för det sjunde få föreslå, att de organ som omnämnas i re-

servationen och utskottsutlåandet finge ta sig en titt på hela *fodersädsregleringen*. Jag tror att den skulle kunna definitivt slopas till nästa konsumtionsår. Då skulle man slippa den besvärliga — jag höll på att säga dumma — besiktningens verksamheten, där man i juli skall bedöma den blivande skörden och tro att bedömningen sedan skall för varje brukningsdel kunna bringas att stämma med tröskningsrapporterna. Det bringas nog också att stämma, men hur, herr talman? Det blir skruvat, allt detta siffermaterial, och det måste bli det. Det är en oerhörd apparat och stora kostnader man sluppe på det sättet, och dessutom skulle man slippa mycken förtret. Jag är därjämte övertygad om att det skulle saluföras mera fodersäd i marknaden, om det inte längre blir fråga om tvång, och jag är också säker på att det skulle vara till nytta för produktionen av fodersäd, om jordbrukarna finge sköta sig själva, i all synnerhet som utsikterna för foderskörden över huvud taget — i varje fall hittills — äro något så när gynnsamma.

Om man slopade fodersädsregleringen finge man för det åttonde också möjlighet att slopa hela regleringen av *utsädeshandeln*, som ställt till en förfärlig massa trassel. Livsmedelskommissionen har utfärdat en bestämmelse om att odlare skola vara skyldiga att skaffa sig licens hos kristidsnämnden för inköp av utsäde. Intill utgången av februari månad i år kunde jordbrukare köpa vårutsäde utan licens. Då ålåg det endast säljaren att underrätta kristidsnämnden i orten om försäljningen, för att redovisningen för hans sammanlagda spannmålsproduktion skulle stämma. Licenskravet binder utsädeshandeln så hårt, att den stryps. Det är närmast småbrukarna det här gäller. De större gårdarna besväras kanske mindre av regleringen, och ofta producerar man där själv utsäde. Men en småbrukare har en naturlig och mycket förklarlig — och jag vill säga prisvärd — olust för skrivgöromål, och han reagerar mot licenskravet. För honom är en framställning till kristidsnämnden med licensbegäran inte den

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

enkla skrivprocedur, som den skrivskicklige ämbetsmannen lätt föreställer sig. Småbrukaren avstår helt enkelt från att köpa förstklassigt utsäde och sår i stället sin dåliga spannmål. Följden blir en försämring av 1948 års skördeutfall, inte såsom ett resultat av ogynnsamma väderleksförhållanden utan på grund av åtgärder av myndigheterna, som skulle ha till uppgift att främja produktionen. Detta är nog en riktig beskrivning på hur det går till i praktiken. Man har svårt att förstå nödvändigheten av denna reglering. Man skulle utan vidare kunna stryka ett streck över alltsammans.

För det nionde tror jag, herr talman, att *brödransonerings* sannolikt hade kunnat slopas redan i fjol utan några större olägenheter, och jag tror ännu mera på att man kan göra det nu till hösten. Men jag skulle ju hålla före att det är bättre att inte göra det före den 19 september lika litet som att t. ex. släppa kaffet fritt före den dagen, ty då kan folk misstänka, att man gör det för att förbättra valresultatet. Sådana misstankar skall man inte uppväcka!

Jag tror att man kan göra sig av med brödsädsregleringen, ty jag tror inte att det skulle leda till att det kommer att gå åt nämnvärt större kvantiteter än förr. Jag grundar den förmodan på att flertalet människor med manschetttyrken, eller som över huvud taget inte ha tungt arbete, i allmänhet inte ta ut hela ransonen. De skulle alltså inte öka sin konsumtion. Och de som syssla med tungt kroppsarbete ha i varje fall på landsbygden, herr talman, på åttonde året efter ransoneringsens införande lärt sig, hur man skall få tillräckligt med bröd. Vi skola inte tro att de inte äta sig mätta! Jag tror därför inte heller att alla dessa arbetare komma att nämnvärt öka sin konsumtion av bröd.

Jag talade för några dagar sedan med en representant för kvarnindustrien, och han trodde att man skulle kunna slopa brödransoneringsen när som helst även under innevarande konsumtionsår. Lagren äro fullt tillräckliga. Det skulle bli en viss reservkvantitet kvar, även om det som han räknade med skulle bli en ök-

ning av konsumtionen med tolv procent. Jag tror inte ens att det blir så stor ökning, om det i övrigt finns livsmedel till förfogande — grönsaker och fisk och sådant — som man kan komplettera kosten med. Om man vill gardera sig, behöver man ju inte därför att man slopar brödsädsregleringen upphäva bestämmelsen om inmalning av korn och slopa utmalningsprocenten vid förmalningen av vete. Detta skulle man, om man ville, kunna ha kvar ändå för att dryga ut brödet, ty det tynger inte arbetet så mycket.

I en tionde punkt har jag slagit ihop *fröhandeln* och *handeln med stråfoder*. Ingen människa har någonsin kunnat räkna ut, vad dessa regleringar skola tjäna till. Jag skulle vilja påstå, herr talman, att de aldrig haft något existensberättigande, och de ha det naturligtvis ännu mindre ju mera tiden lider. Men däremot göra de skada, emedan de försvåra en rationell fördelning av tillgängliga utsädes- och fröpartier. Men redan den omständigheten, att de äro obehövlige, är skäl nog för att man skall slopa dem.

Jag har inte försökt att här lämna en fullständig uppräknings av sådant som jag tycker man kan avveckla. Det finns regleringar och ransonerings, som kanske dock äro av mindre storleksordning, vilka skulle kunna upphävas. Havregryn lära vara ransonerade, vad det nu skall tjäna till. Det har sagts att ransonerna av havregryn aldrig till fullo tagas ut. Det vore bättre att spara in kupongerna och sälja papperet till utlandet och få några dollar — papperet i kupongerna är alltid värt något — och så slippa handlandena och husmödrarna det trasslet. Såpa lär också fortfarande alldeles i onödan vara ransonerad. Det finns säkert flera liknande regleringar.

Jag vill också säga några ord om *byggnadsregleringen*, som jag antecknat som en elfte punkt. Jag är av den uppfattningen, att den säkerligen inte ännu kan undvaras. Den utgör ju nyckeln till hela vår investeringspolitik. Men dess tillämpning bör kunna göras smidigare och mera decentraliserad. Jag har förut sagt

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

här i kammaren, att jag anser att länsarbetsnämnderna böra få större frihet att handla inom en för dem bestämd ram. Många olämpliga beslut om byggnadstillstånd och arbetstillstånd som ha meddelats hade kunnat undvikas, om den beslutande myndigheten haft kännedom om de lokala förhållandena. När saken senast var på tal i kammaren, nämnde landshövdingen i Örebro län, att det var så svårt att utan vidare ge länsarbetsnämnderna en byggnadskvot, emedan byggnadsverksamheten måste uppdelas på så många kategorier av byggnader: bostäder, industrier, folkets hus, tidningshus, dansbanor o. s. v. Men det är inte så svårt att göra det enklare, om man bara är litet händig. Man kan behålla en viss del av den sammanlagda investeringsmängden till en slutfördelning inom specialområden. Jag tycker inte att det skulle vara någon svår uppgift för byggnadsberedningen att anordna en sådan slutjustering.

Jag anser också att man bör göra en översyn över det sätt, på vilket de av Kungl. Maj:t och riksdag gemensamt beslutade förordningarna tillämpas. Jag satt själv i andra lagutskottet, då den första lagen om tillståndstvång för byggnadsarbeten tillkom, och där diskuterades olika frågor från det praktiska livet rörande den kommande tillämpningen av lagen. De frågorna ha sedermera blivit ytterst aktuella, och ingen i utskottet ansåg att tillämpningen av lagen skulle få bli sådan som den senare har blivit. Underordnade befattningshavare ta sig numera stora friheter och bestämma, att enskilda byggare skola stoppa arbetet. Inte får det gå till på det sättet, att en enskild underordnad byggnadskontrollant kan komma ut till en som bygger och utan vidare säga, att han skall stoppa bygget. Det är synnerligen otillfredsställande, herr talman, att en sådan frihetskränkande åtgärd får vidtagas utan att beslut har fattats av någon ansvarig instans, som besitter objektivitet och juridisk bedömningsförmåga. Det är mycket möjligt att instruktionerna för länsarbetsnämnderna innehålla bestämmelser, som möjliggöra

nuvarande tillämpning, men i så fall böra de ändras. Inte alla byggare kunna försvara sig eller komma underfund med felaktigheter i de ålägganden som de få. Mycken orätt sker faktiskt på olika områden. Det har också visat sig att många sådana ålägganden att stoppa byggen ha upphävts, men många som byggt ha i sin enfald åtytt byggnadskontrollantens befallning och därigenom åsamkats förluster och besvär. Även detta bör synas närmare i sömmarna.

Jag har också funnit, att man i ovist nit låter regleringen bli ett självändamål, och jag skall exemplifiera det med att nämna att man förhindrar att en jordbrukare på sin gård med anlitan av sina egna arbetare utför förbättringsarbeten under den tid på året, då man har tid därmed, trots att arbetena icke draga något material från annat håll utom möjligen virke — ofta begagnat sådant — i ytterst små mängder. Även sådana arbeten ha fogats in i byggnadskvoten för landet, och när mot slutet av året kvoten börjar ta slut, har man förbjudit även sådana arbeten, som dock skulle ha möjliggjort en ökning av produktionen i en nära framtid utan att på minsta sätt belasta produktionsapparaten för dagen.

Man får väl lov att se praktiskt och förnuftigt på tingen och bedöma, vilken konsekvens arbetena ha för det gemensamma, och inte tro att man kan bedriva en investeringspolitik långt in absurdum. Jag skulle tro att man t. ex. borde kunna från regleringen undanta åtmintstone vissa slag av tremannabyggen inte bara som nu när det är fråga om reparationer utan även när det gäller ombyggnads- och nybyggnadsarbeten, som äro av den naturen, att de inte bidra till att kvarhålla byggnadsarbetare inom branschen eller draga svåranskaffat material. Är det så att man har ett outsläckligt hat till sportstugorna, kan man lämna dem utanför, men tillåt sådana arbeten särskilt på lantegendomar och gårdar, där man kan utföra arbetena med arbetskraft, som i alla fall inte kommer den allmänna ar-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

betsmarknaden till godo, i stället för att som nu föranleda skriverier och besvär och risk för eventuella efterräkningar. Det vore ett sätt att få den dolda arbetskraften bättre tillgodogjord.

Så kommer jag för det tolfte in på själva *prisregleringen*, som är en nyckelreglering på både gott och ont. Jag förnekar inte att den fortfarande kan behövas. Men den måste för att inte göra skada tillämpas mera verklighetsbetonat. Jag skall ta ett alldeles färskt exempel. Jag skulle täcka om ett gammalt hus, som det var dåligt tak på, med tegelpannor, och jag vände mig till ett tegelbruk, som ligger i närheten av min gård, och bad att få köpa så och så många tegelpannor. Jag fick till svar, att man inte hade möjlighet att leverera det. Då jag frågade varför, fick jag till svar: »Det är ingen mening för oss att hålla på att göra tegelpannor längre, men murtegel kan kapten få köpa hur mycket som helst.»

Jag kan inte lägga tegelstenar på taket. Jag vill ha pannor, och jag är beredd att betala vad pannorna kosta att tillverka.

Man tillverkar numera tegelpannor i för liten omfattning, och detsamma gäller dräneringsrör. Låt inte priskontrollen verka på det sättet, att man får ett mycket stort överskott på murtegel och underskott på takpannor. Detta är ett åskådningsexempel, som var och en förstår, och jag låter det bli ett exempel på prisregleringens snedvridande verkan i allmänhet.

Jag tror att man skulle kunna våga att helt släppa priskontrollen på alla sådana områden, där man kan åtminstone förmoda, att efter någon tid tillgången skulle bli så stor, att den täckte efterfrågan. Jag är ganska övertygad om att det då i många fall skulle bli lägre priser än priskontrollnämnden medgivit. Det finns säkerligen ett rätt stort gebit, där en sådan taktik skulle kunna tillämpas, och man borde väl åtminstone våga göra ett försök på något område, som är tillräckligt stort för att passa som experiment. Jag tror att man inte skall vara alltför dogmatiskt bunden i

en anda av tro på regleringarnas allena saliggörande verkan utan våga sig på ett djärvt experiment.

Nu har utskottet — vars utlåtande jag hittills inte har berört — skrivit på ett sätt som står i ganska god överensstämmelse med de synpunkter jag här har gjort mig till tolk för. Likaså har ju statsutskottet i sitt utlåtande nr 12 skrivit, att allt inte är bra, men ändå inte velat komma fram till något positivt yrkande. Jag tror i likhet med den föregående ärade talaren, herr Arrhén, att om man skall låta kommissionerna och nämnderna arbeta på sitt eget avskaffande, få vi vänta så länge, att ingen här i kammaren någonsin kommer att uppleva den dag då de äro helt avskaffade. Det är inte bara så, att det liksom ligger i sakens natur att en nämnd, som har vunnit en viss fasthet och kontinuitet i sitt arbete, inte direkt vill arbeta på sitt eget avlägsnande — något sådant argument vill jag inte dra fram här — utan det är också och framför allt så, att personerna i dessa nämnder se på förhållandena med skygglappar vid ögonen, de kunna inte frigöra sig från vad som har varit. De som skola arbeta på krisförvaltningens avskaffande måste ha en sådan fantasi, att de kunna tänka sig in i hur saker och ting skulle gestalta sig om krisförordningarna minskades.

Jag tror inte, som man ibland tycks göra på sina håll, att landets konsumenter skulle märka om exempelvis fodersädsregleringen eller brödsädsregleringen skulle avskaffas. Om krisförordningarna avskaffades skulle man få se krafter vakna till liv, vilkas existens man kanske nu inte känner till men som skulle läka så mycket av det som enligt min mening, herr talman, nu läkes för sakta. Jag tror att den stora mångfalden av hårda regleringar förhindrar den självläkedom, som sannolikt är vad som kommer att rädda oss definitivt. Därför tycker jag det vore på tiden att några andra än kommissionerna själva finge taga en titt på regleringarna, några som inte äro nedsmittade med regleringsanda. Jag skall inte ange hur en sådan församling skulle se ut, som skulle ha

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet,

hand om detta spörsmål, ty saken kunde ju skötas på så många olika sätt, men om man inte vill vara med om att uttala sig för en översyn av regleringarna och ransoneringsarna i allmänhet, så har man därmed avstått från att medverka till en snabbare avveckling av hela vårt regleringsväsende.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen, som går ut på bifall till min motion.

Herr SÖDERKVIST: Herr talman! Efter den förmodligen mycket sakkunniga redogörelse, som kammaren har fått lyssna till beträffande hur ransonerings- och regleringar för framtiden böra handhas för att vårt folk skall kunna få full nytta av de håvor, som landet har, skall jag be att med några ord få motivera utskottets ställningstagande.

I sin motivering uppehåller sig motionären huvudsakligen vid tvnenne önskemål, nämligen dels att det nuvarande ransonerings- och regleringssystemet ersättes med, som han säger, »generellt verkande medel», dels att de regleringar och ransonerings, som i nuvarande läge anses nödvändiga, allmänt respekteras. För vinnande av de mål han antyder förordar han en genomgripande översyn av hela vårt ransoneringsystem.

Av flera orsaker kan utskottet icke dela motionärens uppfattning härvidlag. En sådan översyn, som motionären begär, verkställdes så sent som hösten 1946. Denna översyn tog bland annat sikte på att åstadkomma de förenklingar i regleringssystemet, som då kunde anses vara möjliga, och resulterade också i att vissa förenklingar kunde genomföras. Utskottet kan i likhet med fleraåttal remissinstanser icke anse det lämpligt eller behövt att redan nu förordar en ny utredning. Då en sådan med all säkerhet skulle komma att bli ganska tidskrävande skulle den inte kunna komma att ge några praktiska resultat för den närmaste framtiden, och resultatet på längre sikt anser sig utskottet ha rätt att se bort ifrån, eftersom utskottet — möjligen med undantag av reservanten — förut-

sätter att ransoneringsarna och regleringarna skola upphöra, så snart den nödiga balansen mellan varutillgång och efterfrågan har uppnåtts.

Det bör också understrykas, att en kontinuerlig översyn av krisförvaltningens funktioner sker genom överrevisionen för krisförvaltningen. I likhet med styrelsen för Kooperativa förbundet, som har berört saken i sitt remissvar, utgår utskottet ifrån att detta organ ständigt beaktar nödvändigheten av att regleringssystemet göres så enkelt och arbetar med så låga kostnader som möjligt. Utskottet förutsätter vidare, liksom statsutskottet gjorde i sitt betänkande när en likartad fråga var före för någon tid sedan, att de myndigheter, som ha med dessa ärenden att skaffa, skola finna det angeläget att avveckla sådana regleringar, som inte äro absolut nödvändiga av försörjningspolitiska skäl. Utskottets uttalanden i den frågan borde väl även kunna tillfredsställa reservanten.

Motionären anser, att en möjlighet att popularisera ransoneringsarna skulle ligga i en decentralisering av beslutanderätten, således ökad befogenhet för de lokala organen att efter generella grunder träffa avgörande i konkreta frågor. Även om ett dylikt system i visst avseende skulle kunna bli till nytta måste det å andra sidan vara klart, att de avgöranden, som då skulle komma att träffas, med nödvändighet måste komma att ge upphov till en massa trassel och överklaganden på grund av olikheter i tillämpningen av de gällande generella bestämmelserna.

I motionen står det bland annat: »Allmänt klagas över den brist på sakkunskap, med vilken den individuella kontrollen i verkligheten utövas. De i näringslivet arbetande anse sig finna bristande förståelse för sina speciella problem hos tjänstemännen i regleringsorganen samt ofta ytterst irriterande brist på uppskattning av det arbete i folkushällets tjänst, som man anser sig utföra.»

Det förefaller emellertid som om dessa påståenden skulle ha mycket dålig grund i verkligheten, åtminstone om man ser efter vad vissa remissinstanser

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

meddela om sättet för kommissionernas arbete. Jag skall be att få läsa upp några rader ur livsmedelskommissionens remissvar, där det anges hur kommissionen arbetar: »Kommissionen har under hela sin verksamhetstid ansett det angeläget att upprätthålla en intim kontakt med de av kommissionens verksamhet berörda kategorierna av företagare etc. för att på denna väg få möjlighet att vid såväl bedömandet av läget i stort som utformningen och tillämpningen av erforderliga regleringsbestämmelser tillgodogöra sig vederbörandes erfarenhet och sakkunskap. Detta samarbete med de berörda grupperna bedrivs efter flera olika linjer. — Det kan till en början erinras om att två av kommissionens fem ledamöter äro att betrakta såsom representanter för handeln och att sålunda inom själva kommissionen finns en permanent förankring i den största av de företagargrupper, om vilka det här är fråga. — Vidare har till kommissionen knutits ett s. k. handelsråd med representanter för såväl parti- som detaljhandelns olika företagsformer. Detta handelsråd, som sammankallas så snart någon ransoneringsfråga av vikt för handeln föreligger, har spelat en betydande roll i ransoneringsarbetet och utövat ett stort inflytande på lösningen av en mångfald problem. Även under tiden mellan sammanträdena står kommissionen i fortlöpande kontakt med handelsrådets ledamöter. Därjämte informeras och rådfrågas också andra representanter för handelns organisationer rörande ransoneringsärenden av skilda slag. Vid åtskilliga tillfällen, då viktigare frågor stått på dagordningen, ha till handelsrådets sammanträden kallats även andra än de ordinarie ledamöterna, varvid givetvis organisationerna själva fått utse representanterna. — — — I fråga om övriga företagargrupper — bageriödkare, konditorer, restauratörer, choklad- och konfektyrfabrikanter, slakteri- och charkuteriödkare etc. — råder även ett intimt och värdefullt samarbete mellan kommissionen och vederbörande näringsorganisationer, såväl genom sammanträden som genom telefonsamtal och

korrespondens. — På samma sätt som i livsmedelskommissionen är handeln representerad i kristidsstyrelserna.»

Härav torde framgå, att näringslivets män äro mycket väl representerade i handelskommissionen; två femtedelar av de ständigt arbetande ledamöterna utgöras ju av representanter för dem. I handelskommissionen och industrikommisionen äro förhållandena kanske ännu gynnsammare ur denna synpunkt; det har jag dock icke undersökt.

Av det citerade framgår också, att konferenser med representanter för handeln hållas när kommissionen önskar rådgöra om vad som bör göras i ett visst läge. Man får nog även i detta sammanhang hålla i minnet, att frågan om ransoneringsarna och deras utformning inte bara angår företagarna. Även allmänheten anser sig ha ett vitalt intresse att bevaka därvidlag.

När man hör herr Mannerskantz dra sina tolv punkter, som efter vederbörlig uppdelning nog närma sig Wilsons fjorton punkter till antalet, får man ett starkt intryck av att det verkligen är skada att Kungl. Maj:t inte har utnyttjat all den sakkunskap på detta område, som tydligen finns! Det var ju enligt herr Mannerskantz' mening knappast någonting, som skulle behöva vara ransonerat — allt skulle bli utmärkt på alla sätt, om vi bara ville göra ett djärvt försök att stryka ett streck över hela regleringsväsendet. Om man gör sig besvär att något närmare granska vad herr Mannerskantz sade, måste man väl emellertid finna, att de flesta av hans påståenden bottnade i vad han trodde, och då kan ju en annan sätta sin tro emot hans.

För egen del har jag exempelvis den uppfattningen — och jag tror att den delas av utskottet i dess helhet — att det icke hade varit lyckligt om kötttransoneringen hade hävts i höstas. Herr Mannerskantz säger, att om ett avskaffande av kötttransoneringen skulle visa sig vara ett misstag, vore det en enkel sak för regeringen att återinföra den. Jag undrar om herr Mannerskantz skulle ha rekommenderat en regering, som hade tillhört hans eget parti, att göra

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

på ett sådant sätt! Det är väl ändå ingen lustig sak för en regering att behöva återinföra en ransonering, som man tidigare har ansett sig kunna slopa. Man bör nog vara på den säkra sidan innan man slopar en ransonering.

Reservanten, herr Arrhén, har bland annat velat att utskottet skulle uttala följande: »Det synes icke utskottet rimligt att antaga, att berörda krisorgan själva äro mest lämpade att åstadkomma nödig rättelse i de avseenden, som mest påkallat allmänhetens uppmärksamhet» etc.

Inte heller utskottet har ansett, att man skulle stanna vid de åtgärder som krisorganen själva kunna vidtaga, men vi ha däremot ansett det vara tillräckligt att Kungl. Maj:t och överrevisionen för krisförvaltningen gemensamt följa utvecklingen. Vi tro att det praktiskt taget är omöjligt att skapa bättre garantier för bestämmelsernas ordentliga efterlevnad än som därigenom finnes.

Reservanten säger också: »Tyvärr synes det icke heller fullt klart, om icke ett system med statliga regleringar och ransoneringar på sina håll betraktas såsom ett oundvikligt led i näringslivets framtida arbetsbetingelser.»

När man hör herr Arrhéns utläggning av reservationen får man nästan det intrycket, att han har reserverat sig huvudsakligen för att få säga det som jag nu har citerat. Det är ju ett gammalt talesätt, som ständigt har återkommit, att både regeringen och de som sköta ransoneringarna äro synnerligen angelägna om att dessa skola bibehållas. Vi fingo ju också höra av herr Mannerskantz, att regleringarna tydligen ofta äro till för sin egen skull. Utskottet har emellertid i sitt yttrande bland annat sagt: »Utskottet vill livligt understryka den uppfattning, som kommit till uttryck i flera av remissvaren, att reglerings-systemet icke bör bibehållas längre än som är nödvändigt med hänsyn bl. a. till den bristande balansen mellan varutillgång och efterfrågan.»

När man läser detta utskottets uttalande förefaller det som om de utgjutelser, som reservanten har gjort på si-

dorna 5 och 6 och av vilka jag nyss har citerat vissa delar, skulle vara ganska överflödiga.

Nu undrar man vad herr Arrhén har för positiva förslag att komma med. Han föreslår, såvitt jag kan förstå av vad som står på sidan 6, ett nytt ämbetsverk, som skall övervaka kristidsorganen. Det är inte nog med överrevisionen, och Kungl. Maj:t duger givetvis inte alls, utan det skall vara ett nytt ämbetsverk, som har till sin huvudsakliga uppgift att kontrollera krisorganen, om vilka vi nu hört motionären säga, i motsats till vad han anför i sin motion, att de praktiskt taget helt kunna utdömas såsom obehövlige. Skulle det verkligen vara så, att kristidsinstitutionerna äro obehövlige, varför skulle man då inrätta ett särskilt ämbetsverk som skall kontrollera dem?

Herr Arrhén uppehöll sig mycket utförligt vid kostnaderna för regleringarna och ransoneringarna, men det är en sak som vi i utskottet inte ha ansett oss behöva syssla med; den är inte heller berörd i motionen. Reservanten anför ett tidningsuttalande, enligt vilket dessa kostnader kunna uppskattas till omkring en miljard kronor om året. Jag skulle då vilja fråga herr Arrhén: Hur mycket skulle det ha kostat svenska folket om det inte hade haft ransoneringarna?

Priskontrollen har också nämnts i detta sammanhang. Herr Arrhén var för sin del vid utskottsbehandlingen tydligen av den bestämda uppfattningen, att priskontrollen var det största onda av alla regleringar och ransoneringar. Jag tror att den övervägande delen av svenska folket har en absolut motsatt uppfattning. Därmed är inte sagt, att alla pris-sättningar som ha fastställts av priskontrollnämnden äro de bästa möjliga, men det mänskliga är som bekant inte fullkomligt i något avseende, och jag tvivlar på att den prissättning, som skulle uppstå om den av herr Arrhén föreslagna övervakningsinstitutionen komme till, skulle göra varenda människa till fred.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Det kan synas egendomligt, att utskottet icke yrkat bifall till motionen, som ju syftar till lättnader och förenklingar i nuvarande reglerings- och ransoneringsystem, något som vi alla anse eftersträfvansvärt. Utskottet delar i mångt och mycket motionärens uppfattning, och icke den mest illvillige kan i utskottets utlåtande spåra sympati för reglerings- och ransoneringsväsendet. Vi ha klart deklarerat vår mening i detta avseende. Det är en anordning som vi under nuvarande förhållanden tyvärr måste dragas med, vilket motionären själv är medveten om och erkänner.

Emellertid har, som redan nämnts, riksdagen för någon tid sedan på förslag av statsutskottet gjort ett uttalande, som gällde en motion, liknande den vi nu behandla, och vilket uttalande för oss varit väsentligt bestämmande i vårt ståndpunktstagande liksom också i fråga om skrivsättet. Då föregående talare har berört detta skall jag inte vidare orda därom. Jag vill bara påpeka, att det nämnda uttalandet av statsutskottet samlade 22 av statsutskottets 24 ledamöter, däribland också representanterna för det parti, som motionären tillhör.

Herr Arrhén anförde valda utdrag ur Kooperativa förbundets yttrande. Om jag, herr talman, ber att få fortsätta att citera något av detta yttrande, så är det därför, att Kooperativa förbundet kanske mera ingående än någon annan av remissinstanserna har angivit skäl för och emot motionen. Förbundet har sökt fördela skuggor och dagrar, och, som sagt, det finns i dess yttrande en hel del rätt värdefulla synpunkter, som det kan vara anledning att något dröja vid.

Utskottet har ju i många stycken befunnit sig på samma våglängd som herr Mannerskantz, och Kooperativa förbundet delar också i mångt och mycket hans uppfattning, men sedan förbundet berört avigsidorna av nuvarande system, fortsätter det: »Motionären påyrkar av denna anledning en genomgripande översyn av hela systemet. En sådan allmän översyn verkställdes emellertid så sent som hösten 1946 genom folkhushållningsde-

partementets försorg. Denna översyn tog bl. a. sikte på att åstadkomma de förenklingar i regleringssystemet, som då voro möjliga. Resultatet blev också att vissa förenklingar genomfördes, ehuru försörjningsläget sedan dess framvingat återinförande av en del regleringar. Styrelsen har svårt att se att en förnyad sådan översyn, som enligt sin natur måste bli synnerligen tidskrävande, skulle kunna leda till några resultat av praktisk betydelse för den närmaste framtiden, särskilt som svårigheterna för folkförsörjningen ha skärpts sedan hösten 1946. — En kontinuerlig översyn över krisförvaltningens kostnader och funktionssätt sker för övrigt genom överrevisionen för krisförvaltningen, och styrelsen utgår från att detta organ ständigt beaktar nödvändigheten av att regleringssystemet göres så enkelt och arbetar med så låga kostnader som möjligt. Styrelsen förväntar också att statsmakterna och berörda myndigheter i överensstämmelse med tidigare utfästelser ständigt pröva möjligheterna att förenkla regleringssystemet och avveckla sådana regleringar som icke äro absolut nödvändiga av försörjningspolitiska skäl.»

Slutorden i förbundets yttrande lyda så: »Ehuru Kooperativa förbundets styrelse sålunda delar motionärens uppfattning att det är nödvändigt att ransonerings- och regleringssystemet, så länge det måste bibehållas, göres så effektivt som möjligt och att det bör avvecklas så snart förhållandena så medge, anser dock styrelsen att en allmän omprövning av den art som föreslås i motionen har ringa utsikter att leda till större effektivitet i regleringssystemet, varför styrelsen vill *avstyrka* att riksdagen genom skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om omprövning av hela reglerings- och ransoneringsystemet.»

Reservanten, herr Arrhén, tycks inte hysa förtroende för krisorganen och knappast för Kungl. Maj:t heller; han vill ha ett slags överorgan att ordna det hela och märk väl att detta överorgan skall ha en utomordentlig befogenhet. Herr Arrhén pläderar för att ett helt fristående krisorgan skall tillskapas »för

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

att med uppmärksamhet följa utvecklingen på krisförvaltningens område och med särskild uppgift, dels att verkställa en allmän översyn för att klargöra vilka regleringar, som redan nu kunna vara mogna för ett avförande ur systemet, dels att i framtiden föreslå tidpunkten för andra regleringars upphörande, dels att upptaga förslag till förenklingar inom det nuvarande regleringssystemet till bedömande».

Jag måste säga, att det väl är tämligen verklighetsfrämmande att tänka sig att man nu skulle skapa ett sådant organ, som i någon mån måste karakteriseras som ett nytt ämbetsverk. Därvidlag har jag samma uppfattning som herr Söderkvist. Det kan inte vara bara en mans göra att klara en sådan arbetsuppgift, utan det måste behövas en väldig stab av medhjälpare, och det skulle kosta mycket pengar. Jag tror inte att ett sådant organ skulle kunna uträtta mycket, helst som avvecklingen av ett reglerings- och ransoneringsystem beror av förhållanden som ett sådant organ, hur förträffligt det än är sammansatt, inte kan råda över.

Vi ha ju, såsom nämnts, överrevisionen för krisförvaltningen, vi ha 1948 års blankettkommitté, och statsrådet Danielson arbetar på olika fronter för att förenkla förvaltningen och göra det hela smidigare; hans arbete berör naturligtvis också detta område. Vi få se till, att vi inte besluta på ett sådant sätt att man får den uppfattningen, att det nuvarande systemet skall konserveras. Om en sådan kommission som herr Arrhén önskar inrättad skulle börja arbeta, tar det lång tid innan den kunde bli klar med något förslag, och under tiden skulle en del av avvecklingen redan ha ägt rum. Men det bör sägas nu, liksom det har sagts förut, att vi önska att kris-systemet successivt avvecklas. Visst finns det stoff till många betraktelser i detta ämne — herr Mannerskantz har presterat en sådan betraktelse — och det är viktigt, att vi äro vakna och att det blir en rättvis opinion, som griper in och kräver åtgärder på de punkter där uppenbara missförhållanden råda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Den senaste talaren ironiserade över det organ, som vi här talat om, och menade, att förslaget om ett sådant organ skulle vara ett utslag för ett »verklighetsfrämmande» betraktelsesätt. Ungefär fyra eller fem dagar efter det att min reservation var skriven fick jag infallet att gå ned i riksdagsbiblioteket för att forska litet i skrifterna från den tid, då ransonerings-systemets avskaffande var aktuellt här i landet efter första världskriget. Ett resultat av dessa studier var, att jag hittade en motion, som var avlämnad år 1919 och vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om tillsättandet för avveckling av kommissionsväsendet av en blandad kommission, bestående av representanter från rederinäringen, jordbruket, handels- och finansvärlden och däri konsumtionsintresset tillika blev representerat, varjämte i kommissionen borde ingå den delegation, folkhushållningskommissionen tillsatt för samma ändamål».

Denna motion härstammade från dåtidens liberala parti — alltså motsvarigheten till det parti, till vilket herr Petersson själv hör. Därför bör, menar jag, herr Petersson vara litet försiktig, när han utdelar sina betyg i det här fallet.

Nu var ju den allmänna situationen i världen sådan år 1919, att avvecklingen av krisförvaltningen kunde ske betydligt snabbare än som nu kan bli fallet, och man bemödade sig också inom regeringen på ett mycket effektivt sätt om denna avveckling. Därför behövdes den gången inte det organ, som föreslogs i motionen, men det kan ju i det här sammanhanget vara av intresse att se, att samma tanke, som nu har kommit från vårt håll, den gången kom från herr Peterssons eget parti.

Av vad herr Söderkvist sade i sitt anförande antecknade jag, att han tyckte, att det inte fanns någon grund för talet om att tjänstemännen inom kommissionerna ofta uppträda på ett irriterande

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringsystemet.

sätt gentemot allmänheten. Jag har inte fått samma intryck som herr Söderkvist av remissinstansernas yttranden. Ett av dessa yttranden, vilket är fogat som bilaga till den skrivelse, som inkom från länsstyrelsen i Göteborg, har icke citerats i utskottets utlåtande, men i den bilagan — den är från poliskammaren — fästes det tydligen ganska stort avseende vid just den sidan av saken, ty där står ungefär så här: Det är tillvägagångssättet vid den individuella kontrollen, som väcker mera ond blod än systemet i sig. Vad man därvid närmast tänker på är väl detaljkontrollen i speceriaffärerna med hjälp av s. k. provköp. Poliskammaren framhåller, att allting talar för att kontrollanten, sedan provköpet gjorts och han har konstaterat ett fel, bör avslöja sig för att bereda den felande personen möjlighet att förklara sig. Man tycker, att detta är ett billigt krav och ett humanitärt bud, som vederbörande borde ställa sig till efterrättelse. Ingen skall ju dömas ohörd, och en expedit kan lätt begå ett fel till följd av den stora brådska och trängsel, som för närvarande råder i butikerna.

Herr Söderkvist framhöll, att av de fem medlemmarna i livsmedelskommissionens handelsråd två själva äro sysselsatta inom handeln och att denna näring har sina representanter även i kristidsstyrelserna. Men hur kan det i så fall komma sig, att man, i trots av denna representation i livsmedelskommissionens handelsråd och i de olika kristidsstyrelserna, från handels sida anser det behövt med inlagor sådana som nu senast Stockholms handelskammares till folkhushållningsministern, en inlaga, som utgör ett koncentrat av klagomål upptagande, om jag minns rätt, tjugufoliosidor? Och hur kan det komma sig — om nu inte situationen verkligen är prekär — att man beträffande förhållandena inom byggnadsregleringen får en inlaga på tjugu å trettio foliosidor från de tjugusju organisationerna, myndigheterna och sammanslutningarna?

Herr Söderkvist berörde också problemet om kötttransoneringen. Jag har

naturligtvis ingen möjlighet att från egna utgångspunkter bedöma situationen på detta område. Men det finns ju aktstycken i målet, och de äro oerhört motstridande. Vi ha t. ex. i tidningarna för i förrgår sett en intervju med personer, som äro sysselsatta i denna bransch och som försäkra, att betydande kvantiteter kött för närvarande ruttna i slakterierna och att kylhusdörrarna bågna av lager, som ej få avsättning på grund av ransoneringen. Man skulle här verkligen kunna fråga sig: Vad är sanning? Jag tror för min del, att det skulle vara av ett visst värde att få köttet fritt åtminstone för en kort period, så att man kunde få ett begrepp om vad konsumtionen i själva verket kräver. Ty man har faktiskt ransonerat denna vara i blindo, och när det gäller den famlar man nog i de centrala instanserna ganska mycket i mörkret.

Herr Söderkvist ansåg, att jag föreslår ett nytt ämbetsverk. Nej, det är inte alls min mening! Jag säger som talarna i debatten för 29 år sedan: det är icke här fråga om en kommission över kommissionerna, utan om en kommission, som skall *avveckla* kommissionerna. Vad man vill är, att personer, som ha erfarenhet av förhållandena, skola biträda med att uppgöra en plan för hur avvecklingen skall ske, och det är ju någonting helt annat.

Priskontrollnämnden skulle vara populär bland allmänheten, menade herr Söderkvist. Om den är det, så tror jag, att det många gånger beror på mycket farliga missförstånd. För någon tid sedan framhölls det i pressen, att den här i landet under de senaste åren tillämpade prissättningen på spik hotar att få vådliga följder. Ske inte de priskorrigeringar, som spikfabrikanterna begärt, kan det befaras, att någon spik inte kommer att tillföras den svenska marknaden, med resultat att hela vår byggnadsverksamhet på den vägen stoppas upp. Jag tror nog fortfarande, liksom Kooperativa förbundet, att det finns anledning att se upp med priskontrollnämnden och dess verksamhet.

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

Sedan återstår en intressant synpunkt, som enligt min mening har mycket stor principiell betydelse. Man uttalar i det föreliggande utskottsutlåtandet sin sympati för regleringarnas och ransoneringarnas avskaffande. Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 12 detta år använt ungefär samma formuleringar. Jag frågar mig: Gör man här en principiell skillnad mellan å ena sidan uttrycket kristidsreglering eller kristidsransonering och å andra sidan någonting annat, som också kan kallas regleringar. Statsministern yttrade den 2 mars i ett anförande i andra kammaren: »Som jag tidigare haft tillfälle anföra i årets remissdebatt har jag den uppfattningen, att kristidsregleringarna icke böra bibehållas längre än nöden kräver.» Det är väl också en tämligen självklar sak, att de regleringar, som dikteras av kristidens knapphet på varor, böra avskaffas. Men sedan kan man inte undgå att erinra sig herr Wigforss' uttalande i andra kammaren i årets remissdebatt. Han yttrade därvid, att socialdemokraterna inte gå de vägar, som vi i dag följa, »med det fasta beslutet att snarast möjligt återvända till ett samhälle, som är på ett helt annat sätt utmärkt av ett fritt näringsliv och frihet från regleringar och som är utan fruktan för socialisering eller ökad statsverksamhet.»

Där skymtar alltså den inställningen, att *även* sedan kristidens ransoneringar och regleringar äro avskaffade, utgör regleringen i sig ett lämpligt medel för att dirigera näringslivet i framtiden. När jag här talar om regleringar, menar jag i första hand kristidsregleringarna men därefter också regleringar över huvud taget. Också statsministern har i nyligen hållna anföranden enligt min uppfattning visat sig sväva på målet i dessa avseenden. Han har förklarat sig beredd att, om arbetslöshet uppstår, tillgripa ransoneringar och regleringar, liksom om dessa medel vore automatiskt verkande, när det gäller att avskaffa arbetslöshet. Ofta torde de verka på ett rakt motsatt sätt.

Det skulle vara önskvärt att få klarhet i denna mystiska sammanblandning

av begreppen. Det tycks för dagen inte vara möjligt att få ett auktoritativt besked därom, eftersom statsrådsbanken efter vanligheten står tom. Om man hade ett sådant besked och om det kunde konstateras enighet på dessa punkter, skulle statsministern ha fog för att tala som han gjorde i andra kammaren den 2 mars i år, då han sade: »Socialdemokratien vill om något undvika att stå som förmyndare och dirigent, när det gäller de enskilda människornas livsföring. Vi tro, att det är oerhört viktigt, att man vidgar den mänskliga frihetssfären och så långt det över huvud taget är möjligt befriar människorna från trycket av enformighet och tristess», som enligt hans mening voro ett utflöde av de nuvarande regleringarna och ransoneringarna.

Ett sådant tal måste, menar jag, förutsätta näringslivets och företagsamhetens frihet och en befrielse från inte bara ransoneringarna utan även regleringarna såsom ett principiellt begrepp.

Herr JOHANSSON, HENRY: Herr talman! Jag tror att man kan ta sig en tacksammare uppgift före än att försöka göra sig till försvarare av de regleringar och ransoneringar, som vi ännu dras med. Det är således inte min mening att här ingå i något längre svaromål, men jag har trots den framskridna tiden inte kunnat underlåta att begära ordet, då jag har funnit att hela den uppläggning, som herrar Arrhén och Mannerskantz ha bestått detta ärende, innehåller en god portion demagogi.

Herrarna torde begripa, lika väl som kammarens ledamöter i allmänhet, att vi för ögonblicket inte ha något alternativ till de ransoneringar vi dras med. Om det finnes ett alternativ till dem, är jag övertygad om att regeringen och även andra medborgare i vårt samhälle skulle rekommendera det, men varken motionären eller de, som deltagit i denna debatt, ha vågat sig på någonting sådant. Man har över huvud taget bara rört sig med talesätt.

Jag vill erinra om att Kungl. Maj:t år

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

1946, när propositionen om anslag till krisregleringsorganen framlades, på ett mycket kraftigt sätt och efter förslag från dessa krisorgan själva hade skurit ned anslagsbeloppen till både livsmedelskommissionen och andra kommissioner. Men planerna stodo sig inte, utan de nedskurna anslagsbelopp, som riksdagen beslutade, måste senare under året förstärkas i mycket betydande omfattning. Vad var orsaken till detta? Inte var det någon önskan hos krisorganen eller hos regeringen att bevara krisapparaten, utan det var nödvändighetens tvång.

Herr Arrhén började sitt inlägg med att uttala den misstanken, att regeringen och framför allt krisorganen själva inte hade något intresse av att få en annan ordning till stånd, och det är därför jag har pekat på det som hände år 1946, då regeringen, krisorganen själva och vi allesammans trodde — sex å åtta månader efter det krigshandlingarna upphört — att vi i detta land skulle gå andra förhållanden till mötes. Jag tror mig kunna försäkra, att det är en bestämd inställning både hos regeringen och hos krisorganen att avvecklingen skall ske så snart vårt eget försörjningsläge och läget i Europa blir sådant, att avvecklingen är möjlig.

I detta sammanhang måste jag tillbakavisa herr Arrhéns angrepp mot personalen inom krisförvaltningen, både de personer som utsetts av Kungl. Maj:t och de, som äro anställda såsom medarbetare inom de olika organen. För bara ett par veckor sedan omvittnade statsrådet Gjöres, hur svårt det är att inom regleringsorganen över huvud taget behålla de anställda, och den erfarenheten är inte av i dag. Jag kan försäkra att redan för tre eller fyra år sedan, då jag själv stod mitt uppe i detta arbete, voro förhållandena sådana att man inte kunde veta på måndagsmorgonen, när man kom till ämbetslokalen, om man skulle ha de medarbetare som man haft under den gångna veckan. Förflyttningarna voro så omfattande, därför att personalen själv allmänt hade den inställningen, att man borde söka

sig bort från dessa arbetsplatser, som man inte någon gång kunde betrakta såsom annat än tillfälliga. Det är således orättfärdigt att påstå, såsom har skett här i dag och även tidigare, att personalen inom dessa organ strävar efter att få stanna kvar så länge som det över huvud taget är möjligt och att man för den skull konserverar själva regleringsapparaten.

I förbigående måste jag fråga herr Arrhén om han anser att en person, som blir anställd i det allmännas tjänst, därmed blir fullkomligt ur stånd att över huvud taget utföra ett arbete på samma sätt som om han vore anställd i enskild tjänst. Herr Arrhén är själv så vitt jag förstår statsanställd, och skulle man dra ut konsekvenserna av hans resonemang skulle man komma till att han på grund av statsanställningen är som lärare sämre än om han vore anställd i en enskild skola.

Sedan kunde det vara frestande att något belysa herr Mannerskantz tolv eller flera punkter — antalet växte, när punkterna blevo sonderdelade — men det är kanske ändå knappast nödvändigt. I kamrarna, i pressen och vid åtskilliga sammankomster, som blivit fyligt refererade, ha ju dessa påstående diskuterats och bemötts. Jag tror inte man kan säga att allt det, som herr Mannerskantz hade upptagit i sina tolv punkter, är onödigt. Jag skulle i höstas ha kunnat gå med på att pröva vilka verkningar ett upphörande av köttansoneringen skulle ha fått. Herr Mannerskantz är naturligtvis överens med mig om att den skulle ha varit återinförd vid detta laget, men det hade kanhända varit förnuftigt att då göra ett experiment, dels därför att allmänheten på så sätt hade fått konstatera, att vi inte äro självförsörjande i fråga om kött, och dels därför att vi därigenom sluppit ifrån denna och många liknande debatter, som under den sista tiden ha tyngt vår tillvaro.

På våren 1946 hade vi ett fryshuslager av kött i detta land, som var ungefär tre gånger så stort som det herr Mannerskantz har talat om för oss att vi ha

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

i dag. Köttransoneringen slopades inte den gången. Och väl var det, måste jag säga, ty den lätnad myndigheterna då genomförde bevisade, att det dåvarande lagret på 14 000 ton var — som en droppe i havet skulle kanske vara ett överord — men alldeles otillräckligt för att tillfredsställa den kött hunger, som vid det tillfället visade sig finnas i vårt land. Förhållandet på den fronten är sannolikt detsamma i den dag som är, och nu ha vi väl — av skäl som jag inte behöver ingå på — ännu mindre utsikter till någon import än vi hade för ett par år sedan.

Herr Mannerskantz' fjärde punkt var, att man inte borde göra några som helst ingrepp när det gäller potatisskördarna i detta land. Man borde låta stärkelsefabrikerna, och väl också brännerierna, ta hand om potatisen redan på hösten och göra potatismjöl och brännvin i den utsträckning de önska. Ja, det är klart att man kan ge sig in på den äventyrligheten — men jag betonar att det vore en äventyrlighet, som kanske skulle resultera i att vi fram på vårsidan finge nöja oss med att liksom under förra kristiden äta kålrötter i stället för potatis.

Sedan kritiserade herr Mannerskantz fodersädsregleringen, och av allt han sade blev jag mest förvånad över det uttalande han därvid gjorde. Jordbrukets representanter ha sedan många år suttit i de beslutande organen och diskuterat och fattat beslut om hur man skall förfara i fråga om fodersäden och dess reglering. Nu betecknade herr Mannerskantz metoden, eller i varje fall den del av metoden, som innefattar fodersädsuppskattningen under juli månad, såsom en bluff. Då jag vet att herr Mannerskantz själv är odlare, måste jag beteckna detta uttalande såsom mycket anmärkningsvärt, även om det inte är herr Mannerskantz som har att göra denna bedömning i juli. Jordbrukarna ha faktiskt majoritet, om inte direkt i livsmedelskommissionen så dock i livsmedelskommissionens råd, och där bör man alltså enligt vad jag tror ha förmåga att bedöma dessa saker. Det är jordbrukar-

na själva som haft avgörandet i dessa frågor, och det skall bli rätt intressant att framlägga herr Mannerskantz påståendet, att allt är bluff, för den sakkunskap som fattat besluten, och det skall bli inte mindre intressant att få höra denna sakkunskap yttra sig i frågan. Är det riktigt som herr Mannerskantz säger, så skola vi naturligtvis inte behålla en sådan bluffartad del av vår sädesreglering.

Herr Mannerskantz trodde för det niönde att brödet räcker till. Ja, det gör det kanske för herr Mannerskantz och andra jordbrukare — lika väl som hushållsgrisen och den övriga hushållsslakten räckt till — men det torde inte vara svårt att leta fram bevis för att den tilldelning av bröd, som det svenska folket får, i många fall är för liten.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag tror att kammarens ledamöter observerade, att den siste ärade talaren endast uppehöll sig vid några få av de punkter, som jag hade berört. Jag vet ju inte om man skall anta att han medger, att de punkter, som han inte tog upp till behandling, äro mogna för avveckling, men det kan ju tänkas att han menar det.

Anledningen till att jag nu begärde ordet var egentligen främst, att han ansåg det vara demagogi att ta upp denna fråga i riksdagen. Är det demagogi, herr Henry Johansson, att påstå, att virkesregleringen är till skada för landet, om man anser att den är det? Och det anser jag, och jag tror att också statsrådet Ericsson anser det. Jag skulle nästan tro — att döma av uttalanden han gjort, inte här i kammaren, men vid andra tillfällen — att han anser, att det var fel att den infördes.

Sedan säger herr Johansson att det är märkvärdigt, att inte branschens egna organisationer och myndigheter göra anmärkningar i stil med vad jag gjort här i dag. Men det ha de ju gjort i mycket stor utsträckning, inte minst beträffande virkesregleringen. En enig opinion från skogsägarnas sida har gjort gällan-

Ang. omprövning av reglerings- och ransoneringssystemet.

de att virkesregleringen är till förfång för handeln och produktionen.

Jag vill sedan framhålla, att jag inte sagt, att alla dessa ransoneringar, som jag räknat upp, skola avskaffas. Jag har sagt att det är saker, som böra tagas upp till prövning av ett opartiskt organ. Nu tror jag för min del inte, att det ligger så till beträffande kötransoneringen som herr Johansson säger, nämligen att man, eftersom lagren den 15 maj i år endast utgjorde 4 200 ton mot betydligt mycket mer vid samma tidpunkt år 1946, med säkerhet hade fått lov att återinföra ransoneringen. Därom veta vi ingenting, eftersom vi inte vågade oss på ett slopande av kötransoneringen, och därvidlag tycks jag vara ense med herr Johansson om att vi borde ha gjort ett försök. Jag tycker att man skulle ha gjort det såväl för att göra klart för branschens människor, att det kanske inte gick, som för att se efter hur det förhöll sig i verkligheten, ty det är ju inte meningen, att vi skola leva på de lager, som finnas, utan dessa äro ju avsedda att utgöra en ytterst ringa komplettering för varje vecka till den ordinarie tillförseln. Nu är emellertid att märka, att fläskproduktionen ökat avsevärt och mer än vad spådomarna förutsade för ett eller ett halvt år sedan. Fläskproduktionen är för närvarande över 20 000 styck i veckan, medan man kanske hade spått, att den skulle vara 15 000. Sådana utvecklingstendenser måste man ta med i beräkningen.

Beträffande brödransoneringen vill jag säga, att jag väl vet, att den inte räcker till för vissa grupper, och jag antydde också, att för grovarbetare, som inte ha kontakter och möjligheter att öka på sitt mjölkförråd, räcka inte ransonerna till ens med de extra tilldelningar de få, och beträffande dem menar jag, att det bör bli någon ökning, men jag tror inte den blir sammanlagt så stor. Sedan kan man också räkna med att vi ha ett skarvlager i höst, trots att vi hade så liten skörd i fjol.

Jag har, herr talman, med detta endast velat säga, att det här inte är frå-

ga om demagogi och bluff, utan det är här fråga om att man skall se dessa ting på ett mindre bundet sätt än vad de, som dagligen syssla med själva regleringsverksamhetens metodik, naturenligt måste göra, och det är min fullkomliga övertygelse att om man hade visat en litet modigare experimentlust på detta område, skulle resultatet blivit bättre än vad dagens läge ger vid handen. Det är närmast för att framföra denna allmänna uppfattning som jag har tagit på frågan så pass allvarligt här i dag, och om endast 50 procent av det jag har snuddat vid kan genomföras, är det ju bra redan det.

Därtill kommer slutligen att samhället inte bör få vara statiskt. Jag menar att regleringarna i synnerhet och ransoneringarna, ehuru i mindre omfattning, utgöra en faktor, som motverkar deras eget avskaffande. Om man avskaffar vissa regleringar, och jag har hela tiden lagt tyngdpunkten på dem, ökar man produktionen och gör regleringarna mer och mer obehövlige, och jag skulle tro att det är fallet inte minst när det gäller fodersädsregleringen.

Slutligen konstaterar jag att herr Henry Johansson tycks kunna acceptera mitt förslag om slopande av vissa regleringar och ransoneringar till tre fjärdedelar, eftersom han inte berörde dessa tre fjärdedelar i sitt anförande.

Herr JOHANSSON, HENRY: Herr talman! Jag kan försäkra herr Mannersskantz att jag inte kan acceptera ens en fjärdedel av hans många punkter. Men på grund av den tid, som vi redan ha använt till behandlingen av detta ärende, ansåg jag mig inte ha rätt att uppta kammarens tid så länge som hade blivit nödvändigt för att bemöta alla.

Dessutom skall jag, eftersom jag ändå har ordet, herr talman, be att få konstatera att herr Mannersskantz nu sade, att han väl vet att brödet inte räcker till för alla grupper i samhället och att han anser att dessa borde ha någon ökning. Men herr Mannersskantz har ju här yrkat att brödransoneringen skulle slopas!

Ang. begränsning av den s. k. långtradartrafiken.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Jag skall med anledning av herr Johanssons anförande be att få göra ett litet tillrättläggande.

Jag har icke sagt, att icke regeringen är intresserad av att avskaffa krisregleringarna. Naturligtvis är den det, och det ha vi ju auktoritativa uttalanden om i protokollen. Men jag har sagt, att det beklagligtvis finns uttalanden från regeringshåll, där regleringen såsom metod i vårt samhälle spelar en roll, som jag i varje fall icke vill acceptera.

Vidare har jag heller inte sagt, att personalen i kristidskommissionerna strävar efter att hålla sig kvar. Denna billiga synpunkt har jag inte anlagt, men jag har sagt, att jag anser det ligga i sakens natur, att dessa kategorier sakna möjlighet till överblick över sina egna förhållanden, vilket lätt blir en följd, när man sitter fastgrodd i en viss omgivning.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Arrhén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. begränsning av den s. k. långtradartrafiken.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion angående begränsning av den s. k. långtradartrafiken.

I en inom första kammaren väckt, till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 138, hade herr *Persson, Karl*, och herr *Nilsson, Bror*, hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning och förslag angående begränsning av den s. k. långtradartrafiken i enlighet med de riktlinjer, som härom i motionen skisserats.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **PERSSON, KARL**: Herr talman!

Det kan måhända synas onödigt att ta till orda i denna fråga, ty syftet med motionen har ju blivit tillgodosett i så måtto, att bensin inte tilldelas för längre körsträckor än 10 mil i södra Sverige och 20 mil i Norrland. Emellertid har det från olika håll gjorts uttalanden, att motionen utgjorde en attack mot lastbilstrafiken. Detta är en fullständig fel-tolkning. Genom den ekonomiska politik, som förts, och andra bidragande orsaker ha vi kommit dithän, att det blivit nödvändigt att fördela de tillgängliga bensinkvantiteterna så, att de mest nödvändiga transporter bli tillgodosedda, eller med andra ord så, att inskränkningar i transporterna företagas, där de göra minsta möjliga skada. Lång-

Ang. det försenade avlämnandet av kungl. propositioner.

tradartrafiken mellan Malmö—Stockholm, Malmö—Göteborg eller Stockholm—Göteborg kan ju till sin allra största del ersättas genom järnvägarna. Om bensin för dessa körningar hade tilldelats, hade detta betytt ännu mindre bensintilldelning till bland annat den rena landsbygden och större svårigheter för orter, som sakna järnvägsförbindelser. Under en svår tid gäller det att använda de tillgängliga resurserna på mest ändamålsenliga sätt.

Jag vill visst inte bestrida, att under normala förhållanden och med goda ekonomiska resurser en fri konkurrens mellan järnvägarna och lastbilstrafiken även på långa sträckor kan vara till en viss fördel i så måtto att den sporrar båda dessa transportgrenar till att ordna transporterna så ändamålsenligt som möjligt och därmed betjäna allmänheten så bra som detta låter sig göra. Vid fri konkurrens och med fri företagssamhet ordnar ju sådant upp sig av sig självt, men detta förutsätter att samhällets ekonomiska resurser medge den merkostnad som detta för med sig, vilka resurser ju för närvarande ej finnas.

Jag kan till stor del gå med på utskottets motivering, fastän jag givetvis avstår från att göra något yrkande i denna fråga.

Herr NILSSON, BROR: Herr talman! Jag kanske kunde ha nöjt mig med att instämma i min medmotionärs yttrande, men det är en sak, som jag inte kan uraktlåta att påpeka för kammaren, och det är att tvenne statliga ämbetsverk i sina remissvar till utskottet ha diametralt motsatta uppfattningar, vilket i en betydelsefull fråga som denna kan vara värt att anteckna till protokollet.

Järnvägsstyrelsen säger således, att den hade märkbar känning av den långväga lastbilstrafiken, när den ånyo kom i gång. Och så säger järnvägsstyrelsen, att det framstår som ett samhällsintresse av första rangen, att järnvägarna vidmakthållas och fullkomnas, och vidare, att järnvägsstyrelsen för sin del får tillstyrka motionen.

Men statens biltrafiknämnd, som också yttrat sig, säger någonting helt annat, nämligen att man enligt biltrafiknämndens mening icke bör hämma en sund utveckling mot snabbare och mera ändamålsenliga transporter, och nämnden avstyrker med hänsyn härtill motionen.

Det skall bli intressant att senare se statsmakternas inställning till det betänkande, som 1944 års trafikutredning avlämnat i november månad 1947, vilket såvitt jag kan förstå nu ligger i departementet, men som väl i sinom tid skall dyka fram. Jag vill bara påpeka att det synes vara en ganska ömtålig situation som föreligger.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Herr MANNERSKANTZ erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de med Kungl. Maj:ts propositioner nr 257, angående godkännande av Sveriges anslutning till en konvention angående europeiskt ekonomiskt samarbete, och nr 268, med förslag till lag om dyrtidstillägg för år 1948 å folkpensioner m. m., avsedda ärendena tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Ang. det försenade avlämnandet av kungl. propositioner.

Ordet lämnades på begäran till herr ANDRÉN, som anförde: Herr talman! Jag skall icke nu, när beslutet redan är fattat, anmäla någon avvikande mening från den herr Mannerskantz nyss gav uttryck åt. Hans anförande ger mig emellertid anledning tänka på den mycket bristfälliga reglering och ransonerings av propositionerna, som regeringen

Ang. det försenade avlämnandet av kungl. propositioner.

har visat under denna riksdag. Det kan ge oss någonting att tänka på, framför allt dem, som i den föregående debatten hade ett nästan obegränsat förtroende för regeringens förmåga att sköta sådana ting.

Jag vill erinra om att vi senast i dag fått en rad stora och betydelsefulla propositioner, och skola vi nu dessutom förlänga motionstiden för dessa propositioner, torde det dröja ganska länge innan denna riksdag kan få sin avslutning. Jag vill påminna om att det inte var så värst länge sedan, som vår nu sittande regering hade den optimistiska förhoppningen, att det skulle vara möjligt att avsluta detta riksmöte redan i början eller i mitten av juni månad. Vi förstå nu, att det är mycket ovisst, om vi kunna sluta denna riksdag ens i början av juli månad.

Redan när statsverkspropositionen avläts, utlovades en nationalbudget. Denna nationalbudget skulle självfallet ligga till grund för hela budgetarbetet, vilket skulle vara till verklig nytta för den svenska riksdagen. Denna nationalbudget ha vi ännu inte sett någonting av, men jag antar att den kommer och att den kommer som en av de allra mest försenade propositionerna. Vad vi kunna ha för nytta av denna nationalbudget i början eller i mitten av juni kan jag inte förstå; men det är kanske ett led i regeringens politik att slänga in jätten i ugnen efter brödet.

Jag anser det, herr talman, nödvändigt att påpeka, att om riksdagens arbetsformer över huvud taget skola ge ett tillfredsställande resultat, måste regeringen såsom arbetsgivare visa en större skicklighet och en större duglighet. Det lönar sig icke att reformera riksdagens arbetsformer, om regeringen icke i tid framlägger sina propositioner. Det är på denna ömma punkt jag vill peka.

I detta sammanhang kanske det må vara mig tillåtet att erinra om att de kommitterade, som hade tillsatts för att framlägga förslag om riksdagens arbetsformer, om jag nu inte missminner mig, voro färdiga redan i december månad förra året. Det var ett förslag, som inte

kunde bli föremål för någon remissbehandling, ty det ligger i sakens natur, att de vanliga remissinstanserna inte kunna ha någonting att säga i denna riksdagens interna angelägenhet. Icke desto mindre kom även i denna fråga propositionen oerhört sent, och ändå blev det till sist ingenting annat än en proposition, som i allt väsentligt ansluter sig till kommittéförslaget.

Jag ber, herr talman, att få inlägga en bestämd gensaga mot det sätt, varpå riksdagen behandlas av en parlamentarisk regering. Det är inte rimligt och det är inte riktigt, att den arbetsledning, som regeringen på sitt sätt måste utöva i ett parlamentariskt styrelsesätt, fungerar så dåligt, att riksdagen under en stor del av sin arbetstid inte kan arbeta fullt effektivt, i början av sessionen, därför att den har fått för litet arbetsmaterial, och under en senare del av riksdagen, därför att den har fått för mycket.

Jag har velat säga detta, herr talman, närmast i anslutning till det anförande som herr Mannerskantz nyss höll.

I herr Andréns yttrande instämde herrar *Elon Andersson, Bergvall, Ekströmer, Ohlon, Carl Sundberg, Löthner, Johan Bernhard Johansson, Weiland, Heiding, Holmbäck, Bergh, Arrhén* och *Lundgren*.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 261, 270, 273, 274, 276 och 277.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 402, av herr *Petersson, Emil*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen, m. m.;

nr 403, av herr *Eriksson, Einar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 404, av herr *Ohlon* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

Interpellation ang. beviljad importlicens för färskpotatis.

gående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 405, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen;

nr 406, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.;

nr 407, av herr *Andersson, Elon*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.; samt

nr 408, av herr *Lundgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i 1, 9, 10 och 11 kap. vattenlagen, m. m.

Anmäldes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 217, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande varuutbytet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 10 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad för utbyggnad och drift av Sabbatsbergs sjukhus samt försäljning till staden av serafimerlasarettets fastigheter m. m.; ävensom

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag under åttonde huvudtiteln å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1947/48.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 227, att utskottets hemställan i utlåtande nr 112 samt, i fråga om förslaget nr 228, att utskottets hemställanden i ut-

låtande nr 113 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 229, i anledning av väckta motioner om avskaffande av fastighetsskatten, m. m.;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om investeringsfond för ersättande av normal-lager, m. m.;

nr 231, i anledning av väckta motioner angående inrättande av investeringsfonder för jordbruk m. m.; och

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående frihet från utskiftningsskatt vid upplösning av Bergslagens järnvägsaktiebolag m. fl. bolag.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 242, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Interpellation ang. beviljad importlicens för färskpotatis.

Herr *ELOFSSON, GUSTAF*, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt vad jag erfarit har livsmedelskommissionen beviljat importlicens för 120 ton färskpotatis från Italien, vilket inom vida potatisodlarkretsar givit anledning till den största förvåning. För frågans belysning är jag nödsakad

Interpellation ang. beviljad importlicens för färskpotatis.

att i korthet rekapitulera vinterns potatisreglering.

Fjölårets potatisskörd blev som bekant något mindre än vad man plägar räkna som en normalskörd. Livsmedelskommissionen fann det därför nödvändigt att reservera potatisen för konsumtionsändamål och för tillverkning av potatismjöl, å vilken vara efterfrågan varit så stor, att den icke helt kunnat tillgodoses. Då man dessutom ansåg sig böra förutse, att den knappa tillgången på fodermedel kunde medföra en ökad användning av potatisen som foder, medgavs icke någon tillverkning av potatissprit utan ansågs, att den för detta ändamål odlade potatisen borde kvarligga som en försörjningsreserv. Myndigheternas åtgärder framöver präglades också av stor försiktighet med hushållningen av våra potatistillgångar. I början av februari infördes normalpriser, vilket allmänt ingav både producenter och konsumenter den uppfattningen, att risk för potatisbrist förelåg. Snart nog visade det sig emellertid, att potatistillgången var så väsentligt bättre än vad man räknat med, att, tvärtemot myndigheternas beräkningar, ett överskott av potatis förefanns i landet. Naturligtvis blev det angeläget för kommissionen att på lämpligt sätt söka avveckla detta överskott. Exportmöjligheterna undersöktes, men det var till en början svårt att finna köpare utomlands till för odlarna acceptabla priser. Till sist lyckades emellertid Svenska lantmännens riksförbund genomföra ett exportavtal, vilket gav odlarna ett pris av 11 å 12 öre per kg. Detta pris efter en hel vinters lagring kan näppeligen betraktas som någon lysande affär för jordbruket, men här gällde det, ansåg man, att rädda vad som räddas kunde. Först i dagarna har exporten avslutats. För avveckling av överskottet vidtogos även åtgärder från statsmakternas sida för igångsättande av ett flertal stärkelsefabriker, vilket icke kunde ske utan att i viss utsträckning kompensation måste beredas för de ökade omkostnaderna för en vårkampanj och i vissa

fall odlarna tillförsäkras ett minimipris för till fabrikerna levererad matpotatis med låg stärkelseprocent. Denna vårkampanj är ännu icke avslutad, ehuru naturligtvis antalet i gång varande fabriker nu icke är så stort som för någon månad sedan.

Jag har velat lämna denna rekapitulation av händelseförloppet för att visa, hur man under de senaste månaderna såväl inom livsmedelskommissionen, och där närmast inom dess potatissektion, som från jordbruksorganisationernas sida gjort stora ansträngningar för att avveckla ett uppkommet överskott med under förhandenvarande omständigheter så små förluster för jordbrukarna som möjligt. Att man härvid tagit med i beräkningen, att viss del av fjölårsskörden behövs för konsumtion fram till dess 1948 års skörd kommer i marknaden är uppenbart.

Den nu beviljade importen av färskpotatis ter sig mot bakgrunden av det anförda som ganska märklig och synnerligen opåkallad, framför allt som man kan räkna med, att den inhemska färskpotatisskörden i år kommer i marknaden tidigare än normalt. Det torde icke kunna bestridas, att det här är fråga om en lyximport som, i den utsträckning den genomföres och kan placeras på marknaden, inkräktar på avsättningsmarknaden för svensk potatis av fjölårets skörd. Jag vill nämna, att detaljhandelspriset i Stockholm för den italienska potatisen varierar mellan 1: 85 och 2: 50 kr. per kg, mot det att samma pris på vår egen fjölårsskörd i allmänhet håller sig omkring 28 öre per kg. Man kan sannerligen icke förvåna sig över att de odlare, som sålt sin potatis till export eller som i dagarna leverera sin matpotatis till stärkelsefabrikerna för ett pris av 6 å 7 öre per kg eller i vissa fall ett till 9 öre statsgaranterat pris, känna sig upprörda över den beviljade importen. De ha desto större anledning att göra det, som de genom myndigheternas åtgärder och jämväl i övrigt bibringats den uppfattningen, att plats icke skulle finnas på

Interpellation ang. beviljad importlicens för färskpotatis.

den inhemska matpotatismarknaden för potatispartierna i fråga.

Med anledning av vad sålunda förekommit får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande interpellation:

Är herr statsrådet villig att lämna en redogörelse för de överväganden, som föregått beviljandet av importlicenserna på färskpotatis från Italien?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.56 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.